

PRÍSTUP
K SPRAVODLIVOSTI
- BARIÉRY
A VÝCHODISKÁ
9

„Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika
a disciplinárna zodpovednosť“

Vyšlo vďaka podpore:

OPEN SOCIETY
INSTITUTE
BUDAPEST

Vydavateľ: VIA IURIS – Centrum pre práva občana
Radničné námestie 9, 902 01 Pezinok
www.viaiuris.sk

Spracovala: Zuzana Čaputová
Grafický dizajn: Andrej Gašpar
Náklad: 300 ks
Rok vydania: 2011
Texty neprešli jazykovou úpravou.

ISBN: 978-80-970686-0-8

Odbornú prípravu, realizáciu konferencie a vydanie tejto publikácie podporili:
Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, Bratislava
Open Society Institute, Budapešť
Západoslovenská energetika, a.s.
Velvyslanectvo Francúzskej republiky v Slovenskej republike
Kanadské veľvyslanectvo v Českej republike a na Slovensku

Obsah

Úvod	4
Východiská konferencie	5
ADELE KENT	
Etika a správanie sa sudcov v Kanade: prehľad	6
BARBARA KRIX	
Súdna etika, globálny pohľad, diskusia v Nemecku	10
GRACIEUSE LACOSTE	
Sudcovská etika vo Francúzsku, aktivity Európskej siete sudcovských rád na poli sudcovskej etiky	13
GÜNTER WORATSCH	
Súdna etika a disciplinárna zodpovednosť, Rakúsko	18
MICHAL BOBEK	
Odpovednosť a disciplína sudce (v prerodu?)	21
ELENA BERTHOTYOVÁ	
Sudcovská etika a Etický kódex sudcov	33
BARBARA KRIX	
Disciplinárne súdnictvo v Nemecku	38
JAN VYKLIČKÝ	
Institucionálny rámec disciplinárneho súdnictví	41
Diskusia – východiská, priebeh a závery	45
Prílohy	49

Úvod

Táto publikácia obsahuje príspevky a závery z pracovnej konferencie, ktorá patrí do série podujatí venovaných téme „prístup k spravodlivosti – bariéry a východiská“ a ktorá sa konala v dňoch 10. – 11. februára 2011 v Senci. Témou konferencie bola Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť.

Pracovné konferencie organizuje združenie Via Iuris (do roku 2005 CEPA – Centrum pre podporu miestneho aktivizmu) so zámerom identifikovať bariéry v prístupe občanov k spravodlivosti a nachádzať systémové riešenia na prekonanie týchto bariér. Pri príprave konferencií sa riadime princípom, že najstabilnejšie riešenia sa tvoria v otvorenej a tvorivej diskusii rôznych názorov a preto sú účastníkmi konferencie právnici z rôznych oblastí praxe: sudcovia všeobecných súdov, Ústavného súdu i európskych súdnych inštitúcií, prokurátori, advokáti, poslanci zákonodarného zboru, pedagógovia, predstavitelia verejnej správy i mimovládneho sektora a to zo Slovenska, Českej republiky i ďalších krajín.

Od roku 1999 sme sa postupne venovali rôznym témam, ako napríklad:

- Identifikácia najdôležitejších bariér, ktoré bránia efektívnemu prístupu občana k spravodlivosti a možnosti ich riešenia (1999).
- Prekonávanie medzier v práve pomocou právnych princípov; Porovnanie vybraných techník prekonávania prekážok v prístupe k spravodlivosti v rámci krajín vyšehradskej štvorky; Osobnosť sudcu ako bariéra prístupu k spravodlivosti. Prístup k súdu vo veciach verejného záujmu (2000).

- Sloboda prejavu a jej hranice v súvislosti s výrokmi šíriacimi rasizmus. Potenciálny rozpor slovenského správneho súdnictva s európskym dohovorom o ľudských právach. Zhodnotenie vývoja v oblasti bariér prístupu k spravodlivosti od roku 1999 (2001).
- Prieťahy v súdnom konaní – príčiny a riešenia. Prístup verejnosti k súdnym rozhodnutiam (2002).
- Princíp subsidiarity v rozhodovaní súdov; Vzťah všeobecných súdov a Ústavného súdu; Prekonanie bariér vyplávajúcich z nejasného rozdelenia právomocí (2004).
- Európske súdne inštitúcie, trendy v rozhodovaní a dopad na rozhodovanie v Slovenskej republike, výzvy, ktoré pred týmito orgánmi ochrany práv stoja (2006).
- Verejná kontrola verejnej moci (2007).
- Presvedčivosť a transparentnosť rozhodovania súdov (2009).

Témou konferencie v roku 2011 bola Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť. Východiskom pri úvahách o téme konferencie bol jednak dlhodobý vývoj v Slovenskom súdnictve a tiež posledné udalosti, ktoré považujeme za znepokojivé. Vzhľadom na uvedené sme sa stretli s veľkým záujmom o účasť na konferencii a to nie len u sudcov a zástupcov iných právnických profesií. Konferencie sa zúčastnili aj zástupcovia 7 veľvyslanectiev a osobne sa zúčastnili veľvyslankyne Holandského kráľovstva a Nórskeho kráľovstva a aj veľvyslanci Spojených štátov amerických a Rakúska. Konferenciu príhovorom otvorila pani Eliška Wagnerová, podpredsedníčka Ústavného súdu Českej republiky.

Východiská konferencie

Východiskom pri úvahách o téme konferencie bol jednak dlhodobý vývoj v slovenskom súdnictve a tiež posledné udalosti, ktoré považujeme za znepokojivé. Sú to napríklad niektoré disciplinárne stíhania sudcov, ktoré vykazujú znaky šikanovania, ďalej žaloby sudcov, ktorí od štátu žiadajú 70 miliónov eur preto, že sa cítia byť diskriminovaní vyššími platmi svojich kolegov na špeciálnom súde alebo nezákonné ovplyvňovanie rozhodovacej činnosti súdov. Zároveň podľa predbežných záverov analýzy disciplinárnych rozhodnutí konštatujeme, že vykazujú znaky nekonzistentnosti a pri mnohých absentuje presvedčivé a logické odôvodnenie.

Jasným zrkadlom tohto stavu je pokles dôvery verejnosti v súdnictvo, ktorý nemá po novembri 1989 obdobu. V súčasnosti sa pozornosť venuje najmä vylepšovaniu jednotlivých inštitúcií súdnej moci a vzťahov medzi nimi, čo však zjavne nestačí ku kvalitnému fungovaniu súdnictva na Slovensku. Preto bola pozornosť na konferencii venovaná osobe sudcu.

Úprava sudcovskej etiky v podobe Sudcovského etického kódexu, ktorý prijala Rada Sudcov SR v roku 2001, obsahuje iba stručné zhrnutie zásad. Zahraničné kódexy a tiež návrhy kódexov na Slovensku obsahujú aj ich podrobnejšie rozpracovanie. Práve priblíženie všeobecných

zásad na konkrétne situácie, v ktorých sa môže sudca pri výkone svojej profesie a vo svojom súkromnom živote ocitnúť, by malo prispieť k významu etického kódexu sudcov na Slovensku. Kódex z roku 2001 je dnes aj medzi sudcami málo známy a nepoužívaný a nie je ani dostupný na stránkach Súdnej rady SR, za ktorej úkon sa v zmysle zákona považuje.

Cieľom konferencie bolo hľadať odpovede na otázky či má úprava etiky sudcu na Slovensku zmysel, či je kodifikovanie etických pravidiel cestou k zvýšeniu zodpovednosti sudcu alebo sú vhodnejšie iné prostriedky, prípadne aké etické normy by sa na sudcu mali vzťahovať. Zároveň konferencia bola zameraná na disciplinárne súdnictvo, na otázky, či môže špecifikácia skutkových podstat disciplinárnych deliktov v zákone prispieť k väčšej predvídateľnosti a konzistentnosti disciplinárnych rozhodnutí a tiež k inštitucionálnej stránke disciplinárneho súdnictva. Taktiež bola venovaná otázkam, či by v systéme disciplinárnej zodpovednosti sudcov mala miesto etická komisia, ktorá by napríklad vydávala stanoviská k disciplinárnym previneniam sudcov, prípadne poskytovala stanoviská sudcov k otázkam týkajúcim sa súladu so sudcovskou etikou.

Organizátori konferencie

Etika a správanie sa sudcov v Kanade

Adele Kent

sudkyňa, Kanada, Court of Queens Bench of Alberta,
bývalá členka výboru pre etiku

V svojej úžasnej knihe *Súdna etika v Austrálii*,¹ Hon. J. B. Thomas definuje súdnu etiku nasledovne:

Pojem etika, ako jej rozumieme v praktickom zmysle, sa všeobecne vzťahuje na súbor pravidiel alebo štandardov správania sa, ktoré sa očakávajú od určitej profesijnej skupiny.²

Ďalej hovorí, že súdna etika sa zaoberá konceptmi nezávislosti, nestrannosti, dôstojnosti a slušnosti, čo závisí od jurisdikcie. Pri posudzovaní otázok etiky a správania sa sudcovia v Kanade najskôr išli o krok späť v diskusii o vzťahu medzi správaním sa a etikou. Výsledkom čoho je, že koncepty etiky a správania sa upravené osobitne. Snahy o zmiešanie týchto dvoch boli silne odmietnuté kvôli étosu, ktorý vznikol medzi sudcami.

Tento príspevok sa zaoberá piatimi témami: vývoj a štruktúra *Etických princípov sudcov*³, práca Etickej poradnej komisie, postup pri disciplinárnom stíhaní sudcov (správanie sa), osnova a metóda vzdelávania sudcovskej etiky a nakoniec niektoré etické problémy, s ktorými zápasia kanadskí sudcovia.

VÝVOJ ETICKÝCH PRINCÍPOV PRE SUDCOV

Pred publikovaním *Etických princípov pre sudcov* mali kanadskí sudcovia prístup k množstvu príručiek zaoberajúcich sa problémami sudcovskej etiky⁴. Väčšina z nich bola iniciovaná Kanadskou súdnou radou (KSR), radou hlavných sudcov vrchných súdov, ktorá bola založená na základe zákona o sudcoch, R.S. 1985 C. J-1

V roku 1991 vydala Kanadská advokátska komora Wilsonovu správu *Kritériá pre zmenu: Rovnosť, rozmanitosť a zodpovednosť*. Správa sa zaoberá problémami rovnosti a rozmanitosti v rámci právnej komunity vrátane súdnictva. Odporučila, že by mal byť vytvorený kódex správania sa pre sudcov. Tento kódex by bol prepojený na disciplinárne postihovanie sudcov.

1 Tretie vydanie, 2009 LexisNexis Butterworths Australia.

2 Str. 9.

3 1998, vydané Kanadskou súdnou radou.

4 L'Hon. J.O. Wilson, *A Book for Judges*, (Ottawa: Approvisionnement et Services Canada, 1980), L'Hon. Gerald Fauteux, *Le livre du magistrat*, (Ottawa: Approvisionnement et Services Canada, 1980), Canadian Judicial Council, *Commentaries on Judicial Conduct*, (1991)

Výsledkom tejto správy bolo, že Nezávislá komisia Kanadského združenia sudcov vrchných súdov prijala uznesenie o vytvorení etických zásad.

V roku 1994 urobila KSR dve veci. Po prvé, rada prijala uznesenie o vytvorení pracovného výboru pre posúdenie vytvorenia zásad. Po druhé, požiadala o správu profesora Martina Friedlanda.⁵ Táto správa odporučila etický kódex, ale nie prepojený na disciplinárne konanie.

Pracovný výbor zložený zo zástupcov menovaných KSR a Kanadským združením sudcov vrchných súdov ďalšie štyri roky pripravoval pracovné dokumenty na rôzne témy, ktoré boli rozšírené do súdnictva, a medzi právnych vedcov a členov právnej komunity na skomentovanie. Jedna z významných debát počas obdobia konzultácií bola o tom, či by konečný dokument mal byť kódex správania sa, ktorý by bol zviazaný s disciplinárnym postihovaním, alebo súborom zásad, ktorý by upozorňoval, ale nemohol byť podkladom na disciplinárne stíhanie sudcov. Jednoducho povedané, argument, že dokument by mal byť kódexom, bol ten, že by poskytol nástroj, ktorým by KRS mohla merať pochybenia sudcov a ukázať verejnosti, že sudcovia sú zodpovední. Argument, že dokument by mal len stanovovať zásady, bol ten, že je tu málo činností, ktoré sú zjavne nesprávne a je veľa vecí, ktoré sudcovia robia a ktoré môžu byť predmetom nesúhlasu medzi ostatnými sudcami.

Etické princípy pre sudcov boli vydané v roku 1998. Je to kniha zásad. Slová smie a nesmie sa tam nenachádzajú, sudcom ponúka radu. Nie je previazaná na disciplinárne postihovanie.

Etické zásady pre sudcov je malá kniha, rozdelená do šiestich kapitol. Prvá kapitola upravuje dôvod, ktorý jasne hovorí, čím kniha je a čím nie je. Princípy v kapitole 1 sú informačné, princíp 1 zahŕňa nasledovné:

„V týchto ustanoveniach sa upravuje len to najlepšie, pričom princípy a komentáre nevyklučujú odôvodnené nezho-

5 Martin L. Friedland, *A Place Apart: Judicial Independence and Accountability in Canada* (Ottawa: Canadian Judicial Council, 1995)

dy o ich použití alebo nenaznačujú, že odchýlky od nich oprávňujú na nesúhlas.“

Princíp 2 v tejto časti hovorí, že Ustanovenia, princípy a komentáre ... nie sú a nesmú byť použité ako kódex alebo zoznam zakázaného správania sa. Nestanovujú štandardy, ktoré definujú súdne pochybenie. Nakoniec princíp 3 potvrdzuje, že nič v dokumente nemá úmysel poškodiť sudcovskú nezávislosť.

Ďalších päť kapitol má názov Sudcovská nezávislosť, Integrita, Usilovnosť, Rovnosť a Nestrannosť. V každej kapitole je rozsiahle vyjadrenie k téme, k všeobecným princípom, ktoré platia a komentár k týmto princípom.

PORADNÁ KOMISIA O SUDCOVskej ETIKE

V rovnakom čase, ako boli predstavené Etické princípy pre sudcov, bola vytvorená Poradná komisia o sudcovskej etike. Už vyššie spomenuté, ako riešiť etické problémy, môže byť predmetom nezhody medzi rozumnými sudcami. Kanadská súdna rada a Kanadské združenie sudcov vrchných súdov rozhodli, že sudcovia môžu nájsť pomoc získaním rady od kolegov, keď riešia nejakú etickú dilemu. Komisia je zložená z 12 sudcov z celej Kanady. Sudcovia sú menovaní komisiou sudcov, z ktorých niektorí sú menovaní Kanadskou súdnou radou a niektorí Kanadským združením sudcov vrchných súdov. Tento spôsob menovania zaisťuje nezávislosť komisie pri vydávaní odporúčania, pretože zabraňuje akémukoľvek vplyvu hlavných sudcov alebo členov ich združenia na členov komisie.

Keď sudca rieši etickú dilemu, môže kontaktovať člena komisie. Len tento člen pozná identitu sudcu, ktorý kladie otázku. Toto zaručuje, že informácie, ktoré môžu byť osobné alebo potenciálne zahanbujúce, sú zverené jednému sudcovi. Žiaden iný člen komisie nepozná meno sudcu. Sudca, ktorý dostane otázku, napíše email, v ktorom vysvetlí problém tak, aby neidentifikoval sudcu žiadajúceho o radu. Následne dôjde k výmene emailov, kde sa komisia snaží dosiahnuť konsenzus o rade, ktorú dajú sudcovi žiadajúceho o radu. Aj keď väčšinou sa komisia dohodne, sú situácie, keď je názor väčšiny a názor menšiny.

Keď už je komisia spokojná s odpoveďou, zašle túto radu sudcovi, ktorý na začiatku prijal otázku. Sudca žiadajúci o radu môže alebo nemusí postupovať podľa nej.

Nakoľko niektoré otázky vyvstanú počas súdneho konania, ktoré musí pokračovať, napríklad konanie o starostlivosti o deti, komisia je schopná poskytnúť radu vo veľmi krátkom čase, niekedy v priebehu 24 hodín. Samozrejme,

dostupnosť bezpečného emailového systému napomáha v tomto procese.

Ako už bolo spomenuté, žiadajúci sudca dostane názor komisie písomne. Súčasne sa požiadava o súhlas, či na bezpečnej sudcovskej internetovej sieti môže byť zverejnená verzia stanoviska, z ktorej budú odstránené informácie, ktoré by ho mohli identifikovať. Väčšina sudcov súhlasí a výsledkom je, že sudcovia po celej Kanade majú prístup k stanoviskám o etických problémoch, ktoré riešili ich kolegovia. Je to pomôcka, pretože ostatní sudcovia môžu čeliť podobným problémom.

Na ilustráciu, aké problémy riešila komisia, je nižšie uvedený veľmi malý príklad tém, ku ktorým boli vydané stanoviská:

- Členstvo v predstavenstve bytov
- Účasť na fundraisingovom podujatí pre charitu
- Prispenie umeleckým dielom pre fundraisingové podujatie
- Prijatie honoráru za predslov
- Pokračovanie v predsedaní, keď už bola sťažnosť podaná na KSR
- Fundraising pre univerzitu
- Účasť na maratóne
- Účasť v spore o posúdenie majetku
- Štipendium v mene sudcu
- Účasť manžela/manželky vo volebnej kampani

SŤAŽNOSTI PROTI SUDCOM⁶

Keď sa niekto domnieva, že sudca pochybil, táto osoba môže napísať sťažnosť Kanadskej súdnej rade. Sťažnosť môže byť anonymná. Ako už bolo spomenuté, KSR je zložená zo všetkých hlavných sudcov a zástupcov hlavných sudcov vrchných súdov z celej Kanady. Existuje komisia, tzv. *Komisia pre správanie sa*, ktorá dostáva akúkoľvek sťažnosť. Aby sa predišlo riziku, že hlavný sudca by skúmal správanie sa jedného z jeho sudcov, bude sťažnosť presunutá sudcovi z inej jurisdikcie a tento hlavný sudca bude sťažnosť skúmať. Niekedy je sťažnosť zjavne neopodstatnená, takže hlavný sudca jednoducho zamietne sťažnosť a poučí sťažovateľa. Typickým príkladom takéhoto druhu sťažnosti je, že sa niekto sťažuje na sudcovo rozhodnutie. V takom prípade je sťažnosť zamietnutá, pretože keď je niekto nespokojný s výsledkom, riadnym opravným prostriedkom je podanie odvolania voči rozhodnutiu.

6 Zhrnutie je prebrané z „Procedures for Dealing with Complaints made to the Canadian Judicial Council about Federally Appointed Judges“, Canadian Judicial Council, October 14, 2010.

Ak hlavný sudca dôjde k záveru, že predmet sťažnosti spadá do širšej oblasti súdneho pochybenia a ak sa to preukáže, napíše sudcovi, ktorý je predmetom sťažnosti, oboznámi ho so sťažnosťou a vyžiada si odpoveď. Po doručení odpovede, môže hlavný sudca, sťažnosť zamietnuť, pretože je spokojný s vysvetlením sudcu, alebo potvrdiť, alebo postúpiť sťažnosť senátu. Skôr, než bude proces pred senátom, je dôležité vedieť, že v tomto štádiu konania sudca môže priznať, že konal nevhodne. Priznanie môže postačiť na uzavretie prípadu so správou o sťažnosti, čo bude záležať od okolností. Typickou sťažnosťou KSR je, že sudca bol nahnevaný alebo inak nevhodne konal počas súdneho konania. V takom prípade môže sudca priznať, že sa vyjadroval nevhodne a poskytne ospravedlnenie a vtedy sťažnosť podľa všetkého nepôjde ďalej. V týchto prípadoch sudcov nadriadený hlavný sudca môže byť konzultovaný kvôli určeniu, či existujú kroky, ktoré by sa mohli podniknúť na pomoc sudcovi, napríklad poradenstvo alebo vzdelanie.

Ak sa vec postúpi ďalej, senát môže vyzvať sudcu na doplnenie ďalších informácií. Senát môže prípad uzavrieť, ak rozhodne, že by sa nemalo konať žiadne prešetrovanie, pretože vec nie je natolko závažná, aby oprávňovala na odvolanie sudcu z funkcie, alebo môže rozhodnúť o vytvorení vyšetrovacej komisie. Ak sa senát rozhodne ukončiť prípad, pretože vec nie je taká závažná, aby došlo až k odvolaniu z funkcie, tak môže dať sudcovi hodnotenie o jeho alebo jej konaní a vyjadriť obavy ohľadom sudcovho konania.

Vyšetrovacia komisia je zriadená podľa ust. 63(3) *zákonu o sudcoch*. Vyšetrovacia komisia je zložená zo sudcov a členov komory. Komisia môže predvolať svedkov. Môže prebiehať verejne alebo neverejne. Vyšetrovacia komisia robí odporúčanie celej KSR, ktorá rozhodne, či odporúčanie prijme alebo neprijme. Odporúčaním môže byť zamietnutie sťažnosti alebo navrhnutie na odvolanie sudcu z funkcie. Ak KSR súhlasí, že sudca má byť odvolaný z funkcie, toto odporúčanie je potom postúpené ministrovi spravodlivosti. Minister sa následne rozhodne, či predloží vec parlamentu. Len parlament môže urobiť kroky k odvolaniu sudcu z funkcie. V histórii bolo len niekoľko prípadov, kedy došlo k odporúčaniam na odvolanie sudcu z funkcie. Žiadne z nich nebolo predložené do parlamentu, pretože všetci sudcovia ešte skôr rezignovali.

VYUČOVANIE ETIKY

Národný súdny inštitút (NSI) je hlavným vzdelávacím inštitútom pre sudcov v Kanade. NSI uskutočňuje dva a pol dňový seminár o etike približne každých 18 mesiacov. Navyše je časť o etike v niekoľkých iných programoch,

ako sú pre novovymenovaných sudcov, sudcov blízko dôchodkového veku a na seminároch organizovaných v provinciách.

Analyzovanie a riešenie etických problémov sa považuje za zručnosť. NSI vytvoril etický rámec, ktorý je prezentovaný a modelovaný pre sudcov. Potom sudcovia pracujú cez hypotetické situácie, aby si precvičili používanie rámca. Zmyslom sudcovského vzdelávania sa v používaní rámca na analyzovanie etických problémov je, aby sa predchádzalo robeniu rozhodnutí bez adekvátneho zváženia skutočného problému a možností, ktoré má sudca k dispozícii. Rámec je nasledovný:

- 1) Je tu problém, ktorý má etický rozmer? Identifikujte fakty, ktoré spôsobujú etický rozmer.
- 2) Aká je etická dilema?
- 3) Sú tu špecifické právne pravidlá alebo vytvorené princípy etického správania sa (zákony, kódexy, súdne rozhodnutia), ktoré sú relevantné pre vyriešenie identifikovanej dilemy?
- 4) Sú tu nejaké kroky, ktoré by sa mali urobiť predtým, než sa určí postup?
- 5) Aký je preferovaný postup?
- 6) Aký je základ pre rozhodnutie a ako sa rozhodnutie dosiahlo?

V posledných siedmich rokoch boli tri národné etické konferencie. Každá obsahovala dve až tri témy pre sudcov na posúdenie etických problémov. Inauguračný seminár riešil etické problémy v súdnej sieni, mimo súdnej siene a pri písaní rozsudku. Sudcovia sa pozreli na hypotetické situácie zahŕňajúce nevhodné správanie sa právnikov, vhodné roly sudcov v komunite a vhodný jazyk pri vydávaní rozsudkov.

Druhý seminár poskytol viac problémov, ktoré vznikajú v súdnej sieni, etické problémy v súvislosti s pokročilou technológiou a etiku súdnej mediácie. Časť o technológii bola dôležitá kvôli vzniku internetových aktivít, akými sú facebook alebo blogovanie.

Ostatný seminár sa uskutočnil v spolupráci s učiteľmi právnej etiky po celej Kanade. Témami pre spoločné stretnutie boli: význam sudcovskej nezávislosti v rôznych momentoch kariéry sudcu a zdvorilosť v súdnej sieni. Vhodné pôsobenie sudcu na dôchodku vyvolalo veľký záujem na prvom stretnutí. Tradične, keď sudca odchádza do dôchodku, už nerobí ďalšiu kariéru. Toto sa mení. Sudcovia vstúpili do politiky, stali sa komentátormi v médiách

a zapojili sa do vyšetrovacích komisií. Diskusia o vhodnosti niektorých z týchto aktivít pokračuje.

TYPICKÉ ETICKÉ PROBLÉMY

- 1) Technológia – Sudcovia, tak ako ostatní, sú pokúšaní rôznymi sociálnymi sieťami na internete. Sudcovia v Kanade sú si plne vedomí, že v určitom rozsahu musia zostať mimo zvyšku spoločnosti. Dôsledkom toho je, že sudcovia sú odhováraní od toho, aby mali profil na Facebooku alebo sa zapájali do blogovania alebo iných sociálnych sietí.
- 2) Ľudia, ktorí sa sami zastupujú v spore – Viac a viac ľudí prichádza na súd bez právnikov. Je na to niekoľko dôvodov vrátane nedostatku financií na udržanie si právnika a zvýšený pocit schopnosti obhajovať sa, ktorý priniesol ľahší prístup k právnym informáciám. Sudcovia čelia zložitej úlohe zostať nestranní medzi dvoma stranami prípadu a pomáhať ľuďom, ktorí sa sami zastupujú v spore a ktorí môžu mať problémy s právnym procesom.
- 3) Súdenie v rozmanitej spoločnosti – Kanadská spoločnosť je multikultúrna. Čoraz viac sa v našich súdnych sieňach vyskytujú ľudia z rôznych náboženstiev, kultúr a zvykov. Vzniká napätie medzi tým, ako zaistiť, aby základné kanadské hodnoty, hlavne rovnosť, boli dodržiavané a zároveň akceptovať platnosť aj iných presvedčení/názorov.
- 4) Sudcovská aktivita mimo súdnej siene – Sudcovia už tradične považovali za vhodné zostať bokom od zvyšku spoločnosti. Avšak, Etické zásady pre sudcov poukazujú na to, že sudcovia potrebujú zostať súčasťou komunity, takže ich vnímanie je relevantné pre tých, ktorých súdia. Rozsah v akom sa sudcovia môžu zúčastňovať podujatí komunity, prednášať, alebo inak sa angažovať v komunite, je stálym problémom.
- 5) Aktivity manželov/manžieliek, detí – Minulé generácie sudcov nečelili etickým výzvam zo strany manželov alebo manželiek, ktorí pracujú alebo sa zapájajú do politiky a charitatívnych aktivít a detí, ktoré pracujú v právnickej komunite. Kedy je potrebné, aby sa sudca vylúčil z procesu, pretože prípad alebo právna firma je príbuzná členovi rodiny?
- 6) Niektorí účastníci konania vidia správu KSR o údajnom súdnom pochybení ako spôsob donútenia sudcu vzdať sa prípadu. Sudca musí rozhodnúť, či takáto sťažnosť znamená, že nemôže ďalej rozhodovať v prípade nestranne.

Súdna etika, globálny pohľad, diskusia v Nemecku

Barbara Krix

sudkyňa, Nemecko, *Landgericht Itzehoe*,
členka pracovnej skupiny pre sudcovskú etiku

Som poctená, že som sa mohla zúčastniť tejto diskusie a je mojim veľkým potešením byť tu prítomná. Ďakujem Vám za pozvanie.

O čom teda budem hovoriť?

- 1) Najprv začnem so všeobecným prehľadom o etike v jednotlivých krajinách a potom prejdem na rôzne spôsoby ponímania etiky u sudcov.
- 2) Potom by som vám rada poskytla zákulisné informácie a prehľad jednotlivých tém vo výučbe súdnej etiky v Nemecku.

1. KOMPARATÍVNY POHĽAD

Federálni sudcovia v Spojených štátoch amerických už od roku 1924 žijú podľa kódexu etických zásad, ktoré vyšli z dielne Americkej komory advokátov. Tento kódex pozostáva zo zásad opisujúcich podrobnosti zo života sudcov vrátane súkromného života a toho, aké chovanie sa vyžaduje od sudcov.

Z iniciatívy sudcov OSN z celého sveta vyšli v roku 2000 Bangalorské zásady (v súčasnosti platné vo verzii 2007). Vyžadovalo sa od nich zadefinovanie komplexných štandardov správania sudcov. Aj keď sudcovia v krajinách s kontinentálnou tradíciou práva boli tiež členmi pracovnej komisie, Bangalorské zásady sa skôr viažu na etiku anglo-amerického práva v USA.

Pod pojmami nezávislosť, nestrannosť, integrita, kompetencia a pracovitosť nájdeme množstvo zásad, podľa ktorých „sudca by mal, sudca by nemal...“

Ako reakciu na Bangalorské zásady, Rada európskych sudcov (CJJE) vypracovala odporúčania týkajúce sa správania sudcov. Sudcovia v kontinentálnej Európe sa im môžu podrobiť. Podľa mojej mienky to nerobia. Pristupujúce krajiny v Európe, napr. Poľsko, Baltické krajiny a Rumunsko viac-menej prevzali americké etické zásady. Chcela by som poukázať na to, že mám veľký rešpekt pred spôsobom, akým Američania zaručujú spravodlivosť. Na druhej strane si myslím, že potreby Európanov sú odlišné, máme inú

kultúru a hlavne iný spôsob vzdelávania sudcov. Profesionálna kariéra európskych sudcov začína na sklonku ich dvadsiatin, mohla by som povedať, že „vyrastajú na súde“, učiac sa od svojich kolegov. Americkí sudcovia sa vyberajú z radov advokátov po rokoch odbornej praxe. Je zrejmé, že problémy sa líšia.

Medzičasom Rumunsko zistilo, že americká etika sa nezhoduje s ich národnými požiadavkami. Rumunskí sudcovia sa vzdelávajú s podporou univerzitných profesorov v odbore právna filozofia, so svojou vlastnou etikou. Takisto to urobili aj maďarskí a rakúski sudcovia za pomoci ich asociácie sudcov. Na rozdiel od kódexov amerického pôvodu, ich etické deklarácie vyjadrujú úmysel byť pre nich záväzné a neukladať disciplinárne sankcie.

To je ten zásadný bod, ktorý chcem vyzdvihnúť. Etika, podľa definície, vychádza od sudcov, nikdy sa neukladá zvonka, a ak áno, nejde o etiku, ale o pravidlá alebo právo. Neskôr sa k tomu vrátim.

2. DISKUSIA V NEMECKU

Na univerzitách v Nemecku sa súdna ani právna etika nikdy nevyučovala ako predmet a ani neexistovala povinnosť pre sudcov z praxe, aby študovali tento predmet dopodrobna. Školenie týkajúce sa predmetu súdnej etiky pre sudcov neexistovalo. Ako dôsledok nikto nepocítoval potrebu zaoberať sa predmetom Súdna etika v profesionálnom ani v súkromnom živote. Zneužitie úradnej moci sudcom bola disciplinárna vec, respektíve problém predpojatosti (*Befangtheit*).

Už niekoľko rokov v niekoľkých štátoch v Nemecku čoraz viac rezonuje diskusia o súdnej etike, najmä na severe v spolkovej krajine Schleswig-Holstein. Diskusia vyvstala na podnet Súdneho inštitútu (Akadémie sudcov) v Trieri, kde sa od roku 2002 každý rok organizuje seminár s tematikou etického správania sa sudcov. Rád by som sa k tomu neskôr vrátila.

Z diskusie o etických zásadách pre sudcov vyplynuli dva názory:

Na jednej strane diskusia o etických otázkach viedla k požiadavke vypracovania etických zásad pre sudcov v podobe, v akej existujú v niekoľkých krajinách sveta.

Na druhej strane, tento úmysel vyvolal vlnu protestov medzi sudcami. Títo sudcovia súhlasili s diskusiou, ale nepozdávala sa im myšlienka vypracovania etických zásad alebo kódexu.

Odkiaľ pochádzalo to odmietnutie? Hovorilo sa, že nemeckí sudcovia nepotrebujú súpis etických zásad, pretože etické zásady pre sudcov, ako napríklad nezávislosť a spravodlivý proces, nestrannosť, vymedzenie primeranej lehoty na rozhodovanie, nám už zaručuje naša ústava a rôzne procesné zákony. Do určitej miery majú pravdu. Nezávislosť sudcov, nestrannosť, spravodlivý proces a predpojatnosť priamo vyžaduje naša ústava alebo procesné zákony. Okrem toho argumentovali tým, že takýto súpis by mohol obmedziť nezávislosť sudcov a spôsobiť neželané následky.

Ako môžeme zložiť existujúce obavy a pochybnosti?

Prvým krokom bolo poukázať na to, že ústava a zákony majú chrániť občana a jeho práva. Ale s predmetom Súdnej etiky sa pozeráme na to z perspektívy sudcu a kladieme otázku: čo robí dobrého sudcu dobrým sudcom? Etika sa snaží opísať ideálneho sudcu. Etika znamená byť si vedomý toho, že sudca nielen vynáša rozsudky, ale musí tiež presvedčiť strany, že mu môžu dôverovať, pretože sudca zaručuje ich základné ľudské práva a právo na nezávislý nestranný právny systém. Etika môže pomôcť sudcom vložiť ducha ústavy do praxe a priblížiť sa k ideálu dobrého sudcu.

Druhým krokom je prekonanie pochybností, že etické štandardy by sa mohli zneužiť na disciplinárne postihy voči sudcom v prípadoch zneužitia úradnej moci. Nemeckí sudcovia sa chcú tejto možnosti striktnie vyhnúť, tento problém by sa mal brať vážne. Keď sa pozrieme na Taliansko, kde sa pán Berlusconi pokúsil zmeniť povahu talianskej súdnej etiky z všeobecných zásad na detailný kódex v prepojení s disciplinárnymi sankciami, my sme takýto údel nechceli zdieľať.

Chcela by som ozrejmiť filozofický dôvod, prečo by sa súdna etika nikdy nemala spájať s disciplinárnymi sankciami. Filozofiu etiky založil Aristoteles ako filozofický predmet o správnom živote (*Disziplin vom richtigen Leben*). V jeho filozofii etiky neexistovalo „Mal by si alebo máš povinnosť“, ale znepokojujúca otázka „Čo by som mal robiť?“. Odpoveď na túto otázku nájdeme v postoji jed-

notlivca (*Haltung des Individuums*): „Kto som ja a na čo a ako myslím!“ Človek dodržiava etické pravidlá nie preto, lebo sa bojí trestu zvonka, ale preto, že je presvedčený, že to etické pravidlo je dobré. Spájanie súdnej etiky s disciplinárnymi sankciami voči sudcom je protirečením samo osebe a okrem toho môže zmariť základnú myšlienku súdnej etiky.

Filozofické pozadie vedie k ďalšiemu záveru: Len sudcovia sami by mali stanoviť a vypracovať súdnu etiku, nemala by sa im nanucovať.

Keďže výcviky s tematikou súdnej etiky pre sudcov, ktoré ponúka akadémia sudcov v Trieri je na pokročilej úrovni, v Šlesvicku-Holštýnsku sa vytvorila pracovná skupina (Schleswiger Ethikrunde). Táto skupina diskutuje o etických zásadách od mája 2006. Prvý výsledok: táto brožúra o etických otázkach.

Brožúra neobsahuje žiadne pravidlá ani zásady; kladie len otázky, na ktoré by mal odpovedať čitateľ. Domnievali sme sa, že otázky prelínajúce sa niekoľkými odborními profesionálneho života by mohli zakotvovať naše vnímanie v situáciách, keď sa vyžaduje etické správanie. Sme tiež presvedčení, že otázky sú nevhodné na disciplinárne reakcie.

Ktoré sú tie správne otázky? Brožúra sa zaoberá otázkami ako napríklad:

- 1) Správanie sudcu voči občanovi.
 - Ako sa správať voči stranám, ktoré sa domáhajú spravodlivosti?
 - napr. Ako by som chcel, aby so mnou sudca v súdnej sieni zaobchádzal?
- 2) Správanie sudcu voči verejnosti.
 - Aký vplyv má moje správanie na obraz súdnictva?
 - napr. Pýtam sa seba, ako ma vníma občan?
- 3) Reakcie sudcu pri rozhodovaní.
 - Som si vedomý svojich predsudkov?
- 4) Čo musím urobiť, aby som zachoval nezávislosť spravodlivosti?
- 5) Aké je moje postavenie v hierarchii sudcov? Atd'...

Prirodzene, kladenie otázok a vytlačenie brožúry nie je postačujúce, aby sa pozdvihla vedomosť o etických situáciách. My chceme etiku, ktorá je živá! V Taliansku, kde sa etika písala 12 rokov, si ju sotva nejaký sudca všimol a ani nemala žiadne viditeľné následky.

Tak čo môžeme urobiť, aby sme etiku oživilí?

- Môžeme vytvoriť etické štandardy na internete/intranete.
- Môžeme zaviesť súdnu etiku ako predmet nepretržitého vzdelávania.
- Môžeme publikovať články v našich profesijných časopisoch.
- Môžeme sa zúčastňovať medzinárodných konferencií s touto tematikou, aby sme sa učili od druhých.
- Mohli by sme založiť skupinu, radu pre etické otázky, ktorej by sudcovia mohli adresovať svoje otázky, keď sa ocitnú v etickej dileme.

Sudca by sa mohol pýtať: „Dostal som pozvanie na recepciu do kancelárie právnik na oslavu jeho presťahovania sa do nových priestorov. Na súde som s ním riešil ťažký prípad. Jeho klient bol prítomný na súde aj ako protistrana. Na recepcii budú prítomní kolegovia právnik a jeho najlepší klienti, možno aj klient, s ktorým budem musieť riešiť ten ťažký prípad. Mám prijať pozvanie?“

Odpoveď by mala slúžiť ako rada. Je na sudcovi, či sa ňou bude riadiť alebo nie.

Rady by mohli byť publikované anonymne, aby sa z nich mohli sudcovia poučiť. Takto sa to zaužívalo v Kanade, Maďarsku a Rakúsku.

V časoch internetu by mohla poradná komisia reagovať rýchlo a účinne.

Aké sú výhody písaných etických zásad pre sudcov?

My, sudcovia a prokurátori, my sme tvárou spravodlivosti. My sme tretou mocou, tak ako sa to píše v našej ústave. My musíme zabezpečiť práva občanov na spravodlivosť za pomoci nestranného a nezávislého sudcu v spravodlivom procese. Môžeme si byť istí, že nás občan takto vníma?

Občan vidí len malú časť našej profesie, zvyčajne len keď sa zverejňujú trestné prípady. Nemá žiadnu predstavu o našom každodennom profesijnom živote, je možné, že si myslí, že ani poriadne nepracujeme, že dávame za pravdu len tým bohatším, že sme ovplyvnení médiami alebo politikou. Ako nám má potom dôverovať? Dôvera v spravodlivosť nie je daná len tým, že sme sudcovia alebo z titulu našej pozície. My si ju musíme zakaždým získať.

- Písaná etika by mohla napomôcť pri dokazovaní, že občan je ten, o koho stojíme, aký máme o sebe obraz a ako zaistíme jeho práva.
- Etika by mohla pomôcť mladým sudcom, aby sa stotožnili s profesiou, ktorú si zvolili.
- Etika by nám mohla pomôcť pri našom umiestnení sa ako tretej moci vo vzťahu k výkonnej a zákonodarnej moci.

- Etika by nám pomohla vysloviť „potiaľ a nie ďalej“, toto je naša zodpovednosť, my to chceme splniť ako inštitucionálne a osobne nezávislí.

Skupina sa naďalej stretáva. V januári sme sa rozhodli pretvoriť naše otázky – brožúru do etických zásad. Je porovnateľná s ostatnými etikami.

Zadefinujeme nasledujúce hodnoty:

Nezávislosť, integrita, nestrannosť, pracovitnosť, transparentnosť, anti-diskriminácia, prekážka, rešpekt, zodpovednosť, empatia.

Štruktúra textu bude:

Najprv všeobecná definícia hodnoty, potom vzťah k našej profesii, potom podstatné otázky z brožúry a aspoň jeden alebo dva príklady.

Text ešte nie je ukončený, trvá to nejakú dobu, kým skupina desiatich sudcov pracuje na probléme. Snáď sa nám to podarí dokončiť v lete.

Sudcovia sú v ťažkej pozícii, pretože ich práca je neúmerná. Nedá sa hodnotiť podľa počtu ukončených prípadov, ani podľa počtu odvolaní. Naša práca sa dá hodnotiť len prijatím našich rozhodnutí a dôverou, ktorú má občan v spravodlivosť. Ak si chceme túto dôveru udržať, mali by sme vypracovať etiku pre sudcov. Nemali by sme si myslieť, že pracujeme dobre, že sme dobrí sudcovia, pretože nikto proti nám nepodniká právne kroky. Mali by sme sa charakterizovať a ukázať, ako rozumieme našej profesii.

Sudcovská etika vo Francúzsku, aktivity Európskej siete sudcovských rád na poli sudcovskej etiky

Gracieuse Lacoste

sudkyňa, Francúzsko, Odvolací súd v Pau, bývalá členka sudcovskej sekcie francúzskej Najvyššej súdnej rady

Ak chceme rozoberať tematiku disciplíny a deontológie sudcov, musíme najprv znova zdôrazniť osobitosti a obmedzenia práce sudcu. Nevyhnutným predpokladom rozhodovania sporov v demokratickom štáte je inštitucionálna organizácia, ktorá upravuje a rešpektuje nezávislosť súdnictva a sudcov. Nezávislosť predstavuje záruku pre súdenu osobu, jej cieľom nie je zabezpečiť pohodlie ani útočisko pre sudcu.

Hoci naše systémy sú rozdielne, obraciam sa na právnikov. Domnievam sa, že povolanie sudcu je vo všetkých krajinách vzrušujúce, no i ťažké. Skúsenosti Európskej siete súdnych rád (ENCJ) mi potvrdili existenciu spoločných menovateľov v povolaní sudcu, ktoré sú prítomné v systémoch organizácie vyplývajúcich z histórie jednotlivých krajín.

Ak sa o tom chcete presvedčiť, pozrite si prácu, ktorú sme v tomto smere vykonali. Veľmi ľahko sa k nej dostanete na internetovej stránke siete (<http://www.encj.eu>).

Všetky medzinárodné normy týkajúce sa nezávislosti, hovoria o potrebe zodpovednosti sudcov, pre ktorú musí byť stanovený určitý rámec, aby sa disciplína nevyužívala na iné účely. Deontológia je novší koncept, ktorý súvisí so správnymi postupmi.

Poradná rada európskych sudcov (CCJE) vydala stanovisko, v ktorom sú veľmi podrobne rozobraté tieto otázky disciplíny a deontológie. Úvahy ENCJ v oblasti deontológie nadväzujú na toto stanovisko č. 3. Osvojili sme si nielen zásady, ale aj kvality sudcu, ktoré považujeme za nevyhnutné (<http://www.encj.eu>).

V našej krajine sú, vzhľadom na jej históriu, nezávislosť a disciplína určitým spôsobom prepojené. Požiadavka nezávislosti totiž viedla k tomu, že problematikou disciplíny sudcov a prokurátorov bol poverený nezávislý orgán. Najprv sa budem venovať disciplíne a potom deontológii, ktorá sa rozvinula len nedávno.

I. DISCIPLÍNA SUDCOV A PROKURÁTOROV VO FRANCÚZSKU

Hoci sa to môže javiť ako veľký paradox, potreba nezávislej štruktúry, ktorá bude rozhodovať o disciplinárnych otázkach, sa vo Francúzsku presadila práve prostredníctvom disciplíny. Bolo to na konci 19. storočia a odvtedy došlo k istým zmenám. Tento vývoj vám objasním v troch častiach.

Historický vývoj Disciplinárna zodpovednosť Disciplinárne konanie

I. Historický vývoj

Čo sa týka moderných dejín, na základe zákona z 30. augusta 1883 sa Kasačný súd stal Najvyššou súdnou radou (CSM), ktorej bola v mene zaručenia nezávislosti zverená problematika disciplíny sudcov, ktorá dovtedy patrila do pôsobnosti ministra spravodlivosti.

Pôvodne nešlo o osobitný orgán a disciplinárnu právomoc vykonával Kasačný súd.

Ústava z roku 1946 zakotvila zriadenie samostatného orgánu, medzi ktorého právomoci patrilo aj zabezpečovanie disciplíny sudcov a prokurátorov a ich nezávislosti v súlade so zákonom.

Článok 65 ústavy z roku 1958 upravuje existenciu Najvyššej súdnej rady, ktorá prostredníctvom menovania a disciplinárnych konaní zabezpečuje nezávislosť súdnictva.

Odvtedy sa síce o nezávislosti sudcov a prokurátorov jednomyselne hovorí ako o absolútnej nevyhnutnosti a demokratickej požiadavke, no len čo ide o jej organizáciu, konsenzus sa vytráca.

Zloženie Najvyššej súdnej rady sa trikrát menilo, pričom posledná reforma sa uskutočnila 23. júla 2008. Všetky

diskusie ukázali protichodné požiadavky: na jednej strane vôľu rešpektovať potrebu nevyhnutnosti a neustrannosti postavenia sudcu a na strane druhej vôľu udržať si kontrolu nad celým súdnictvom a zvlášť nad sudcom. Ak vás zaujíma presný vývoj, môžete sa s ním oboznámiť na stránke CSM (www.conseil-superieur-magistrature.fr).

Vo Francúzsku máme zbor sudcov a prokurátorov, ktorí majú rovnaký štatút. Ochrana sudcov je však väčšia, ich nepreložiteľnosť je zakotvená v ústave.

Disciplinárne stíhaných sudcov súdi šestnásťčlenný útvar, ktorému predsedá prvý predseda Kasačného súdu a tvoria ho v paritnom zastúpení kvalifikované osobnosti a zvolení sudcovia. Prokurátorov zas symetricky súdi šestnásťčlenný útvar, ktorému predsedá generálny prokurátor Kasačného súdu a tvoria ho v paritnom zastúpení kvalifikované osobnosti a zvolení prokurátori.

Sudcovia i prokurátori sú doň volení zložitým postupom a zastupujú všetky stupne a riadiace funkcie súdnictva.

Najvyššia súdna rada sa týmto historickým vývojom stala nezávislým orgánom so zmiešaným zložením (sudcovia/prokurátori a nesudcovia/neprokurátori), ktoré umožňuje získať odstup od vládnej moci.

Nebudem vám tajiť, že časť sudcov a prokurátorov veľmi kritizovala poslednú novelizáciu ústavy. Znepokojuje ich totiž zavedenie paritného zloženia v disciplinárnej oblasti.

II. Disciplinárna zodpovednosť

Noví sudcovia a prokurátori skladajú pri svojom vymenovaní prísahu: „*Prisahám, že budem dobre a verne vykonávať svoju funkciu, zachovávať prísnu mlčanlivosť v súvislosti s rozhodovaním a vo všetkých ohľadoch sa správať ako dôstojný a lojálny sudca a prokurátor.*“

Táto prísaha predstavuje pre sudcov a prokurátorov záväzok, lebo hovorí o deontologických požiadavkách, o dôvernosti rozhodovania a o dôstojnom a lojálnom správaní.

Disciplinárne previnenie sudcov je v úzkom slova zmysle definované v štatúte sudcov a prokurátorov, táto definícia je však veľmi vágna: „*Ak sa sudca alebo prokurátor akýmkoľvek spôsobom previní voči povinnostiam svojho stavu, cti, taktosti alebo dôstojnosti, ide o disciplinárne previnenie...*“ Je to pripomenutie kvalít súvisiacich s činnosťou sudcu: česť, taktosť a dôstojnosť.

Ďalšie ustanovenia štatútu upravujú veci nezlučiteľné

s funkciou sudcu, zákaz vykonávať ďalšie verejné funkcie a zamestnaneckú činnosť, s výnimkou pedagogickej činnosti, volebné mandáty atď. (články 8 a 9). Existuje informačný postup pred samotným výkonom činnosti, pričom ak sú získané informácie v rozpore so ctou a poctivosťou, môžu brániť výkonu funkcie sudcu.

V článku 10 je nakoniec zakotvená povinnosť zdržanlivosti: „*Zboru sudcov a prokurátorov je zakázané politické rozhodovanie. Zakazujú sa im aj prejavy nepriateľstva voči zásadám alebo podobe vlády republiky, ako aj prejavy politického charakteru nezlučiteľné so zdržanlivosťou, ktorá vyplýva z funkcie. Zakazuje sa im tiež vedome konať tak, že by to mohlo zastaviť alebo poškodiť fungovanie súdov.*“

Týchto niekoľko textov teda poslúžilo ako základ na rozsiahlu judikatúru v oblasti disciplinárnej zodpovednosti. Početné rozhodnutia svojím zásadným odôvodnením spresnili základné princípy a prispôbobi ich výkonu činnosti, čím sa jasnejšie vyprofilovalo disciplinárne previnenie sudcov a prokurátorov.

Najvyššia súdna rada si uvedomila potrebu transparentnosti v tejto oblasti a v roku 2006 vydala zbierku svojich judikátov, ku ktorej majú prístup sudcovia, prokurátori i verejnosť. Táto zbierka sa pravidelne aktualizuje a prístup k nej je veľmi jednoduchý prostredníctvom internetovej stránky CSM (www.conseil-superieur-magistrature.fr).

Z nezávislosti vyplýva (a rozhodnutia to stále znova potvrdzujú), že sudcu nemožno disciplinárne stíhať za obsah jeho súdnych rozhodnutí, ktoré možno napadnúť len uplatnením zákonom stanovených opravných prostriedkov. Táto zásada imunity je obmedzená v prípade, že sudca „*prekročil svoju právomoc a vybočil z rámca návrhu na začatie konania tak, že sa napriek zdaniu dopustil úkonu, ktorý je cudzí činnosti súdu*“. Sudca prestáva byť sudcom a jedine v takomto prípade ho možno stíhať za jeho rozhodnutie.

III. Disciplinárne konanie

Návrh na začatie disciplinárneho konania môžu podať tri subjekty: minister spravodlivosti, predsedovia odvolacích súdov a od reformy z 23. júla 2008, po ktorej nastúpila do funkcie nová Najvyššia súdna rada, aj občania. Za istých podmienok je možné podať sťažnosť komisii, ktorá sťažnosti filtruje a posudzuje ich serióznosť.

Mohlo by sa zdať, že v dôsledku troch možností podania návrhu na začatie disciplinárneho konania, už nemožno

hovoriť o beztretnosti sudcov a prokurátorov.

Po podaní návrhu príslušnému útvaru jeho predseda určí spravodajcu, ktorý vykoná kontradiktórne prešetrenie. Stíhaný sudca môže mať právneho zástupcu. Má právo nahliadnuť do spisu, môže navrhovať vypočúvanie svedkov a je možné vykonať aj znalecké úkony. Celé toto konanie je upravené v štatúte sudcov a prokurátorov.

V nalievavých prípadoch je možné sudcu dať aj do väzby pre priamu alebo nepriamu korupciu atď. – momentálne je napríklad jeden sudca vo väzbe v rámci trestného konania. Tento sudca bude bezpochyby predvolaný pred Najvyššiu súdnu radu, ktorá mu môže zakázať výkon funkcie. Pojednávanie je neverejné.

Spravodajca po prešetrení vecí napíše správu, ktorá je zaslaná stíhanému sudcovi alebo prokurátorovi a orgánu, ktorý podporuje disciplinárne obvinenie, teda ministromi spravodlivosti alebo jeho zástupcami.

Stanoví sa termín pojednávania. Pojednávanie je v zásade verejné. Výnimočne môže byť aj neverejné, ale takéto prípady sú veľmi zriedkavé.

Najvyššia súdna rada sa po pojednávaní poradí a vydá odôvodnené rozhodnutie.

Možných postihov je deväť. Od najmenej prísneho po najprísnejší sú to tieto:

- napomenutie so zapísaním do osobného spisu,
- povinné preloženie,
- zbavenie istých funkcií, zákaz vymenovania alebo zvolenia do funkcie samosudcu počas piatich rokov,
- zníženie platovej triedy,
- dočasné pozastavenie funkcie maximálne na jeden rok s úplným alebo čiastočným odňatím platu,
- degradácia do nižšej funkcie,
- povinný odchod do dôchodku alebo povolenie ukončiť výkon funkcie v prípade, že sudca nemá nárok na dôchodok,
- odvolanie z funkcie s pozastavením práva na dôchodok alebo bez neho.

Pokiaľ ide o sudcov, Najvyššia súdna rada prijme rozhodnutie a odsúdený sudca môže podať kasačný opravný prostriedok na Štátnu radu.

Pokiaľ ide o prokurátorov, Najvyššia súdna rada vydá stanovisko a rozhodnúť musí minister spravodlivosti, pre

ktorého je toto stanovisko záväzné. Voči rozhodnutiu ministra je možné podať plnohodnotný opravný prostriedok na Štátnu radu.

Toto disciplinárne konanie by sa mohlo vyvíjať tým smerom, že by získalo viac súdnych a menej administratívnych prvkov. Minister môže pred podaním návrhu na Najvyššiu súdnu radu uskutočniť administratívne prešetrenie, počas ktorého má dotknutý sudca alebo prokurátor veľmi malé práva. Bolo by potrebné, aby sa toto konanie zmenilo v tom zmysle, že sudca alebo prokurátor si bude môcť uplatniť právo na obhajobu, aby mu právny zástupca mohol aspoň pomáhať.

II. DEONTOLÓGIA SUDCOV VO FRANCÚZSKU

Otázka sudcovskej etiky je vo Francúzsku aktuálna od 90. rokov. Zbierka deontologických povinností však bola vydaná až v júni 2010. História týchto dvadsiatich rokov sa vám pokúsím objasniť v troch častiach.

Situácia

Metodika CSM

Obsah zbierky

I. Situácia vo Francúzsku

V 90. rokoch bolo ťažké rozlišovať medzi pojmami etika, deontológia a disciplína. Vo Francúzsku Inštitút vysokých súdnych štúdií (IHEJ) vytvoril pre sudcov a prokurátorov, bez veľkého úspechu, dotazník a vykonal prvé práce v oblasti sudcovskej etiky. Vyplývala z nich potreba zamyslieť sa nad profesionálnym správaním.

Národná sudcovská škola na podnet svojho riaditeľa D. Ludeta zaviedla etiku ako vzdelávací modul pre budúcich sudcov a prokurátorov. Existovali teoretické prístupy, porovnanie predovšetkým s kanadským prístupom, ako aj profesionálne prístupy založené na prípadových štúdiách vytvorených na základe disciplíny. O tejto tematike uvažovali aj sudcovia a prokurátori v rámci celoživotného vzdelávania.

Spoločnosť a rôzne moci sa zatiaľ s podporou médií sťažovali na beztretnosť sudcov a prokurátorov. V dôsledku istých incidentov potom minister spravodlivosti zvolal reflexnú skupinu, ktorej predsedom bol čestný sudca Kasačného súdu, pán Cabannes. Táto skupina pracovala klasickým spôsobom, vypočula rôznych ľudí a vypracovala predbežnú správu. V súvislosti s týmto dokumentom prebehol prieskum v radoch sudcov a prokurátorov, ktorý sa skončil fiaskom. Skupina navrhla zmeniť prísahu sudcov a prokurátorov. O správe sa veľa diskutovalo, sudcovia

a prokurátori ju odsúdili a nemala už potom nijaké pokračovanie.

Treba zdôrazniť, že Najvyššia súdna rada v tom čase vydala verejný príspevok, ktorým vyjadrila svoj odmietavý postoj k vypracovaniu kódexu a navrhla, že vydá zbierku disciplinárnych rozhodnutí, ktoré budú môcť slúžiť ako prevencia a informácie pre verejnosť. Zbierka bola vydaná a znamenala významný pokrok, čo sa týka transparentnosti.

V trestnej veci „Outreau“ bola zriadená parlamentná vyšetrovacia komisia. Medzi opatreniami, ktoré boli prijaté ako reakcia na túto aféru, je aj ustanovenie zákona z marca 2007, podľa ktorého bude mať CSM takúto úlohu: „**Vypracuje a zverejní zbierku deontologických povinností sudcov a prokurátorov.**“

Takto sa Najvyššia súdna rada, ktorej som bola členkou, z poverenia parlamentu pustila do vypracovania tohto dokumentu.

II. Metodika CSM

Bola vytvorená interná pracovná skupina. Nebudem vám tajiť, že na začiatku sme tápali. Členovia rady, ktorí poznali históriu, vedeli o odpore zboru sudcov a prokurátorov a o chybách, ktorým sa treba vyhnúť.

Na medzinárodnej úrovni bola otázka deontológie rovnako aktuálna a Najvyššia súdna rada poverila IHEJ, aby zistil všetko, čo sa v tomto smere vykonalo v zahraničí. Táto práca bola pre nás veľmi užitočná, lebo nám umožnila získať predstavu o základných trendoch vo všetkých systémoch. V roku 2003 vydala aj CCJE stanovisko, v ktorom bola táto otázka zhrnutá.

Pracovná skupina vypočula osobnosti a položila si otázku v súvislosti s použitou metodikou. Uvažovala dokonca aj o zorganizovaní konferencie, na ktorej by sa dosiahol konsenzus. Od tejto myšlienky však nakoniec upustila, lebo jej uskutočnenie by bolo vo Francúzsku príliš zložité. Zúčastnili sme sa na konferencii zorganizovanej v Belgicku, z ktorej sme sa poučili.

Najväčším úskalím bol odpor sudcov a prokurátorov, a preto sme museli vymyslieť spôsob práce, pomocou ktorej by sme ich zapojili. Vytvorili sme preto metodiku, v ktorej sme sa opreli o územnú sieť odvolacích súdov. Pre každý z nich boli určení dvaja partneri, jeden pre sudcov a druhý pre prokurátorov, ktorí mali koordinovať reakcie sudcov a prokurátorov v teréne.

Zároveň sme si po rozsiahlych interných diskusiách potvrdili myšlienku, že sa musíme odraziť od všeobecných hodnôt spojených s prácou sudcu, ktoré sú tri (**nezávislosť, nestrannosť, bezúhonnosť**) a následne zapracovať všetko, čo zodpovedá francúzskej histórii.

Zároveň bola – nie bez problémov – potvrdená myšlienka, že úvahy o deontológii nesmú viesť len k definovaniu osobných povinností sudcu a prokurátora, ktorý pracuje v inštitucionálnom systéme, vykonáva isté povolanie a jeho správanie je potrebné analyzovať aj z pohľadu jeho súkromného života.

Zvolali sme stretnutie svojich partnerov, ktorí vyslovili želanie, aby sa do deontológie zahrnuli aj všetky podoby rešpektu.

Vypracovali sme pracovné dokumenty s rôznymi námetmi na úvahy, ktoré sme prostredníctvom partnerov zaslali na súdy. Očakávali sme príspevky, kritiku atď. Na rozbor príspevkov sme museli prijať určitú metodiku.

Potom sa začala fáza prípravy dokumentu. Pre každú oblasť bola určená zodpovedná osoba, ktorá vypracovala dokument. Ten bol predložený pracovnej skupine na schválenie obsahu a neskôr aj formy.

Táto práca zabrala veľmi veľa času a úsilia a konečný produkt bol predložený na schválenie plenárnemu zasadnutiu.

Bolo prijaté rozhodnutie, že zbierku vydá jeden vydavateľ, Dalloz a že adresátni tohto dokumentu budú všetci sudcovia, prokurátori a justiční čakatelia, ktorým pomôže pri každodennej práci.

III. Obsah zbierky

Ide o zbierku, ktorá pojednáva o šiestich základných témach:

- nezávislosť
- nestrannosť
- bezúhonnosť
- zákonnosť
- pozornosť voči iným
- diskretnosť a zdržanlivosť

Tieto zásady sme systematicky rozobrali na troch úrovniach:

- inštitucionálnej
- profesijnej
- osobnej

Ja osobne sa domnievam, že je v záujme sudcov a prokurátorov mať k dispozícii takýto dokument. Umožní využívanie správnych postupov a zabráni tomu, aby sa na excesy jedných neukazovalo prstom a netvrdilo sa, že sú to praktiky iných. Bol veľmi dôležitý, pretože novelizácia ústavy teraz umožňuje občanovi, pri splnení istých podmienok, podať na CSM sťažnosť proti sudcovi alebo prokurátorovi.

Kodifikácia je stále možná, no sudcovia a prokurátori nemajú a nebudú mať žiadnu možnosť ovplyvniť toto rozhodnutie, ktoré prislúcha parlamentu. Kodifikácia francúzskej zbierky bude veľmi zložitá a zároveň sa ňou zmrazí deontológia, ktorá sa prirodzene vyvíja. Rozhodnutie v každom prípade prináleží parlamentu.

Myslím si, že stanovisko CCJE č. 3 veľmi dobre zachytáva všetky problémy a že je potrebné, aby si sudcovia osvojili túto tému. Zároveň však treba zohľadniť pohľad spoločnosti na súdnictvo a jeho fungovanie, lebo barometer verejnej mienky je dobrým prostriedkom na meranie. V tomto smere je zaujímavý postup na úrovni ENCJ,

pretože je k dispozícii široká spoločná základňa, v ktorej sa môže spoznať každá krajina, ak prispôsobí svoje dejiny a problémy.

Na záver si vzhľadom na svoje skúsenosti dovoľím naznačiť vám niekoľko možných námetov na úvahy. Ak si chcete stanoviť deontológiu, nesmiete zabudnúť na tieto ciele:

- definovať osobitosti práce sudcu v demokracii, teóriu a prax,
- konkrétne vymedziť nezávislosť a ďalšie hodnoty súdnictva,
- predložiť ľuďom z praxe námety na úvahy a na opatrenia, aby mohli rozvíjať správne postupy,
- poskytovať informácie občanom a verejnosti,
- transparentnejším spôsobom skladať spoločnosti účty v oblasti povinností sudcov a prokurátorov.

Gracieuse Lacoste, 28. januára 2011

Súdna etika a disciplinárna zodpovednosť

Günter Woratsch

predseda Trestného mestského súdu Viedeň na dôchodku
čestný predseda Medzinárodnej asociácie sudcov (IAJ-UIM)

Krátke vysvetlenie k oznamu v programe: Pôsobil som ako sudca takmer 40 rokov, ale už niekoľko rokov som dôchodcom, teda už nie som v žiadnej funkcii v rakúskom súdnictve a mimochodom, ani v asociácii rakúskych sudcov, kde som bol popredným funkcionárom viac ako 20 rokov. Ako bývalého predsedu medzinárodnej asociácie sudcov a teraz ako čestného predsedu ma niekedy poveria špeciálnymi povinnosťami, obzvlášť v rámci Európskej asociácie sudcov, najväčšej a najdôležitejšej regionálnej asociácie sudcov Medzinárodnej asociácie sudcov. Napríklad, mám na starosti vyšetrovanie a monitorovanie súčasnej situácie v slovenskom súdnictve.

Z tohto dôvodu sa nebudem obmedzovať len na právne predpisy a prax v Rakúsku, ale začnem všeobecným výkladom tohto predmetu.

Je veľmi dôležité nezamieňať si etické princípy s disciplinárnymi vecami. Aj keď sa to niekedy v diskusii zanedbáva, ich prísne rozlišovanie je veľmi podstatné. Rád by som upriamil vašu pozornosť napríklad na Stanovisko č. 3 (November 2002) Poradnej rady Európskych sudcov (CCEJ) v Rade Európy, v ktorej sa toto striktné odlišovanie presne definuje. Musím tiež podotknúť, že Prvá študijná komisia Medzinárodnej asociácie sudcov na stretnutí v 2004 vo Valle de Bravo (Mexiko) vo svojich záveroch, týkajúcich sa Etického správania sudcov, ich aplikácie a dodržiavania, postupovala rovnakým spôsobom. Tu však existujú vzťahy, pravdaže. Ale pokúsím sa o výklad jednoduchším spôsobom: Každé zneužitie úradnej moci sudcom, ktoré vyústí do disciplinárneho konania, je porušením primeraných profesijných zásad a tiež súdnej etiky, ale na druhej strane, nie každé porušenie súdnej etiky musí vyústiť do disciplinárneho konania.

Fungujúca disciplinárna právomoc súdnictva je nepochybne nevyhnutná v záujme zachovania dôveryhodnosti a dobrej povesti súdnictva každej krajiny. Súdnicstvo musí preukázať a dokázať, že má „silu samočistenia“ tiež zbavovaním sa „čiernych oviec“, ak je to nevyhnutné. Inak vystane potreba vonkajšej kontroly, ktorá môže ohroziť ich nezávislosť. Nepovažujte ma za naivného človeka. Veľmi dobre viem, že Slovensko čelí vážnym problémom v tejto oblasti a je nevyhnuté prijať legislatívne opatrenia na za-

medzenie prekážok a zneužitia moci, a to zvlášť v budúcnosti. Toto všetko je potrebné v tejto veci urobiť pre dosiahnutie nezávislosti súdnictva. Z tohto pohľadu môžem len upozorniť na to, aby sa nekonalo príliš radikálne, lebo spolu s nechceným by sa mohlo zničiť aj to dobré.

Legislatíva musí

- 1) presne zadefinovať do takej miery, ako je to možné, prípady, ktoré môžu vyústiť do disciplinárneho konania a
- 2) vytvoriť procesné pravidlá zaručujúce právo na spravodlivý proces.

Nasledujúce body slúžia len ako príklady: dostatočné práva na obhajobu, žiadny vplyv osoby zahajujúcej disciplinárne konanie na zloženie príslušnej rady a jej rozhodnutie...

Krátky opis disciplinárneho konania v Rakúsku, ktoré sa ale nemusí vnímať ako ideálne riešenie:

Disciplinárne prípady sa posudzujú na prvom stupni odvolacím súdom. Zloženie príslušných senátov určujú tzv. „Personalsenat“ (v zložení predseda súdu, jeden podpredseda a traja sudcovia, ktorých volia ich kolegovia tajným hlasovaním) v plánoch rozvrhu prípadov, ktoré sa robia každý rok vopred. Rozsudky môže preskúmať Najvyšší súd (senát v zložení, ako sa uvádza vyššie). Týmto spôsobom sa vylúči akýkoľvek vonkajší vplyv na zloženie príslušného senátu.

Neexistuje jasné vymedzenie prípadov, ktoré podliehajú disciplinárnemu konaniu. Zákon o sudcoch (Richterdienstgesetz) obsahuje ustanovenia o správaní sa sudcov vo forme povinností v úrade sudcu (napr. nezávislosť, pracovitosť, primerané správanie sa na a aj mimo súdu atď.). Tieto ustanovenia sú veľmi široko a všeobecne koncipované. Z toho dôvodu sa to prenecháva na rozhodnutia disciplinárnych súdov, aby určili to, čo sa v konkrétnej situácii považuje za porušenie povinností. V tomto bode nepochybne nie je princíp uvedený v bode 1) úplne splnený. Je tu však jasná spojitosť s etickými princípmi, ako už bolo spomenuté.

Zástupca disciplinárneho súdu je hlavným prokurátorom na Odvolacom súde, komu predseda súdu postúpi prípad, ak existujú dôvody na začatie disciplinárneho konania. Ak zástupca disciplinárneho súdu zistí podozrenie, že sudca, ktorého sa to týka, spáchal disciplinárny priestupok, príslušný disciplinárny súd začne disciplinárne konanie. Musí sa podotknúť, že predsedovia súdu pri výkone správy súdu a prokurátori vo všeobecnosti sa riadia pokynmi ministra spravodlivosti. Preto tu existuje možnosť priameho zásahu výkonnej moci do činnosti daného súdu. Niekedy sa to stáva, ale nie veľmi často. Ale – ako sa uvádza vyššie, tvorbu a zloženie senátov nie je možné ovplyvniť. V tejto súvislosti sa musí uviesť, že v Rakúsku – na rozdiel od ostatných štátov napr. v strednej Európe – predsedovia súdu, tak ako ostatní sudcovia, nemôžu byť z úradu odvolaní výkonnou mocou, ale len rozhodnutím súdu v prípade disciplinárneho konania alebo neschopnosti.

Teraz je čas pozrieť sa podrobnejšie na etické pravidlá pre sudcov:

Špeciálne postavenie sudcu si vyžaduje špeciálne predpisy. Sudca nie je štátnym zamestnancom, ale zastupuje tretiu moc štátu, súdnictvo. Jeho postavenie je takisto veľmi osobitné, lebo povinnosť rozhodovať sa veľmi často stretáva s nespokojnosťou určitých osôb, môže to byť odsúdený, môže to byť strana, ktorá v občianskoprávnom konaní neuspela, alebo iní. Ale v celku, dôvera verejnosti v súdnictvo by nemala byť ohrozená. Z toho dôvodu by sa činnosť sudcov mala riadiť etickými princípmi profesijného správania. Je dôležité, aby tieto princípy vypracovali sudcovia sami. Opäť sa môžem odvolať na Stanovisko č. 3 Poradnej rady Európskych sudcov a spomínané Závěry Prvej študijnej komisie medzinárodnej asociácie sudcov. Musím tiež zdôrazniť, že aj Odporúčanie CM/Rec (2010)12 Výboru ministrov členských štátov Rady Európy postupuje podľa tohto stanoviska.

Pri vypracovaní etických zásad sa musia zohľadňovať rozdiely v národných tradíciách a právnych systémoch, napr. medzi krajinami, kde sa sudcovia vyberajú v pomerne mladom veku a postupne si budujú kariéru a systémom anglo-amerického práva s podstatne odlišným spôsobom výberu sudcov. Tieto rozdiely by sa však nemali nahnodnocovať. Mimo chodom, niektoré dôležité zásady, najmä tie týkajúce sa nezávislosti a obmedzenia činnosti mimo úradných povinností, pôvodne z anglo-amerického právneho systému, sa podstatným spôsobom odrazili aj v predpisoch v iných krajinách (viď Bangalorské zásady správania sudcov).

Medzitým sa v mnohých krajinách na celom svete vypracovávali etické kódexy pre sudcov, väčšinou asociáciami sudcov. V Európe väčšinu kódexov môžeme nájsť v krajinách strednej a východnej Európy, ale v západnej Európe ich počet taktiež narastá.

Nie je možné ani potrebné ísť do podrobností, ale vo všeobecnosti môžeme povedať, že medzi všetkými predpismi existuje veľká podobnosť. Nie je to prekvapujúce, lebo všetky viac-menej vychádzajú zo základných zásad súdnictva v štáte, v ktorom funguje panstvo práva: nezávislosť a nestrannosť. Vypracované s požiadavkou spĺňať všetky povinnosti v primeranom čase, tieto zásady môžeme nájsť čiastočne v ústavách, prakticky vo všetkých zákonoch o sudcoch a hlavne v Európskom dohovore o ľudských právach (čl.VI). Preto sa veľmi často kladie otázka, načo sú potrebné etické zásady, keď je všetko spísané v zákonoch. S týmto názorom nie je možné súhlasiť.

Vo všeobecnosti sa uznáva, že napríklad zabezpečenie nezávislosti súdnictva len ústavou nepostačuje. Môžeme uviesť veľa – a nie len historických – príkladov. V skutočnosti na ich zabezpečenie a zachovanie sa vyžadujú mnohé iné predpisy a opatrenia. Niečo podobné sa tiež vzťahuje na iné zásady, zvlášť na „nestrannosť“. Je pravdaže dôležité, aby bol sudca nestranný, ale len to nestačí. Sudca túto nestrannosť musí tiež ukázať, musí byť viditeľná. Preto sú pravidlá správania nápomocné a tiež nevyhnutné, aby rozoberali problémy, ako napr. čo má sudca robiť a čomu sa vyhnúť pre zachovanie a neohrozenie svojej nestrannosti.

Z tohto pohľadu sú etické kódexy nielen podporou pre sudcov, ale aj pomocou pre verejnosť pri orientácii. Môže to dopomôcť k porozumeniu súdnictva a pri práci a povinnostiach sudcov, ako aj k posilneniu povesti a dôvery.

Po požiadavke na program dovoľte niekoľko slov o Rakúsku:

Na Stretnutí v Salzburgu v roku 1982 (Richtertag) Asociácia rakúskych sudcov dospela k veľmi dôležitému rozhodnutiu, „Salzburskej rezolúcii“. Medzi iným sa rozhodlo, že v záujme nezávislosti a nestrannosti, sa sudcovia majú vyhýbať členstvu a činnosti v politických stranách. Požiadavka na podporu politických strán v súvislosti s kariérou bola vyhlásená za protichodnú súdnej etike. Toto rozhodnutie bolo revolučné, najmä v krajine, kde politika a politici dominovali vo verejnom živote. Politické strany zúrili, napádali sudcov a plánovali – a sčasti aj zrealizovali – legislatívne opatrenia na zamedzenie rezolúcie. Ale sudcovia ju rešpektujú vo väčšej miere a musíme zdôrazniť, že až

doteraz politické vplyvy pri výbere a menovaní sudcov nepredstavujú zásadný problém. Salzburgská rezolúcia sa vníma ako prvý krok pri uznávaní etických zásad v Rakúsku.

Nasledujúce občas vznesené požiadavky na vypracovanie etického kódexu sa väčšinou skončili – ako bolo vyššie spomenuté – argumentáciou „a načo?“ Avšak počas stretnutia v meste Wels / Horné Rakúsko v roku 2003, asociácia zahájila širokospektrálnu diskusiu. Potom sa vytvorila komisia a po dlhej a plodnej diskusii dňa 8. novembra 2007 „v duchu rozvíjania zásad Salzburgskej rezolúcie z 1982“ vznikla deklarácia zásad pod názvom „Welská deklarácia etiky“. V deklarácii sa v ôsmich článkoch jasným stručným spôsobom definujú základné princípy etiky, ktoré sudcovia musia dodržiavať. Celý text je dostupný na internetovej stránke Asociácie (Vereinigung der österreichischen Richter und Richterinnen) v nemeckom, anglickom a francúzskom jazyku.

Deklarácia je známa a vo všeobecnosti uznávaná. Napríklad, je zaradená ako predmet do vzdelávania uchádzačov o úrad sudcu. V týchto kurzoch zástupcovia z Asociácie sudcov majú prednášky, vysvetľujú zásady a diskutujú o nich s uchádzačmi. Keď si to porovnáam s dobou, kedy som ja začínal v súdnictve, musí sa to vnímať ako obrovský pokrok. Nás stále skúšali z rôznych právnych odvetví, ale nepamätám si, že by sme niečo počuli o etike sudcov. Mám dojem, že mnoho súčasných sudcov si nevedelo s týmto pojmom poradiť, aj keď tieto zásady v praxi dodržiujú, teda aspoň podvedome. V súčasnosti primerané zručnosti a znalosti samy osebe nepostačujú. Úrad sudcu si vyžaduje viac.

Táto poznámka nás vedie k zásadnému bodu:

Aj ten najlepší kódex súdnej etiky je zbytočný a úplne nanič, ak sa zásady skutočne a dôsledne nerešpektujú. Je povinnosťou príslušných súdnych orgánov monitorovať a sledovať nezávislosť.

Medzinárodné odporúčania, napríklad ktoré už boli uvedené, navrhujú poveriť špeciálne orgány týmito povinnosťami. Podľa môjho názoru je pre to najlepšia silná asociácia zastupujúca sudcov v krajine. Už existujú aj príklady. Pars pro toto by som spomenul Maďarsko.

Asociácia maďarských sudcov zriadila za týmto účelom špeciálnu radu a podľa mojich informácií, tento orgán sa už dokonca zaoberal niekoľkými prípadmi.

Niekedy počujete aj také želania, že aj ľudia mimo súdnictva by sa mali stať členmi takého orgánu. Chápem dôvody takého názoru, ale znepokojuje ma to. Obávam sa, že by tu existovala veľká hrozba vplyvu na záujmy a potreby nezávislého súdnictva. V prvom rade by všetky politické vplyvy mohli spôsobiť veľa škody, avšak nesmieme prehliadať ani ekonomické vplyvy. V tomto kontexte musíme ako príklad spomenúť hlavne právnikov. V každom prípade, je veľmi ťažké zbaviť sa duchov, ktorých ste si privolali.

Dúfam, že som vám povedal niečo, čo vás zaujalo a pri najmenšom som vám dal nejaké podnety na diskusiu.

Odpovědnost a disciplína soudce (v přerodu?)

Michal Bobek

Evropský univerzitní institut ve Florencii

⁷ Kárné řízení ve věcech soudců bylo v posledních letech v České republice citlivou otázkou soudcovského práva. Na straně jedné se nalézala stále více rozladěná veřejnost, a to i odborná, která si především na základě několika extrémních kauz vytvořila velice negativní názor na fungování kárných řízení v podobě čistě vnitro-justičního dozoru. Na straně druhé pak defenzivní, do sebe ponořená justice, která jakoukoliv debatu nad jiným uspořádáním kárné odpovědnosti šmahem odmítala jako zásah do své vize nezávislosti soudce. Do toho přicházejí, jako ostatně do celé oblasti soudcovského práva, tu více, tu méně zdařilé zásahy Ústavního soudu, na které reaguje moc výkonná a zákonodárce – často bohužel dosti násilně.

Tento příspěvek zasazuje nejnovější změnu českého institucionálního a procesního rámce pro řízení ve věcech soudců, provedené zákonem č. 314/2008 Sb., do širšího rámce. Jeho cílem není debatovat nad touto novelou v rovině právně či legislativně technické, ale v rovině koncepční a ideové. Na pozadí novely jsou pak dále rozebírány hlubší aspekty přerodu postkomunistické justice, pro které debata ohledně proměny kárného řízení ve věcech soudců slouží jako případová studie.

I. ZROD MODELU A JEHO PARAMETRY

Kárné řízení vedené proti soudci je typem kontroly výkonu soudcovské moci. Byť jde pouze o jeden z možných způsobů realizace odpovědnosti soudce, v praxi se jedná o způsob nejvíce viditelný.

Institucionální a procesní rámec kárného řízení není historickou nahodilostí. Je pevně usazený v širším kontextu soudcovské autority a vnímání soudce v určitém typu právní kultury. Naznačuje, komu je soudce v rámci dané právní kultury vlastně odpovědný.

Ve střední Evropě je tradičně zakořeněný model kár-

ného řízení jako typu disciplinárního dozoru, prováděný výlučně uvnitř soudcovského stavu, pouze zástupci daného stavu a směrem shora dolů. Historicky a koncepčně se tento typ dozoru nad soudci vyčleňuje v některých zemích evropského kontinentu v průběhu 19. století jako zvláštní typ dozoru nad státními úředníky.

Archetyp tohoto modelu ve středoevropském prostoru nacházíme kupříkladu v jedné z prvních kodifikací soudcovského kárného práva v Rakousku, v zákoně ze dne 21. května 1868 o disciplinárním zacházení se soudcovskými úředníky a o jejich nedobrovolném přeložení na jiné místo či na odpočinek.⁸ Už označení, kterých zákon používá, řeknou mnohé o jeho filosofických východiscích. Byť se jedná o klíčový předpis pro oblast soudcovského práva, zákon nemluví o soudcích, ale o samostatných soudních úřednících.⁹ Zákon znal dva druhy trestů: pořádkové tresty a disciplinární tresty. Pořádkové tresty uděloval, a to i soudcům, předseda daného soudu. Disciplinární tresty mohl udělit pouze disciplinární soud. Ten byl vždy složený výlučně z profesně starších soudců. Byl dvojího typu, v závislosti na postavení soudce. Disciplinárním soudem pro soudce soudů prvního a druhého stupně byl čtyřčlenný senát při vrchním zemském soudu. Disciplinárním soudem pro soudce nejvyššího soudu a kasačního dvora a předsedy všech soudů prvního a druhého stupně, tedy všechny soudní funkcionáře, pak byl zvláštní, osmičlenný senát složený ze soudců nejvyššího soudu a soudců kasačního dvora. Toto „odstupňování“ mezi různými typy soudců mělo ten procesní následek, že zatímco běžní soudci prvního a druhého stupně se mohli proti nálezu svého kárného soudu odvolat, o „vyšších“ soudcích a soudních funkcionářích se rozhodovalo pouze v jednom stupni bez možnosti jakéhokoliv opravného prostředku.

⁸ Gesetz vom 21. Mai 1868, betreffend die Disciplinarbehandlung richterlicher Beamten und die unfreiwillige Versetzung derselben auf eine andere Stelle oder in den Ruhestand, publikován v č. 46/1868 RGBl.

⁹ Tedy „selbständige richterliche Beamte“ – ty zákon odlišoval od druhé kategorie, na kterou také dopadal, což byli „pomocní soudcovští úředníci“ [„richterliche Hilfsbeamte“]. Zákon (§ 1) mezi pomocné soudcovské úředníky řadil sekretáře, adjunkty, aktuáry (tedy zapisovatele) a auskultanty (tedy čekatele). Převedení do dnešních realit tak byl stejným způsobem kárně odpovědný veškerý personál soudů, včetně asistentů soudců, justičních čekatelů, vyšší soudních úředníků a zapisovatele.

Stejnou terminologii, ve které nevystupují soudci, ale samostatní a nesamostatní úředníci soudů, ostatně zachovává i následný zákon o organizaci justice: Gesetz vom 27. November 1896 womit Vorschriften über die Versetzung, innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte erlassen werden, publikován v č. 217/1896 RGBl.

⁷ Za cenné připomínky k textu příspěvku děkuji Janu Passerovi, Davidu Kosařovi, Kláře Hrušové a Pavlu Molkovi. Příspěvek vyjadřuje nicméně výlučně osobní názory autora.

Považuji za korektní předeslat, že jsem se v roce 2007, coby zaměstnanec Nejvyššího správního soudu, podílel na formulování koncepčních východisek nového modelu kárného řízení ve věcech soudců, tak jak byla později zachycena v původním vládním návrhu novely zákona č. 7/2002 Sb. (Sněmovní tisk 425/0 ze dne 26. 2. 2008). Mohu být proto vnímán tak trochu jako „spolupachatel“ a nikoliv jako nestranný komentátor. Na svou „obhajobu“ si dovoluji uvést, že časový, osobní i geografický odstup od světa české justice mi snad dnes již umožňuje kritický a nezávislý pohled.

Načrtnutý model kárného dozoru úzce souvisí s typem soudcovské autority a vnímanou funkcí soudce ve společnosti. Autorita rakouského soudce byla především technokratická: jednalo se o speciálně školeného úředníka státu, který zná právo a jeho procesy. Proto správně rozhoduje.¹⁰ Protože právo je komplikované, složité a vlastně odnoží fyziky, může o tom, zda si soudce počíná správně (profesně, eticky), rozhodovat jenom ten, kdo ovládá fyziku ještě lépe, než on sám. Z logiky věci je jedinou takovou osobu jenom ještě vyšší „soudní úředník“.

Podobný model vrchnostenského a specializovaného vnitřního kárného dozoru pak historicky vytváří větší část kontinentálních právních řádů,¹¹ především tedy země germánského a francouzského kulturního okruhu.¹² Naproti tomu anglosaské země, tedy Velká Británie a její koloniální potomstvo po celém světě, znají coby historický model kontroly soudcovské „disciplíny“ možnost odvolání soudce skrze zvláštní formu žaloby [*impeachment*], kterou podává parlament. Jedná se vlastně o zajímavý dopad vychýlení moci v rámci Anglického království v průběhu 17. století. Na rozdíl od nastupujících absolutistických monarchií na evropském kontinentě se po popravě krále stává v Anglii skutečným suverénem parlament. V důsledku toho se vedle spíše neformálního „vnitřního“ dozoru v rámci (královské) justice rozvine také možnost formální kontroly soudců (a také vlastně jejich ochrany před vrtochy krále a exekutivy) parlamentem. Tato možnost je následně zakotvena v první „ústavě“ Velké Británie (*Act of Settlement* z roku 1701)¹³ a odtud postupně přejímána do anglických kolonií¹⁴ jako ústavní princip. Článek III odst. 7 *Act of Settlement* stanovil, že „soudci jsou jmenováni pod dobu, kdy se dobře chovají

[...] je možné je ale odvolat na základě návrhu obou komor parlamentu“.¹⁵

U obou naznačených modelů používám přívlastek „historický“, a to z toho důvodu, že v posledních dekádách dochází jak v rámci modelu angloamerického, tedy „politického“ dozoru parlamentu, tak v rámci modelu kontinentálního, tedy vrchnostenského dozoru v rámci justice, k proměně. Vrchnostenské vnitro-justiční modely se, především v souvislosti se zrodem soudních rad, otevírají také působení ne-soudců v rámci kárných senátů, typicky tedy právníků z jiných právnických profesí. Na druhou stranu angloamerické systémy přidávají pro kontrolu soudců a moci soudní další mechanismy či instituce, které mají zajišťovat průběžnou kontrolu a vyřizování stížností na postup soudů mimo rámec (poněkud těžkopádné) kontroly parlamentem.

Oba historické modely nicméně nabízí dosti odlišný pohled na postavení soudce a jeho odpovědnost. Na straně jedné je to vnitro-stavovská vrchnost, která dozoruje především znalostí a schopností úředníka včas vyřizovat spisy. Na straně druhé je to společnost (ve smyslu určité komunity) a lid zastoupený v parlamentu. Pozornost podobného typu kontroly se pak z povahy věci nezaměřuje na „technikálie“ a rychlost vyřizování spisů, ale na otázky etické a morální.¹⁶ Filosofická východiska se pak také přelévají do jazyka: na straně jedné se mluví o kárné či disciplinární¹⁷ kontrole nad úředníky; na straně druhé o „obžalobě“ či „obvinění“ [*impeachment*], případně „sesazení“ soudce [*judicial removal*].

II. MODEL ZÁKONA Č. 7/2002 SB. A PROBLÉMY S NÍM SPOJENÉ

Výše načrtnutý rakouský model stavovského vrchnostenského dozoru je v následujících více jak sto letech na území Česko(slovenska) různě obměňovanou, nicméně stále platnou normou. Rakouská úprava z roku 1868 je zrušena zákonem č. 67/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech soudců z povolání, prokurátorů a soudcovských čekatelů. Tento zákon byl následně přepsán záko-

10 Blíže viz Bobek, M., O odůvodňování soudních rozhodnutí. *Právní rozhledy*, roč. 2010, č. 6, s. 204, na s. 205-206.

11 V rámci Evropy však existují i jiné zajímavé přístupy ke kontrole soudců než ty známé z dominantního germánského či francouzského (či obecněji „latinského“, tedy včetně Itálie a Španělska) právního okruhu. Svěbytný model má kupříkladu Finsko. V něm neexistuje žádné specifické kárné či jiné řízení pro soudce nižších soudů; na druhou stranu ale také neexistuje ani trestní, ani civilní imunita pro soudce a jeho pochybení učiněná při výkonu funkce. Soudce nižších soudů je tedy možné žalovat před soudcem pro nezákonnost či jiné chyby, kterých se při výkonu své funkce dopustí. Ke zbavení funkce pak může dojít pouze na základě běžného pravomocného trestního rozhodnutí jiného soudu. Srov. čl. 103 a 101 Ústavy Finska (ze dne 11. června 1999 [č. 731/1999 ve znění č. 802/2007]) a dále finskou národní zprávu zpracovanou soudcem Olafem Olssonem na téma „The Status of Administrative Judges“ pro IX. Kongres IASAJ v Bangkoku [přístupnou online na <http://www.admncourt.go.th>].

12 Srov. kupř. jednotlivé národní studie v Canivet, G., Andenas, M., Fairgrieve, D. (eds.), *Independence, Accountability and the Judiciary*. London: British Institute of International and Comparative Law, 2006, případně Bell, J. *Judiciaries within Europe: A Comparative Review*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

13 Blíže viz například Ziskind, M. A., *Judicial Tenure in the American Constitution: English and American Precedents*. [1969] *Supreme Court Review* 135, s. 137 an. či Hyde, L. M., *Judges: Their Selection and Tenure*. 22 (3) *New York University Law Quarterly Review* 389 (1947), s. 389.

14 Byť rozhodně ne přímočaře – srov. např. Smith, J. H., *An Independent Judiciary: The Colonial Background*. 124 (5) *University of Pennsylvania Law Review* 1104 (1976).

15 „*Judges' commissions be made quamdiu se bene gesserint [during good behaviour] ... but upon address of both Houses of Parliament it may be lawful to remove them*“

16 Zde je ale zapotřebí dodat, že spíše „technický“ dozor nad kvalitou justiční práce byl v Anglii a jiných angloamerických systémech tradičně zajišťován silným aspektem horizontální kontroly (kontroly v rámci stavu ze strany kolegů) a neformálními dozorčími mechanismy. Ty výrazně doplňovaly vnější „politický“ dozor. Méně schopný soudce pak typicky pod silným tlakem svých kolegů či po opakovaných „neformálních rozhovorech“ s předsedou nejvyššího soudu či Lordem Kancléřem pak raději odstupuje sám.

17 Či, jako v případě úpravy německé, také o služební právo a služebním soudem [*Dienstgericht*]. Srov. § 61 an. německého soudcovského zákona – *Deutsches Richtergesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. April 1972 (BGBl. I S. 713)*, zulejzet geändert durch Artikel 4 des Gesetzes vom 22. Dezember 2006 (BGBl. I S. 3416).

nem č. 37/1957 Sb., o kárné odpovědnosti soudců lidových a krajských soudů. Úprava soudcovského kárného práva se následně stabilizuje na dalších třicet let v podobě zákona č. 142/1961 Sb., o kárné odpovědnosti soudců z povolání. K jeho nahrazení dochází až v roce 1991 zákonem č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců.¹⁸

Při studiu výše citovaných předpisů člověk záhy zjišťuje, že byť se čísla zákonů měnila, procesní rámec úpravy zůstával v podstatě stále stejný. Různě skládané soudcovské kárné senáty u různých soudů různých jmen ukládají (různě pojmenované, nicméně povšechně stále stejné) typy sankcí. Vždy se ale jedná o vnitro-stavovský a vrchnostenský dozor.

Výše uvedené se nicméně vztahuje pouze na procesní rámec kárných řízení a jejich vnější formu. S ohledem na obsah dochází za účinností zákonů č. 37/1957 Sb. a č. 142/1961 Sb. k jistému „vyprázdnění“ pravomocí kárných senátů s ohledem na typy sankcí. Kárná opatření ukládaná kárným senátem byla omezena na napomenutí, důtku a později snížení platu. Případně odvolání soudce z funkce jako důsledek závažného kárného provinění však nebylo realizováno v kárném řízení, ale odvoláním soudce ze strany politických orgánů.¹⁹ Kárný senát mohl dát k odvolání soudce pouze podnět. Teprve zákon č. 412/1991 Sb. pak vrátil odvolání z funkce mezi kárná opatření ukládaná (výlučně) kárným senátem.²⁰

Zajímavé bylo také řízení jako takové: § 19 zákona č. 67/1950 Sb. zrušil předchozí, ještě rakouskou dvoukolejnost řízení pro soudce nižších a vyšších soudů a zavedl pouze jednostupňové kárné řízení pro všechny soudce, a to před kárným senátem Nejvyššího soudu. Úprava zákona č. 37/1957 Sb. se vrátila ke dvoukolejnosti: pro řízení ve věcech soudců lidových (tedy okresních) soudů byly příslušné kárné senáty zřízené u krajských soudů, pro kárné řízení proti soudcům krajských a Nejvyššího soudu pak kárný senát u Nejvyššího soudu. Možnost podání opravného prostředku byla tedy z povahy věci možná pouze pro soudce okresních soudů.²¹ Následné úpravy, a včetně zákona č. 412/1991 Sb. ve znění do 31. 12. 1992, zachovávají tuto dvoukolejnost: proti rozhodnutí kárného senátu krajského soudu může být podán opravný prostředek, proti rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího

soudu, který je příslušný pro řízení proti soudcům krajských a nejvyššího soudu, nikoliv.²²

Se zřízením vrchních soudů k 1. 1. 1993 se relativně přehledný systém zkomplikoval. Zákon č. 22/1993 Sb., který po zániku federace novelizoval zákon č. 412/1991 Sb., totiž mezi krajské kárné senáty a kárný senát Nejvyššího soudu vložil kárné senáty vrchních soudů. Ty byly odvolacími kárnými senáty vůči rozhodnutí krajských soudů a prvostupňovými senáty pro soudce krajských soudů a soudce daného vrchního soudu. Vůči jejich rozhodnutí pak bylo přípustné odvolání ke kárnému senátu Nejvyššího soudu. Soustava kárných soudů se tak stává třístupňovou. Dochází k dalšímu posílení hierarchizovaného dozoru, kdy každý článek justiční soustavy dozoruje své vlastní soudce a soudce svého obvodu nejenom v rámci projednávání běžných opravných prostředků, ale také v rámci kárného dozoru.

Zákon č. 7/2002 Sb. systém zjednodušil a sjednotil pro všechny soudce. Kárným soudem prvního stupně se staly vrchní soudy, odvolacím soudem kárný senát při Nejvyšším soudu. Řízení bylo stejné pro všechny soudce, a to včetně soudců Nejvyššího soudu a později Nejvyššího správního soudu.²³ Poprvé od roku 1957 a podruhé v justiční historii se tím sjednotilo kárné řízení pro soudce soudů všech stupňů. Každý soudce měl pak k dispozici opravný prostředek proti rozhodnutí kárného soudu prvního stupně.

Již v průběhu 90. let, především pak v první dekádě nového tisíciletí, naráží klasický rakouský model té podoby, v jaké je aplikován v české justiční praxi, na řadu problémů. Tím nejzávažnějším z nich je skutečnost, že kárný dozor prováděný výlučně v rámci justice samotné se postupně profiluje coby zapouzdřený a společensky nepřístupný model s mizivou legitimitou. Jeho výstupy jsou hodnoceny s výraznou mírou nedůvěry, a to nejenom veřejnosti, ale i odborné veřejnosti, a také části soudců samotných.²⁴ Výstupy z některých kárných řízení pak vyvolávají pochybnosti o tom, že vnitro-justiční dozor je objektivní

18 Pro podrobnější přehled, zahrnující také další dílčí předpisy, srov. Mazanec, M., Pipková, H., Soudcovská imunita a kárná odpovědnost soudců. Právní rozhledy, roč. 1999, č. 5, s. 278.

19 Tedy jednotlivými národními výbory či Národním shromážděním, podle typu soudu – srov. § 51 zákona č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců.

20 Některá myšlenková schémata však přetrvávala dále. Srov. kupř. tuhý život přístupu „kdo jmenuje, ten odvolává“, diskutovaný v nálezů ÚS ze dne 11. 7. 2006, Pl. ÚS 18/06 (N 130/42 SbNU 13; č. 397/2006 Sb.).

21 Srov. § 5 a § 15 zákona č. 37/1957 Sb.

22 Srov. § 5 a § 18 zákona č. 412/1991 Sb. Struktura příslušnosti podle zákona č. 412/1991 Sb. byla ve skutečnosti o něco komplexnější, a to v důsledku existence vojenských soudů (obvodních a vyšších vojenských soudů) a dále pak federálního nejvyššího soudu (Nejvyšší soud České a Slovenské Federativní Republiky).

23 § 3 odst. 2 zákona č. 7/2002 Sb. stanovil místní příslušnost vrchních soudů pro všechny soudce v obvodu daného vrchního soudu (tedy v obvodu, nikoliv jenom pro podřízené – tím pádem byl pro kárné řízení ve věcech soudců NS a NSS příslušný Vrchní soud v Olomouci) a zároveň měnil místní příslušnost s ohledem na soudce přidělené k výkonu soudce k danému vrchnímu soudu (tedy aby příslušným v případě kárného řízení vedeného proti soudci Vrchního soudu v Praze byl v prvním stupni Vrchní soud v Olomouci a naopak).

24 S ohledem na soudce nižších soudů k tomu navíc přistupovalo občasně vnímání kárného řízení jako typu dozoru „vrchnosti“. Naprostá většina kárně stíhaných soudců bývají soudci nižších soudů, nejčastěji okresních. K rozhodování o nich však byli povoláni pouze soudci vrchních soudů a soudu Nejvyššího.

a účinný. Veřejný obraz celého typu kárného řízení byl bohužel, hlavně v druhé polovině poslední dekády, výrazně formován pouze několika kauzami typu Nagy,²⁵ Kučera,²⁶ nebo Sovák.²⁷ Podobné excesy pak bohužel zastínily ve své podstatě (zpravidla) solidní rozhodovací činnost dalších aktérů v rámci systému, tedy prvostupňových kárných soudů obou vrchních soudů.

Výsledkem byla mizivá důvěra ve schopnost justice zajistit přesvědčivou vnitřní kontrolu, která se pochopitelně promítala do jejího celkového vnímání a také debat o jiných tématech (kupříkladu evergreenu v podobě soudcovské samosprávy).²⁸ Bezprostřední impuls pro nové zamyšlení se nad modelem vnitřní kontroly justice v podobě kárných řízení však přišel poněkud z jiného směru: v souvislosti s otázkou (ne)odvolatelnosti justičních funkcionářů (předsedů a místopředsedů soudů) po rozhodnutí Ústavního soudu v kauze předsedkyně Nejvyššího soudu. V důsledku zrušení § 106 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb. derogacním nálezem Ústavního soudu²⁹ se totiž stali všichni soudní funkcionáři v celé České republice neodvolatelní. Tato skutečnost zdá se způsobovala nejednu vrásku ministerstvu spravedlnosti a částem moci zákonodárné.

25 Rozhodnutí NS ze dne 5. 3. 2008, 1 Skno 9/2007, www.nsooud.cz. Kauzu asi není nutné dlouze představovat. Sluší se dodat, že kárný soud první instance původně uložit kárné opatření odvolání z funkce (rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 10. 2007, 2 Ds 10/2007, nepublikováno).

26 Pro ilustraci z této smutné ságy na téma neodmítní, odnímání, delegací, podjatosti a všeho dalšího, srov. mj. rozhodnutí NS ze dne 18. 6. 2008, 1 Skno 7/2008; rozhodnutí NS ze dne 4. 3. 2009, 1 Skno 20/2008; a rozhodnutí NS ze dne 11. 11. 2010, 1 Skno 3/2010 (všechna rozhodnutí jsou přístupná na www.nsooud.cz), stejně jako náleží ÚS sp. zn. Pl. ÚS 9/09 ze dne 28. 7. 2009 (<http://nalus.usoud.cz>). Opět se sluší dodat, že když se Vrchní soud v Praze dostal přibližně dva roky po zahájení kárného řízení k rozhodování o věci samé, rozhodnutím ze dne 7. 10. 2010, 2 Ds 1/2010, nepublikováno, uložil kárné opatření odvolání z funkce soudce.

27 Srov. mj. usnesení NS ze dne 30. 9. 2004, 11 Tcu 129/2004; rozhodnutí NS ze dne 18. 10. 2007, 1 Skno 1/2007; a rozhodnutí NS ze dne 30. 10. 2008, 1 Skno 10/2008, vše přístupné na www.nsooud.cz. Dovoďte, že odpovědnost soudce za opsání textů značného rozsahu se vyčerpává narovnáním uzavřeným v rámci trestního řízení vedeného proti stejnému soudci pro trestný čin porušování autorského práva, a že jakýkoliv kárný postih by porušoval zásadu *ne bis in idem*, vyžaduje dost specifickou vizi rozsahu etické odpovědnosti soudce. Vizi, ve které je profesní odpovědnost soudce, tedy toho, kdo soudí jiné, vlastně redukována na požadavky trestního zákona. Aplikace stejného principu analogií do jiných oblastí odpovědnosti, kupříkladu správní, pracovněprávní či civilní a vyloučení jakýkoliv (naprosto běžných) paralelních dopadů trestně-právního stíhání do dalších sfér fyzické osoby by byla dosti revoluční.

28 Pro ilustraci lze citovat jeden (z těch ještě umírněnějších) názorů, publikovaný na stránkách MF Dnes (Páral, P., „Soudece lze? To jen chybička se vloudila“, MF Dnes ze dne 7. 3. 2008, s. 8) v reakci na rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího soudu ve věci Nagy: „[...]dožadují se [soudci] samosprávy, kdy oni sami budou rozhodovat o svém stavu [...] Jistě je takový požadavek pochopitelný a hodný diskuse. Soudcovské samosprávy plní svou roli velmi dobře v řadě zemí. [...] v české kotlině jde o požadavek velmi předčasný a neoprávněný [...] Důvěra veřejnosti v soudy dlouhodobě klesá a není to jen vinou soudce Berky a dalších spolupracovníků různých tunelářských part. Klasický jánabrachismus provozovaný dlouhodobě v kárných řízeních [...] je třeba se ptát, k čemu ti soudci svou nezávislost používají. Na ochranu prostých občanů před zvláštní mocí to momentálně nevypadá. Takže, vážení soudci, s dalšími požadavky na samosprávu se dostavte, až předvedete, že jste schopni si mezi sebou udělat pořádek.“

29 Nález sp. zn. Pl. ÚS 130/06 ze dne 11. 7. 2006 (N 130/42 SbNU 13; č. 397/2006 Sb.).

III. ZMĚNA ZÁKONEM Č. 314/2008 SB. A VÝHRADY K NÍ

Změna, která přišla po jistém legislativním tápání dva roky po nález Ústavního soudu, nebyla vítána. „Změnou“ mám na mysli výlučně novou podobu soudcovského kárného práva, tedy nový institucionální a procesní rámec řízení ve věcech soudců,³⁰ nikoliv řadu dalších „změn“, které byly k původnímu vládnímu návrhu zákona připojeny (v českém legislativním procesu „klasickou“) formou komplexního pozměňovacího návrhu v prvním a druhém čtení v Poslanecké sněmovně.³¹ Významná část těchto pozměňovacích návrhů byla následně po zásluze zrušena Ústavním soudem.³²

Nemá smysl na tomto místě detailně popisovat institucionální a procesní rámec nové podoby zákona č. 7/2002 Sb., ve znění zákona č. 314/2008 Sb. Model je to dosti komplikovaný. Vytváří speciální šestičlenný, profesně pestrý, kárný senát při Nejvyšším správním soudu. Skládá se vždy z jednoho soudce Nejvyššího soudu, jednoho soudce Nejvyššího správního soudu, jednoho soudce nalézacího nebo odvolacího soudu, jednoho státního zástupce, jednoho advokáta a jednoho zástupce akademické sféry. Senát vzniká losováním ze seznamů kandidátů navržených předsedy obou nejvyšších soudů, předsedy vrchních, krajských a okresních soudů, nejvyšším státním zástupcem, předsedou České advokátní komory a konečně děkany právnických fakult veřejných vysokých škol v České republice. Kárný senát je jedinečně složený pro celé funkční období (5 let). Je povolán rozhodovat jak o kárném proviněním soudců, tak soudních funkcionářů.³³ Důležité je, že složení kárného senátu nemůže určit jedna osoba.³⁴

30 Tedy aspekty kárného řízení ve vládním návrhu novely zákona o soudech, soudcích, přísedících (Sněmovní tisk 425/0 ze dne 26. 2. 2008).

31 Srov. Usnesení Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny ze dne 2. 6. 2008 (tisk 425/1 – komplexní pozměňovací návrh v prvním čtení) a dále pak tisk 425/2 ze dne 18. 6. 2008 (další pozměňovací návrhy ve druhém čtení). Srov. vůči těmto zásahům kritické stanovisko Stálé komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury (usnesení č. 11 ze dne 3. 7. 2008, tisk Senátu č. 276/2). Toto stanovisko tvořilo zárodek budoucího podání skupiny senátorů k Ústavnímu soudu, ve kterém napadli změny vložené Poslaneckou sněmovnou do vládního návrhu zákona, především pak zavedení funkčního období pro soudní funkcionáře, možnost opakovaného jmenování funkcionářů, ústavnost přechodných období pro stávající funkcionáře (včetně rozumné neodůvodnitelné rozdílnosti v přechodné lhůtě pro předsedkyni Nejvyššího soudu na straně jedné a předsedu Nejvyššího správního soudu na straně druhé), problematika dočasného přidělení soudce k Ministerstvu spravedlnosti aj.

32 Srov. náleží sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010 (č. 294/2010 Sb.).

33 Ustanovení § 87 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb. zavedlo specifickou skutkovou podstatu kárného provinění soudního funkcionáře (předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedy kolegia NS nebo NSS). Procesní rámec řízení o kárném provinění soudního funkcionáře je pak stejný, jako v případě soudce.

34 A to ani předseda kárného soudu na straně jedné (jak tomu bývá v případě čistě soudcovských kárných senátů), ale ani ministr spravedlnosti či moc zákonodárná (parlament) na straně druhé (jak se to může stávat v případě, kdy sice v kárném senátu zasedají nesoudci, ti jsou však přímo jmenováni či voleni exekutivou či legislativou). Empiricky řečeno, poslední zmínovaný model může v politicky méně vyzrálých společnostech vést k tendenci ovlivňovat rozhodování kárných senátů skrze „dosazování“ odpovídajících osob, případně k politizaci volby do kárných senátů.

Výhrady k tomuto modelu ze strany soudcovské veřejnosti byly četné. Nejčastěji se zaměřovaly na dvě problematické otázky: za prvé, účast nesoudců³⁵ při posuzování kárné odpovědnosti soudce, v přijatém modelu dokonce v podobě „půl na půl“. Soudci tak nemají „většinu“. Za druhé, jednostupňové řízení bylo vnímáno jako naprosto nedostatečné, jako protiústavní porušení práva na spravedlivý proces, který musí definičně zahrnovat právo na odvolání.

Výhrady proti účasti nesoudců v soudcovských kárných senátech by bylo možné rozdělit do tří okruhů: výhrady technické, ústavní a kvalifikační. Výhrada právně-technická, která je obsahově dosti spřízněna s výhradami „ústavními“ a jejich psychologickým pozadím, zněla, že v okamžiku, kdy mají obě „strany“ polovinu senátu, senát nemusí být schopen rozhodnout, protože hlasování dopadne 3:3. Variace na stejné téma, provázena odkazem na různé mezinárodní doporučující dokumenty, zní, že pokud tedy by nesoudcovský prvek měl být do kárných senátů vůbec připuštěn, pak musí být vždy v menšině, aby profesní soudci nemohli být přehlasováni.

Nejrozsáhlejší byly výhrady „ústavního“ typu. Předně, účast nesoudců v kárných senátech ohrožuje nezávislost moci soudní. Advokát či státní zástupce nepožívá záruk soudcovské nezávislosti, a to ani osobně, ani systémově. Systémově by se mohlo stát, že skrze advokáta, státního zástupce či akademického právníka by se různé osoby či instituce mohly pokoušet získat vliv v justici a snažit se ovlivnit jednotlivé kauzy. Navíc státní zástupce a především advokát jsou účastníci řízení před soudcem; nemohou jej proto z povahy věci „soudit“. Profylaktická variace na stejné téma zní, že zhrzený advokát či státní zástupce, který prohrál svůj spor či z nějakého jiného důvodu nebude mít určitého soudce (či soudce jako takové) v oblibě, se pak může snažit v rámci kárného řízení soudci či soudcům mstít.

Konečně výhrady týkající se kvalifikace zdůrazňují jedinečnost práce soudce a dané profese. Soudce může soudit jenom soudce. Jenom jiný soudce totiž ví, o čem je soudcovská práce, jak je náročná, za jakých podmínek a parametrů probíhá. Jen soudce proto dovede kvalifikovaně posoudit případné profesní selhání jiného soudce.

Jednostupňovost nového modelu byla druhou, nejčastěji skloňovanou výhradou. Právo na odvolání je neodmyslitelnou součástí práva na spravedlivý proces. Nová úpra-

35 V některých případech označování za „laiky“. Označovat nicméně státního zástupce či advokáta, který má obdobnou profesní zkoušku a léta praxe ve stejném systému jako soudce, za „laika“, tedy rétoricky jej stavět na stejnou úroveň jako skutečně laické „přisedlíci“ či možná ještě lépe „soudce z lidu“, považuji za dosti nepřiléhavé.

va je přitom pouze jednostupňová. Kárné řízení je ve své podstatě typem specifického trestního řízení vůči soudci. V trestním řízení je přitom právo na odvolání pravidlem. Ten samý argument vyjádřen sice poněkud lapidárně, nicméně výstižně: pokud má v českém právním řádu každý zloděj (ústavně zaručený) nárok na dvě instance, tak proč by ho neměl mít kárně stíhaný soudce?

Mým cílem v tomto příspěvku není probírat právní argumenty na téma, proč ani jedna z výhrad věcně neobstojí. Právní argumenty s ohledem na druhou zmiňovanou výhradu již ostatně zazněly v nálezu Ústavního soudu, který jednostupňové řízení ve věcech soudců shledal jako souladné s ústavním pořádkem.³⁶ Mnohem zajímavější než bitva jednotlivých odkazů na Ústavu, Listinu, mezinárodní standardy, evropské dokumenty, úpravu kárného řízení ve Francii v kontrastu s Bhútánem a tak dále, je rovina řekneme ideově-psychologická. Ta se skrývá pod vrstvou právně-technických argumentů a určuje jejich výběr (a často také jejich dosti selektivní výklad). A na tuto roviny bych se v následujícím textu rád zaměřil.

Předtím však ještě dvě krátké poznámky k typům argumentů v této debatě se vyskytujících a k jejich původu. První z nich se týká srovnávacího argumentu a jeho využití. Stalo se moderním a módním zaklínat se v podobném typu debaty srovnáním se zahraničím. Pokud je něco evropské či mezinárodní, ještě lépe pokud to tvoří „zahraniční standard“, pak je to prezentováno jako nenapadnutelný argument.

Častou úmyslnou selektivnost podobného typu argumentu nechám nyní stranou. V rovině koncepční je však zapotřebí zdůraznit, že srovnání v právu, tedy zohlednění zahraničních úprav v rovině nepovinného, vhodného argumentu,³⁷ naplňuje dvě funkce: inspirační a kontrolní. Obě funkce srovnání jsou velice užitečné. Srovnávací studie vyhotovená před samotným rozhodováním nabízí inspiraci, ideu jak určitou otázku věcně upravit či vyřešit. Možná řešení jsou x, y a z. Výběr mezi nimi pak záleží na hodnotách či cílech zamýšlené úpravy. V druhém případě, ke kterému dochází typicky v okamžiku, kdy je nejdříve vytvořen vnitrostátní model a teprve následně je prováděno srovnání, si pak mohu ověřit, že koncepce domácího modelu není úplně „mimo“. V takovém případě slouží srovnání s civilizovaným světem, se kterým se chci srovnávat, jako nástroj následné kontroly a případné usměrnění.

36 Srov. náleze ze dne 7. 10. 2010, Pl. ÚS 33/09 (č. 332/2010 Sb.).

37 *A contrario* zohlednění mezinárodního či evropského práva (tedy práva EU či Evropské úmluvy a na ni se navazující judikatury ESJP), které jsou jak pro legislativu, tak pro soudce, povinné.

V obou typech srovnání však nejčastěji v praxi nalézám x různých řešení, které jdou různými směry. Podívejme se v tomto ohledu na dva výše zmiňované „problematické aspekty“ nové úpravy kárného řízení. Pokud je mým cílem seriózní srovnání, a nikoliv pouze impresionistické seřazení několika států, které by pak podpořily výstup, ke kterému chci tak jako tak dojít, záhy zjistím, že existuje mnoho řešení a různých modelů v závislosti na historii a hodnotách určitého právního řádu. Způsob kontroly soudců v řadě (civilizovaných) zemí zahrnuje silný nesoudcovský prvek,³⁸ stejně jako lze identifikovat čisté soudcovský dozor.³⁹ V některých zemích je řízení jednostupňové,⁴⁰ v jiných existuje možnost odvolání.⁴¹

Srovnávací argument mi v podobné situaci nabízí paletu možností. Jenom velice vzácně mi srovnání nabídne jasnou odpověď, že by určité řešení bylo naprosto nevhodné. Danou paletu možností pak je vždy nutné naplnit „domácími“ hodnotami a cíli. Ty pak určí, ke kterému z možných modelů se pak přiklonit a proč. V pozadí je nicméně vždy vnitřní (domácí) hodnotová volba, kterou je nezbytné zdůvodnit. Je škoda, pokud se selektivní srovnávání v právu stane v podobných situacích jakýmsi slámovým panákem pro jiné argumenty, které však nechci z určitých důvodů otevřeně přiznat. Selektivně pak vyberu několik zemí, v nichž je právní úprava „x“, ladně zamlčím ostatní a následně vydávám svůj výběr za „objektivní zahraniční trend“.

Za druhé, specifickou argumentační hodnotu ve sporech týkajících se justice a jejího uspořádání mají různé evropské a mezinárodní „soft law“ instrumenty v podobě deklarací, doporučení či vodítek. Typicky se jedná o dokumenty přijímané různými poradními orgány mezinárodních organizací či samostatných mezinárodních sdružení, složených převážně či výlučně ze soudců členských států, občas doplněné o několik soudců mezinárodních soudů.⁴²

38 Jdoucí od různé míry účasti nesoudců v kárných řízeních, a to někdy (kupř. Francie) také dokonce nepravníků, až po čisté „politické“ odvolávání soudců v právních řádech angloamerických, kde o odvolání soudce rozhodují výlučně jiné moci ve státě, a to parlament a exekutiva (či hlava státu).

39 Typicky stále existující v zemích germánského právního okruhu, především tedy Německa a Rakouska.

40 Kromě (z povahy věci) všech zmiňovaných angloamerických zemí však ale také kupříkladu v Německu pro všechny soudce federálních soudů, o kterých je rozhodováno pouze v jednom stupni před zvláštním pětičlenným kárným senátem před Spolkovým soudním dvorem [*Bundesgerichtshof*] či v často zmiňovaném Rakousku pro všechny soudce vyšších soudů, neboť Rakousko má stále výše naznačený historický model dvoukolejnosti kárného řízení pro „vyšší“ a „nižší“ soudce.

41 A to jak vnitřního (tedy v rámci samostatné struktury kárných senátů) tak vnějšího (od kárného tělesa k soudu). Příkladem prvního typu je současná podoba kárného řízení na Slovensku se specializovanými kárnými senáty prvního a druhého stupně tvořenými uvnitř Soudní rady. Příkladem druhého typu je již zmiňovaná Francie, kde o kárném provinění soudce rozhoduje v prvním a posledním stupni (kárná) sekce Národní rady soudnictví [*Conseil supérieur de la magistrature*]. Proti jejímu rozhodnutí je nicméně přípustný opravný prostředek ke Státní radě [*Conseil d'Etat*].

42 Příkladem zde může být Poradní výbor evropských soudců [*Consultative*

Hodnota podobných dokumentů a jejich výchovná role může být jistě pozitivní. Je však poněkud problematické vydávat tyto dokumenty na vnitrostátní rovině za závazné a určující standardy, které státy v případě přijímání nové úpravy „musí“ následovat. Problém vyvstává právě proto, že přijaté dokumenty představují pouze ideální modely, které si k obrazu svému vytvořila skupina soudců na mezinárodní úrovni. Podobné dokumenty nemají ani demokratickou legitimitu (moc zákonodárná se na nich nijak nepodílí, navíc nebývají schvalovány ani v rámci samotné mezinárodní organizace), ale ani legitimitu faktickou (tedy proto, že by zachycovaly skutečně nějaký rozšířený či sdílený model soudnictví či jeho správy v Evropě či ve světě). Způsob jejich zrození a přijetí příliš často připomíná stavění mezinárodních pomníčků „à la soudci sobě“. Měřítkem nebývá, jak ten který systém kde ve skutečnosti funguje, ale jak by si skupina soudců shromážděných na mezinárodní úrovni přála, aby jakýsi pro soudce ideální systém fungoval. Proto se často stává, že se nejedná o vyvážené dokumenty, které by zohledňovaly i zájmy jiné než justiční, nekuli aby s nimi byly v rovnováze.⁴³

Znovu zdůrazňuji, že zohlednění obou typů výše popsaných dokumentů je nezbytné. Každý seriózní argumentační počín v dané oblasti by se s nimi měl vypořádat. Zde zmiňované výhrady tak nesměřují k otázce *zda* se srovnáním v právu či nezávaznými mezinárodními a evropskými dokumenty zabývat, ale pouze *jak* to lze legitimně činit a jaká argumentační hodnota jim přísluší.

IV. ŠIRŠÍ KONTEXT: RAKOUSKO POD KŮŽÍ A PSYCHOLOGICKÝ PORTRÉT SOUDCE

Jádrem všeho je vnímání soudce, jeho funkce a role ve společnosti. Především v debatách o začlenění nesoudců do rozhodování o kárné odpovědnosti soudce se debata vždy a vždy vrací k dále neredukovatelnému východisku, kterým je psychologický (auto)portrét soudce: jak vidí soudce sám sebe ve společnosti a svoji interakci s ní? Zkusme si v tomto ohledu načrtnout dva hypotetické soudce. Říkejme jim třeba Bojsolín a Stabingrín.

Council of European Judges], který je poradním orgánem Rady ministrů (tedy „primárního“ orgánu) Rady Evropy. Poradní výbor přijímá stanoviska týkající se různých otázek organizace soudnictví a jeho správy. Členové Poradního výboru jsou výlučně soudci či zástupci soudcovských organizací (národních rad soudnictví) z členských států – složení Poradního výboru k 28. červenci 2010 je k dispozici na <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccje>.

43 Je nicméně zajímavé pozorovat, že v tomto ohledu v poslední dekádě či dvou vlastně justice kopíruje vývoj, který s rozmachem mezinárodní a evropské spolupráce zahájila po druhé světové válce moc výkonná. Řešení a cíle, které jsou obtížně akceptovatelné na vnitrostátní úrovni, jsou v rámci mezinárodní spolupráce vzájemně schváleny v rámci dané moci (exekutiva v mezinárodních organizacích, justice v rámci různých poradních orgánů či asociací). Daná moc se s nimi následně vrací na vnitrostátní úroveň, kde se stávají, až již oprávněně či nikoliv, „mezinárodními závazky, který stát musí přijmout“.

Bojsolín hodně mluví o soudcovské nezávislosti. Používá ji jako bariéru proti vnějšímu světu a většině věcí, které odtamtud přicházejí (tedy pochopitelně s výjimkou cen a pamětních medailí). Nic jiného než justici nezná: ihned po skončení právnické fakulty nastoupil do justičního učení a o vnějším světě slyšel od té doby jen samé ošklivé věci. K vnějšímu světu má dosti ambivalentní vztah: na jednu stranu jím pohrdá, na druhou stranu se ho trochu bojí. Má přezíravý postoj k jiným právnickým profesím (hlavně ti advokáti, to je tedy svoloč, práce to neužije a jenom si to pakuje kapsy), neboť jenom ti soudci skutečně dřou. O opuštění justice a vypravení se do světa, získání slávy a docenění (které mu pochopitelně právem náleží), nechce nicméně ani slyšet. Bytostně se proto drží sesle a taláru, a to buď z racionální kalkulace (což je ta lepší varianta) anebo pro skutečné přesvědčení o své vyvolenosti a sklony k mesiášství, neboť jenom on může skutečně dobře soudit (což je ta horší varianta). Je příznivcem „kolektivní“ soudcovské nezávislosti, především v otázkách platových a jmenovacích. O poznání chladnější je jeho nadšení v situaci, kdy obrana oné „nezávislosti“ něco stojí v osobní rovině, jako kupříkladu navenek projevít svůj osobní názor vůči politickému zasahování do justice a otevřeně riskovat svoji kůží či vyjádřit nespokojenost s absencí očistných mechanismů. V tom okamžiku se „nezávislost“ rázem mění z meče na štít, či ještě spíše tuhý krunýř želvy.

Stabingrín vidí svět justiční i mimo-justiční trochu strážlivěji. Soudcovská nezávislost je pochopitelně klíčová, není však sama o sobě modlou. Je pouze prostředkem pro dosažení nestranného rozhodování v konkrétním sporu a pro férový proces. *Stabingrín* byl často socializován na pomezí vícero světů: byl nejenom soudce, ale také třeba advokát, státní zástupce, akademický právník atd. Podíval se také na nějakou dobu do zahraničí. Justici má rád; postřehl nicméně, že existuje i život mimo budovu soudu. Pochopitelně ví, že je nyní soudce, a chová se podle toho. Na soudcovské sesli ale až tak nevisí: práce ho baví, dovede si však představit, že by dělal i něco jiného. Navíc ví, že by se ve vnějším světě také uživil. K vnějšímu světu a jiným právnickým profesím přistupuje strážlivě, nicméně otevřeně. S jistým nadhledem totiž dodává, že blbci jsou stejní ve všech profesích. Má zdravou skepsi vůči justičním odborům, ať již vystupují pod jakoukoliv institucionální hlavičkou. Nestrannost a integrita soudce je především jeho osobní odpovědností, ke které mu ostatní kolegové napomáhají (a kterou kontrolují). Není však záležitostí organizované akce. V důsledku svého nadhledu a nelpění na justiční kariéře je *Stabingrín* v osobní rovině paradoxně o poznání nezávislejší, než nezávislostí se neustále veřejně zaklínající *Bojsolín*.

Rozumí se samo sebou, že výše načrtnuté ideální modely jsou do značné míry karikaturou; určité charakteristiky jsou dotaženy do extrému. Stejně tak je zjevné, že ne všechny znaky *Bojsolína* či *Stabingrína* se setkávají v každé osobě. Kupříkladu i mezi kariéřními soudci lze nalézt dostatek mentálních *Stabingrínů*, zatímco jedinci, kteří byli jmenováni soudcem po předchozí kariéře v jiné právní profesi, občas s hrůzou nahánějící rychlostí zbojsolínovatí.

Oba výše uvedení pánové (či dámy) mají nicméně zásadně odlišný pohled na svět a svoji pozici v něm. *Bojsolín* nikdy nebude souhlasit s tím, aby o něm případně rozhodoval zástupce jiné právní profese. Toto východisko podtržené psychologickým profilem se následně ventiluje ve výše popsaných výhradách k účasti „laiků“ v kárném řízení. Výhrady se stávají o poznání srozumitelnějšími, podíváme-li se na ně *Bojsolínova* očima.

Soudce může soudit jenom soudce, patrně stejně, jako řezníka pouze jiný řezník. Zde se jedná o kombinaci *Bojsolínovské* justiční přezíravosti vůči vnějšímu světu spojené s tradiční rakouskou technokratickou vizí soudce. Souzení je totiž natolik komplikovaná „jaderná fyzika“, že o ní nikdo jiný než další soudce nemůže rozhodnout. Argumenty podobného typu nicméně pouze prokazují míru odtrženosti některých zástupců čistě kariéřní justice od života v normálním světě. Pouze tak může člověk dojít k nezvratnému přesvědčení, že kupříkladu advokát, který byl v minulosti schopen úspěšně realizovat přeshraniční fúze napříč třemi jurisdikcemi, chápe ekonomický kontext a právní pozadí kolotočových podvodů na dani z přidané hodnoty v rámci Evropské unie, a třeba byl dokonce již v minulosti činný v rámci kárných orgánů advokátní komory, nebude schopen posoudit existenci průtahů v řízení v agendě výkonu rozhodnutí na okresním soudě.

Obdobně je tomu s ohledem na (ne)závislost jiných právních profesí a jejich snahu o poškození soudce či získání vlivu v justici skrze účast v kárných řízeních. Pochopitelně, to, že je někdo paranoidní, neznamená, že po něm nejdou. Člověku ale nezbývá než se podívat nad tím, jak musí vypadat svět *Bojsolínova* očima. Asi to nebude moc hezké prostředí, když se definuje především stálým existenčním strachem a tím, že má na soudce někdo spadeno. Prodloužení toho samého argumentu pak platí i pro otázku, kdo má mít v kárném senátu „většinu“ anebo „menšinu“. Jde o defenzivní vnímání světa rozděleného na „my“ a „oni“, přičemž ti „oni“ ani nejsou veřejnost, která bude patrně skutečně občas dychtit po soudcovské krvi, ale jiní profesionálové činní v rámci stejného systému. Právě ti jiní profesionálové, kteří jsou se soudci na jedné a té samé lodi

(dis)funkčního právního řádu. Musí totiž překládat těm skutečným „oni“, tedy veřejnosti, to, co učinili „my“, tedy rozhodnutí soudců.

Pochopitelně netvrdím, že skutečně nemůže dojít v konkrétním případě k selháním, tedy že se někdo může snažit ovlivňovat, zneužívat či se obohatit. Jedná se však pochopitelně o konkrétní selhání, která se odehrávají v rámci všech profesí. Nelze klást rovnítko mezi selhání a celou profesí. To by ostatně soudci samotní příliš dobře nedopadli. Lze se bavit pouze o konkrétních lidech a způsobu, jakým vykonávají svoji práci. Stejně tak nelze stavět jakýkoliv institucionální či legislativní model na předpokladu, že jedinci v něm zúčastnění jej budou chtít automaticky obcházet a zneužívat. Pokud by byl legislativní či právní model koncipován od počátku v takto negativní gardu, tak vlastně není ani žádná legislativa zapotřebí. Vše lze nahradit jednou velkou sekerou. Smysl má pak jenom se rvát o to, kdo bude držet topůrko. Model má cenu stavět pouze tehdy, pokud vycházíme z toho, že většina aktérů právních vztahů je ve své podstatě slušná. Navržený model je nesmí vybízet k neslušnosti a zároveň musí obsahovat systémové pojistky (vstupní i vnitřní) proti neslušným odchýlkám, které mohou nastat.

Otázka jedno- či vícestupňovosti kárného řízení má pak již širší záběr, než pouhý Bojsolínův defenzivní pohled na svět. I když částečně s ním také souvisí: když se určité kauza projednává dostatečně dlouho a v dostatečném množství instancí, on to dříve či později někdo zruší či výrazně zmírní a celá věc vyzní po letech do ztracena. Takže mít mnoho instancí je ve své podstatě ze strany kárně stíhaného racionální volba, tedy přinejmenším co do výsledku.⁴⁴ Zda je to model vhodný také s ohledem na všechny ostatní zájmy, které by realizace odpovědnosti soudce měla naplňovat, je již pochopitelně věc jiná.

Opakovaně zmiňovaný argument zkratkou zněl, že každý zloděj má nárok na dvě instance. Poněkud obsáhlejší odpověď, než kterou na tento argument opáčil trochu netrpělivě nejmenovaný doyen české justice,⁴⁵ by byla dvojí.⁴⁶ Za prvé, kárné řízení se soudcem je primárně etickým

44 Zda se jedná o racionální kalkulaci co do procesu a jeho trvání je věc jiná. Lze vycházet z předpokladu, že nalézat se delší dobu v kárném řízení není pro žádného soudce osobně příjemné.

45 „Nu, pokud se tedy s tím zlodějem chcete srovnávat ...“

46 Jako již předtím, i nyní nechávám stranou argumenty „právně-technické“, ze kterých je patrné, že „právo na druhý stupeň“ prostě v kárném řízení zakotveno není. Navíc i kdybychom přijali argumentaci, že by takové právo v případě kárného řízení se soudcem existovalo, z logiky věci (stejně jako z řady mezinárodních dokumentů – srov. např. čl. 2 odst. 2 Dodatkového protokolu č. 7 k Evropské úmluvě či, v rovině „soft-law“, čl. 20 Základních principů nezávislosti soudnictví, schválených rezolucí Valného shromáždění OSN č. 40/32 ze dne 29. 11. 1985 a č. 40/146 ze dne 13. 12. 1985) plyne, že požadavek *trestní* apelace není uplatňován v případech, kdy o věci v prvním a zároveň posledním stupni rozhoduje orgán soudního typu na úrovni nejvyššího soudu. Srov. v tomto ohledu argumentaci

soudem⁴⁷ o tom, zda profese a společnost určité počínání soudce akceptují či nikoliv. Byť tedy pochopitelně v některých případech mohou být skutková zjištění a dokazování obsáhlá,⁴⁸ v konečné fázi jde vždy o etický soud: má či nemá osoba X stále ještě morální kredit k tomu, aby soudila jiné? Podobný etický soud nebývá zapotřebí vynášet v šesti instancích. Navíc čím více instancí, tím je pravděpodobnější, že se bude morální úsudek lišit. Podobné tvrzení pochopitelně neuklidní soudce, který se domnívá, že etický úsudek je také součástí objektivně aplikovatelného práva a proto musí být jasný a jednoznačně rozpoznatelný v dostatečném množství instancí.

Za druhé, pokud je hlavním důvodem pro požadavek vícero instancí přesvědčení, že ani speciální senát nejvyššího soudu není schopen rozhodnout korektně, a že tedy nad sebou potřebuje další „dozor“ v podobě dalších odvolacích instancí, co vlastně takový argument říká o důvěře soudce v jím nabízený justiční „produkt“?⁴⁹ Skryté poselství v podobném typu argumentu totiž vlastně říká, že soudce věří v korektnost a nestrannost rozhodování justice jenom tehdy, když se týká někoho jiného a ne jeho samotného. Řečeno metaforou, argument připomíná situaci kuchaře, který navenek vychvaluje kvality restaurace, ve které působí, neustále se pohoršuje nad tím, že ti venku říkají, že se v ní špatně vaří, nicméně když přijde čas oběda, vydává se raději sám (potajmu) stravovat do jiného podniku.

V konečné fázi je navíc celá debatovaná a obávaná jednostupňovost jenom zdánlivým problémem. Ve vztahu ke kárným řízením ve věcech soudců a státních zástupců se totiž Ústavní soud doposud choval jako další instance. Umožňuje podání ústavní stížnosti jak kárně odsouzeným,⁵⁰

Ústavního soudu v již zmiňovaném nálezu ze dne 7. 10. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 33/09 (č. 332/2010 Sb.).

47 Tohoto označení využívám při plném vědomí typické skladby dosavadního nápadu kárných senátů a nejčastějšího typu namítného kárného provinění soudce, kterými jsou průtahy v řízení. Jedná se o tvrzení, čím by kárné řízení mělo být především, nikoliv o tom, k čemu bývá občas využíváno.

48 Zahnující typicky skutečné telefonní seznamy věcí, ze kterých má soudce průtahy, či zjišťování a dokazování, kde, co, kdy, a jak kupříkladu soudce řekl na veřejnosti apod.

49 Zde je nicméně korektní zmínit, že pokud Bojsolín argumentuje, že kárný senát při Nejvyšším správním soudu tak, jak je v současnosti kreován, není *objektivním* a *nestranným* soudem (právě proto že obsahuje „nedůvěryhodné“ elementy v podobě advokátů, státních zástupců či akademiků), pak je jeho výhrada vůči jednostupňovosti řízení vnitřně konsistentní, neboť jeho důvěra je (snad?) vyhrazena výlučně jiným kariérním soudcům. Zde se pak debata obloukem vrací do předchozího bodu týkajícího se účasti nesoudců v kárném řízení.

50 Srov. namátkou z poslední dekády kupř. III. ÚS 1284/08 ze dne 15. 1. 2009; II. ÚS 1871/07 ze dne 6. 8. 2008; III. ÚS 1076/07 ze dne 21. 1. 2008; I. ÚS 336/05 ze dne 6. 9. 2005; I. ÚS 650/04 ze dne 29. 6. 2005; I. ÚS 222/04 ze dne 25. 1. 2005; II. ÚS 55/03 ze dne 11. 3. 2004; II. ÚS 65/03 ze dne 2. 3. 2004; IV. ÚS 302/02 ze dne 3. 10. 2002; III. ÚS 358/02 ze dne 5. 9. 2002; IV. ÚS 134/01 ze dne 5. 6. 2001, vše přístupné na <http://nalus.usoud.cz>. Ústavní soud v drtivé většině případů ústavní stížnosti proti rozhodnutí kárných soudů odmítá jako zjevně neopodstatněné či, sporadicky, také zamítá; to však nic nemění na skutečnosti, že o své příslušnosti k jejich projednání nepochybuje.

tak dokonce kárnému žalobci.⁵¹ Pokud se přístup Ústavního soudu v nejbližší době nějak výrazně nezmění (čemuž zatím nic nenasvědčuje), pak existuje vlastně stále možnost „odvolání“.⁵² Změnu, ke které došlo s ohledem na instance, by šlo lapidárně charakterizovat také tak, že z původních tří instancí se vlastně staly jenom dvě.⁵³

Výše načrtnuté problémy jsou proto spíše otázkou justičního autoportrétu než problémů reálného fungování nového systému. Model rozhodování o kárné odpovědnosti soudce zavedený zákonem č. 314/2008 Sb. vychází z pojetí soudce jako Stabingrína spíše než Bojsolína. Soudce je integrální součástí společnosti. Rozhoduje o ní a v širším aspektu je jí také odpovědný. Kontrolu selhání soudce v konkrétním případě tak nedozoruje výlučně justiční vrchnost, ale všechny stupně justice a zástupci dalších právních profesionálů. V tomto ohledu se jedná o skutečný odklon od výše naznačené rakouské tradice, hluboce zažité po další století na území (Česko)slovenska. Jde o odklon od výlučně vnitřní odpovědnosti v rámci „úřednického“ stavu k odpovědnosti soudce širší společnosti, zde zastoupené komunitou dalších profesionálních právníků, kteří jsou se soudcem tak trochu na stejné justiční lodi. Na úrovni hlubší abstrakce se pak nalézá jiné pojetí soudce jako takového. Soudce není z Boží vůle pomazaný úředník, který doživotně vytěžuje své „léno“, které musí být chráněno dostatečně hustou sítí vnitřních opravných prostředků, což v konečném důsledku znamená absenci odpovědnosti. Soudit jiné je privilegium, které trvá pouze potud, pokud se soudce „dobře chová“.⁵⁴ Pokud se tak chovat přestane, pak je nezbytné, pro zachování respektu celé profese, realizovat odpovědnost v reálném čase a důvěryhodným způsobem.

Poněkud snadným protiargumentem proti výše uvedené vizi „společensky odpovědného“ soudce by bylo varo-

51 Srov. nález ze dne 10. 5. 2006, I. ÚS 182/05 (N 79/41 SbNU 39), kde Ústavní soud dovodil, že i kárný žalobce (zde okresní státní zástupce) je oprávněn podat ústavní stížnost proti rozhodnutí druhostupňového kárného soudu (kárného senátu Nejvyššího soudu). Ústavní soud byl toho názoru, že okresní státní zástupce, který je žalobcem v kárném řízení, nevystupuje coby „orgán veřejné moci“, ale jako „zaměstnavatel“. Kárné řízení tak nevnímá jako vrchnostenský akt státu či veřejné moci, ale jako typ specifického „pracovně-právního“ sporu.

52 Byť tedy pochopitelně je známo, že, jak Ústavní soud nikdy neopomene zdůraznit, „Ústavní soud není další superrevizní instancí v systému obecných soudů“, že „Ústavní soud není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva, neboť jeho úkolem je ochrana ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonosti“, případně že „Ústavní stížnost není a nemůže být jakýmsi zvláštním opravným prostředkem proti rozhodnutím obecných soudů, a to již proto, že Ústavní soud není součástí jejich soustavy...“ atd. Pokud se nicméně podíváme na reálný obsah a nikoliv veřejně deklarovanou formu, pak ústavní stížnost v kontextu kárných řízení je specifickým typem odvolání.

53 Systém se tak vlastně ve faktické rovině přiblížil výše zmíněnému (pozn. č. 35) francouzskému modelu, kde v prvním stupni rozhoduje zvláštní „senát“ Národní rady soudnictví, ve kterém zasedají jak soudci, tak laikové. Proti rozhodnutí tohoto senátu (kárné sekce) je pak přípustné omezené odvolání (pouze v právních otázkách) ke Státní radě.

54 Jak ostatně velice trefně vyjádřeno ve výše citovaném anglickém *Act of Settlement* (viz výše, pozn. č. 9).

vání v podobě odkazu na nedávnou českou historii. Akcent na „společenskou odpovědnost“ zazníval totiž i před rokem 1989 s ohledem na soudce odpovědného lidu zastoupeném orgány (lidově demokratické či socialistické) správy. Nakolik lze oba typy „společenské odpovědnosti“ skutečně srovnávat nechám na vkusu čtenáře. Je nicméně pravdou, že logika (právní) revoluce je ze své podstaty dialektická. Jestliže předchozí režim tvrdil „budiž A“, pak bychom to byli za nový právní řád, kdybychom nyní ne tvrdili „budiž non-A“. Trochu podobné to bylo se vztahem nezávislosti a odpovědnosti soudce před a po roce 1989. Jestliže před rokem 1989 byl důraz na „odpovědnost“ a nezávislost, minimálně ve faktické rovině, stále někde v koutě, pak po roce 1989 se situace výrazně vychýlila druhým směrem: hypertrofovaná rétorika „nezávislosti“ vytlačila jakoukoliv seriózní debatu o jiných hodnotách, které by justiční systém měl také naplňovat. Znakem vyzrálějších společností pak je, že jsou schopny nalézt ztracenou rovnováhu mezi oběma hodnotami, tedy jak nezávislostí, tak rozumnou mírou odpovědnosti.

V. DOSAVADNÍ PRAXE: PRÁZDNÉ KANDELÁBRY?

Je korektní přiznat, že v současnosti není asi nikdo schopný předvídat, zda nový model kárného řízení ve věcech soudců bude v rovině praktické naplňovat hodnoty a cíle, které byly v rovině obecně načrtnuty výše. Je však jisté, že změnu kárného práva soudcovské nepřivítala ani justice, ani veřejnost. Většina justice ji z důvodů výše uvedených považovala za pochybnou a dokonce protiústavní. Nadšena však nebyla ani laická veřejnost lačnicí po soudcovské krvi. Skutečnost, že změna vlastně nebyla nikoho vítaným dítětem, a nikoho úplně nepotěšila, může být ale jejím pozitivním znakem. Může totiž také znamenat, že se jedná o rozumný kompromis mezi vícero zájmy, který nicméně z povahy věci nepotěší nikoho, kdo chce buď vše, nebo nic.

Ke konci února 2011 bylo v kárných řízeních ve věcech soudců rozhodnuto 30 věcí.⁵⁵ Nejedná se tedy o příliš reprezentativní vzorek. Jeho vypovídající hodnota je navíc dále deformována skutečností, že po podstatnou část dosavadní přibližně dvouleté praxe od ustavení nových kárných senátů po nabytí účinnosti zákona č. 314/2008 Sb., byla řízení v řadě věcí přerušena v důsledku posuzování ústavnosti nové úpravy v řízení před Ústavním soudem.

Nahlédnutí do dosavadních rozhodnutí však nenasvědčuje některým justičním obavám, že bude docházet k lynčování a že cílem nových kárných senátů bude věšení soudců na kandelábry. Opak se zdá pravdou. Prozatím

55 Která jsou přístupná v databázi judikatury NSS na www.nssoud.cz.

nedošlo ani jednou k uložení kárného opatření odvolání z funkce soudce. Pokud je ukládáno nějaké kárné opatření, což je menšina případů, pak se jedná o důtku či snížení platu. Bezmála v polovině všech projednaných případů došlo k zastavení kárného řízení. Důvodem k zastavení řízení bylo v polovině případů zpětvzetí návrhu kárným žalobce v důsledku zlepšení práce soudce, v druhé polovině došlo k zastavení řízení v důsledku rezignace soudce.

Vykládat výše uvedené výstupy z dosavadní kárné praxe ve věcech soudců je nicméně právě s ohledem na bezmála roční přerušení řízení v řadě věcí problematické. Tato přerušení měla patrně za následek vysoký podíl zastavených řízení. „Problém“ se totiž v mezidobí vyřešil sám, a to buď tak, že se dotyčnému soudci podařilo odrazit ode dna, či naopak v důsledku pokračujících problémů po další době sám seznal, že je načase opustit justici.⁵⁶ Je navíc patrné, že dosavadní model doposud neprošel skutečně „zatěžkávací zkouškou“ v podobě výrazně profilované a „těžké“ kauzy, podle které by pak byl veřejností posuzován.

Zda bude rozhodovací praxe nových kárných senátů s ohledem na „přísnost“ stejná, či dokonce možná ještě mírnější, než praxe dosavadních kárných soudů, ukáže čas. Naznačené trendy ale snad potvrzují, že změna neměla a snad nebude mít za cíl být na soudce „tvrdší“. Měla za cíl generovat jiný typ autority kárného senátu a jeho společenskou legitimitu. Může se jednat pouze o shodu náhod danou absencí „těžkých“ kauz v dosavadní rozhodovací praxi nových kárných senátů, nicméně za poslední dva roky jsem nezaregistroval komentáře či veřejné projevy vyčítající justici v kárném řízení „jánabráchysmus“ a neschopnost vnitro-profesního postihu. Ono totiž v případě, kdy by v současnosti někdo takové „argumenty“ zkoušel seriózně vznést, tak může být velice rychle vykázan, ať si nejprve zjistí skutečný stav věcí a pak teprve píše své komentáře.⁵⁷

Nejdůležitější úloha, která před novými kárnými senáty stojí, je zajistit konsistenci svého rozhodování; všem stejně, bez ohledu na to, který soudce je kárně stíhán. Pestřejší složení kárných senátů, a to jak dovnitř justice, tak zapojením

56 Při tomto kroku je, pragmaticky řečeno, vhodné s ohledem na případný budoucí zápis mezi příslušníky jiné právní profese opustit justici bez kárného potrestání. Existence podobného typu „úniku“ se v minulosti opakovaně debatovala s tím, zda je vhodné, aby se následně někteří „problematictí“ soudci stávali kupříkladu advokáty či notáři. Podobnou výhradu lze chápat z pohledu jiných profesních komor. Z pohledu justice se však jedná o vhodný „únik“, neboť soudce má skutečný motivační faktor k tomu, aby realisticky zvážil svoji pozici. Pokud by se tato možnost „úniku“ uzavřela, kupříkladu prostřednictvím legislativní změny, která by stanovila, že kárné řízení se soudcem se dokončí, i když na svoji funkci rezignoval (kupříkladu tak, že kárný senát vysloví pouze výrok o vině), pak by bohužel soudce již vůbec nic nemotivovalo k tomu, aby se včas začal chovat rozumně.

57 Byť je tedy pochopitelné pravdou, že toto (ideální) pořadí tvorby novinového textu či komentáře není vždy následováno. Ale v takovém případě pak nelze mluvit o seriózní argumentaci.

právníků z jiných profesí, snad má potenciál k větší objektivitě v tomto ohledu. Největším problémem předchozího modelu totiž snad ani nebylo příliš „měkké“ či příliš „tvrdé“ rozhodování, ale selektivita v „měkkosti“ a „tvrdosti“.⁵⁸

Bude také zajímavé sledovat zda a případně jak se bude měnit vnímání kárného provinění. Jak již bylo zmíněno výše, kárné řízení by mělo být především etickým soudem o tom, že určitý typ jednání soudce profese a společnost (ještě) akceptuje a určitý typ již nikoliv. Integrace vnějšího pohledu do posuzování kárné odpovědnosti soudce může přirozeně posunout nazírání na to, co je pochybením a co nikoliv. Klasické „úřednické“ hříchy typu průtahy v řízení tak mohou trochu ztratit na významu. Vnější pohled může mít o něco méně pochopení pro využití kárného řízení jako nástroje pro vnitro-justiční tlak směrem dolů pro dosažení větší výkonnosti.⁵⁹ Naproti tomu jiné typy prohrěšků, které doposud úředník u jiného úředníka tole roval, mohou naopak narazit.

VI. ZÁVĚREM: TRANSFORMACE, INSTITUTE, HODNOTY A KARGO KULTY

Kárné řízení je, stejně jako mnoho jiných věcí v justici, primárně o lidech a hodnotách, nikoliv o institucích a procesech. To pochopitelně neznamená, že instituce a procesy nemají význam. Mají. Ale bez lidí a hodnot jsou prázdné.

Je asi nevyhnutelným osudem hodnotově se transformujících společností, že absence hodnot je nahrazována institucionálním optimismem a mimickými procesy.⁶⁰ Jsou kopírovány cizí modely, v oblasti justičních institucí zpravidla za přispění zahraničních institucí a národních či mezinárodních nevládních organizací, které to sice myslí dobře, ne vždy si ale samy dovedou představit, jak bude model x vypadat v realitě y.⁶¹ Obsahové výsledky se však jenom zřídka dostaví s modelem samým. V lepším případě reálná praxe nového modelu vypadá, minimálně v počáteční fázi, tak trochu jako kargo kult. V horším případě je nová instituce záhy zdiskreditována stejnými osobami a postupy, které znemožnily již tu starou.

58 Ilustrativní příklady mohou poskytnou kauzy uvedené výše, v pozn. č. 19-21.

59 V tomto aspektu, byť se to může zdát na první pohled paradoxní, může účast nesoudců v kárných senátech také tak trochu chránit soudce před jinými soudci.

60 Srov. Kende, P., L'optimisme institutionnel des elites postcommunistes, in: Mény, Y., (ed.), Les politiques du mimétisme institutionnel: Le greffe et le rejet. Paris: Harmattan, 1993, s. 237-247 či Di Maggi, P. J. a Powell, W. W., The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organisational Fields, in: Di Maggi, P. J. a Powell, W. W. (eds.), The New Institutionalism in Organizational Analysis. Chicago: The University of Chicago Press, 1991, s. 63-82.

61 Kriticky v této otázce s ohledem na fungování soudcovských rad ve Střední a východní Evropě, srov. Bobek, M., The Administration of Courts in the Czech Republic – in Search of a Constitutional Balance 16 European Public Law 251 (2010) nebo Kosař, D., Transitional Justice and Judicial Accountability: Institutional Design of Administration of Justice in the Czech Republic and Slovakia. Vychází in: Czarnota, A., Parmentier, S., (eds.), Transitional Justice, Rule of Law and Institutional Design. Antverp: Intersentia, 2011.

V oblastech Nové Guineji a jižního Pacifiku jsou domorodé kmeny, které provozují tzv. kargo kultury.⁶² Ty se vyvinuly v reakci na první střety domorodých kultur s vyspělými západními konzumními společnostmi, především v období druhé světové války. V průběhu války viděli domorodci v Pacifiku pravidelně přistávat letadla plně naložená nákladem dobrého zboží [tedy „cargo“]. Válka skončila, oni ale chtěli, aby letadla nadále přistávala a přivážela další dobré zboží. Udělali tedy uprostřed pralesa mýtinu (přistávací dráhu), zapálili okolo ní ohně (naváděcí zařízení), postavili na vyvýšeném místě dřevěnou budku (kontrolní věž), posadili do ní domorodce s kokosy na uších (kontrolní personál) a na střechu budky napíchali bambusové tyče coby antény. A čekají na přistání letadla s kargem. Domorodci udělali všechno dobře; vnější forma je perfektní. Letadla s kargem nicméně ne a ne přistát.

Postkomunistická justice s novými importovanými institucemi, nicméně se stále stejným hodnotovým a do značné míry i osobnostním obsazením, silně připomíná domorodce sedící u přistávací dráhy s kokosy na uších a podivující se, že nezávislá, výkonná a všemi respektovaná justice stále nepřistává. Přitom ze vzduchu a při pohledu na pouhé instituce to tady přeci vypadá jako vzorové a krásné letiště.

Existují ale bohužel i horší případy, než jenom metafora s nevinnými domorodci, kteří příliš nerozumí technické stránce aviatiky. Vidí pouze vnější instituci, kterou napodobují. Upřímně se nicméně snaží a nemají zlé úmysly. Prostě se jenom chtějí dostat ke kargu. Ty horší případy znamenají naplnění nové instituce starými postupy a její zneužívání stejným či ještě horším způsobem, než tu předchozí. V posledních letech se bohužel podobným smutným příkladem stává pohled na východ přes řeku Moravu.

Slovensko má v perspektivě různých mezinárodních standardů a patrně také dle představ soudce Bojsolína v institucionální a procesní rovině naprosto vzorový model kárného řízení ve věcech soudců. Kárné senáty⁶³ (prvostupňový a odvolací) jsou voleny Soudní radou, samosprávným orgánem slovenské justice složeným v drtivé většině ze soudců. Soudní rada⁶⁴ má ústavní postavení a široké pravomoci v oblasti správy justice. Kárné řízení je dvoustupňové, v obou senátech (prvostupňovém tříčlenném a druhostupňovém pětičlenném) mají vždy většinu profesní soudci.

Jenže právě tento institucionálně „ideální“ model kárné odpovědnosti soudce, který si justice spravuje sama, má v poslední době s korektní a nezávislou správou justice do činění velice málo. Jsou podávány návrhy na zahájení kárného řízení, o kterých nikdo nerozhoduje. Soudci jsou nicméně v jejich průběhu stavěni mimo službu bez možnosti se domoci přezkumu rozhodnutí o postavení mimo službu. Kárné řízení a hrozba kárným řízením tak slouží k účelům různým, ztěžují však justici prospěšným.⁶⁵

Náprava podobného „únosu“ celé instituce je obtížná. Těžko ale bude spočívat v další legislativě nebo stavbě dalších institucí v okamžiku, kdy ty současné zůstanou stejné a především stejně personálně obsazené. Přidávat další instituce a další úpravu aktérům, kteří hrají ve zlé vůli, dává jenom další možnosti k jejímu zneužití. To samé platí pro případné snahy o detailnější kodifikaci soudcovského práva, typicky podrobné sepsání soudcovských práv a především povinností, které by mělo zabránit dalšímu zneužívání. Za prvé, legislativní optimismus, tedy kodifikace práva do té míry, aby vyloučila úvahu aplikujícího subjektu, je podnik, který se nikdy v historii nepovedl.⁶⁶ V případě soudcovského kárného práva navíc není z povahy věci možné předem stanovit vyčerpávající seznam jednání, která by mohla narušit důstojnost soudcovské funkce či ohrozit důvěru v soudce a soudnictví. Obecná klausule tak bude z povahy věci vždy přítomna, a to buď jako výchozí definice, anebo jako zbytková klausule. Za druhé, detailní kodifikace je dvousečná zbraň: může omezit úvahu aplikujícího subjektu, ale pouze tehdy, pokud je ochoten hrát podle pravidel. V okamžiku, kdy hraje ve zlé vůli, pak mu detailní a rozsáhlý soupis soudcovských povinností také může poskytnout větší a širší výběr klacků. Náprava tak může být účinná pouze u zdroje, tedy v oblasti personální, s ohledem na osoby a obsazení.

Obecně je to právě na průsečíku personálních otázek justice a kárného řízení, kde dochází k největším omylům s ohledem na funkci a smysl kárného řízení, a to právě v transformujících se společnostech. I plně funkční kárné řízení, či jakýkoliv jiný běžný kontrolní mechanismus v rámci justice, totiž je a bude schopen pouze korigovat jednotlivá selhání v takřkajícím běžném justičním provozu. Skrze kárné řízení však nelze ex post řešit ani problémy transformační, ani problémy špatného či žádného výběru na vstupu.

Část nespokojenosti české veřejnosti s kárnými řízeními

62 Převezto z: Feynman, R. F., Cargo Cult Science. 37 (7) Engineering and Science 10 (1974), na s. 11; v češtině viz Novotný, V., Kargo kult, český vědecký. 79 Vesmír 284 (2000).

63 Srov. především § 119 zákona č. 385/2000 Z.z., o sudcoch a prísediach, v aktuálním znění.

64 Srov. především čl. 141a Ústavy SR a dále pak zákon č. 185/2002 Z.z. o Súdnej rade Slovenskej republiky.

65 Srov. výčet, diplomaticky řečeno velice pochybných, probíhajících kárných řízení v dokumentu s názvem „14 disciplinárnych konaní sudcov – 14 otáznikov“, přístupný na internetových stránkách na www.sudcovia.sk [naposledy navštíveno dne 12. 4. 2011].

66 Asi nejpodrobnější pokus v tomto ohledu byl *Allgemeines Landrecht für die Preußischen Staaten* se svými 17 tisíci paragrafy, který soudcovskou úvahu a soudcovskou normotvorbu stejně nevyloučil.

má svůj reálný základ, utvořený na základě několika nepříliš povedených kauz. Část nespokojenosti pak ale bohužel také pramení z nerealistických očekávání toho, jaký typ problémů může kárné řízení odstranit a jaký nikoliv.

Za prvé, skrze kárná řízení nelze řešit otázky porevoluční obměny justice v případě, kdy v revolučních dnech samotných se k žádnému řešení nepřistoupilo anebo ani přistoupit nemohlo. Pokud určitá společnost neuskutečnila výraznou koncepční a personální obměnu justice v okamžiku svého přechodu k demokracii,⁶⁷ dohnat to zpětně léta poté skrze kárná řízení nemůže, a to ani tehdy, kdyby si i drtivá většina lidí myslela, že by se tak stát mělo.

Za druhé, je velkým neštěstím veřejných debat o justici, a to i těch odborných, že se stále fixují především na otázku kárného řízení, tedy toho klacku, a nikoliv na otázku, jak ten klacek nemuset používat. Jinými slovy, pozornost je věnována hlavně následkům (máme špatné soudce a jak bychom se jich nejlépe zbavili) a nikoliv příčinám (jak tedy vybírat ty kvalitnější soudce již na vstupu do justice). Kvalita soudců nikdy nebude odvislá od toho, zda někde na konci je tvrdý klacek, ale od otázky, kdo, za jakých podmínek a proč je soudcem jmenován.

Konečně, jak je patrné z celého tohoto příspěvku, zde diskutovaný (případný) přerod rozhodování o kárné odpovědnosti soudce je pouze variací na o poznání širší téma proměny české justice a jejího vztahu k okolnímu světu, především tedy k jiným právním profesím. Postavení a důvěra justice v očích širší veřejnosti se těžko kdylepší, pokud justice nezačne vnímat jiné právní profese jako

skutečné partnery a jiné profese se tak také nebudou chovat. Není ostatně náhodou, že v zemích, kde soudy požívají o poznání větší důvěry společnosti, jsou hlavními partnery soudců advokáti, advokátní komory, a jiné právní profese. Všichni profesionálové v rámci širšího justičního systému totiž vědí, že pokud budou soudy disfunkční, či budou mít nulovou důvěru společnosti, stejné problémy se přelijí i do veřejného nazírání na ně.

Vnímat někoho jako skutečného partnera je něco hodně jiného, než veřejně deklarované „soudružství“, podpořené tu či onde nějakou tou společnou fotografií či společně převzatou záštitou nad soutěží o studentskou esej či JUDra roku, které se však ihned poté, co jsme zase mezi sebou, promění v tradiční přezíravost. V rovině institucionální to pak znamená, že akceptuji, že skutečný partner se na věcech podílí a je oprávněn mluvit do mého rozhodování. Soudy již nyní rozhodují v konečné fázi o všech ostatních, a to včetně jejich profesního působení. Zda by měla platit, v určité míře a podobě pochopitelně, reciprocita, je otázkou vnímání funkce soudce ve společnosti, které se jako příslovečná červená nit táhla celým tímto příspěvkem. Zda již nastal čas proměnit do sebe ponořenou **bojácnou izolaci** postkomunistické justice ve **stabilnější integraci** soudce ve společnosti a zda k tomu může nová podoba kárného řízení ve věcech soudců přispět, je pochopitelně otázkou do debat.

⁶⁷ Zde je myšlena plánovaná a koncepční změna na všech stupních justiční soustavy v důsledku změny politického uspořádání, nikoliv případné pozdější živelné vyprázdnění některých stupňů a následná snaha o jejich rychlé zaplnění, která někdy může vést k ještě horším výsledkům, než kdyby vše zůstalo při starém. Blíže viz např. Wagnerová, E., The Position of Judges in the Czech Republic, In: Příbáň, J. et al. (eds.) Systems of Justice in Transition: Central European Experiences since 1989. Aldershot: Ashgate, 2003, s. 163, na s. 170, či Bobek, M., (R)evoluce, která se nekonala: Justice dvacet let poté. Přítomnost, léto 2009, s. 26-29.

Sudcovská etika a Etický kódex sudcov

Elena Berthotyová

sudkyňa Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

Pred desiatimi rokmi, keď sme ako sudcovia zoskupení v Združení sudcov Slovenska /ZSS/ po prvýkrát uvažovali o prijatí Etického kódexu, pani prof. Alexandra Krsková nám vo svojej prednáške „O etike sudcov“ skromne prezradila, že povolanie sudcu malo vždy pre ňu prítiažlivú kafkovskú silu, ale necítila v sebe toľko múdrosti, miernosti či odvahy, aby si dovoľila vstupovať do osudu svojich blízkych. Videla by v ich očiach tú starú otázku, obsiahnutú v Matúšovom evanjeliu: **Kto si ty, že ma súdiš, kto ti dal toto právo?** „Nesúďte, aby ste neboli súdení“).

Ako uviedla, útechu jej neponúkli ani slová Marcela Ayme z Hlavy iných: „My, sudcovia, poznáme príliš veľa ľudských slabostí na to, aby sme si mohli dovoliť vidieť ich príliš prísne. Aby sme mohli rozhodnúť o živote a šťastí svojho blízkeho, musíme sa utiekať k Najvyššej, dokonalej bytosti. **Aj sudca bude účastníkom konania pred poslednou inštanciou.**“

Tieto slová neponúkajú útechu ani dnes, pre spoločnosť, ktorá sa sklamala vo svojich sudcoch a takmer im nedôveruje. (Každý druhý Slovák vníma súdy ako skorumpované a oproti roku 2006 vzrástlo vnímanie klientelizmu na súdoch o tretinu).⁶⁸

Sokrates bol presvedčený, že dobrému sudcovi stačí pozorne počúvať, múdro odpovedať, vytrvalo študovať a nestranne rozhodovať. Teda všetko to, čomu hovoríme múdrosť, ktorá vzniká na priesečníku intelektu, životnej skúsenosti a mravného citu.

Ak hľadáme odpoveď na otázku, prečo sudcovia v dnešnej dobe nepoživajú dôveru verejnosti, resp. mizivú, odpoveďou rozhodne nie je nedostatok ich intelektu alebo životnej skúsenosti, ale nedostatok mravného citu.

Ten sudcom chýba aj preto, že spoločnosti trvalo veľmi dlho, než prišla od nej požiadavka, že sudca má a musí byť morálnou autoritou.

Až udalosti posledných pár rokov konečne dali šancu sudcom verejne odkryť svoje morálne kvality.

Sudcovia sa rozhodne nesprávali v ostatnom čase ako elita národa, ako tí, ktorí od seba žiadajú viac, ako ostatní.

Prof. Krsková nás k tomu vyzývala aj týmito slovami: „Kto iný v pokrivenej spoločnosti by mal zobrať do rúk zaprášenú myšlienku o dobre a spravodlivosti a ťahať za sebou zvyšok spoločnosti, ak nie práve sudcovia? Čo iné by im dávalo morálnu legitimitu? Veď to neznamena nepraktický idealizmus, ani obeť na posvätnom oltári etiky. Stačí upustiť od cynického sledovania vlastných záujmov bez akejkoľvek sebaúcty.“

Hromadné podávanie diskriminačných žalôb sudcami proti štátu, na strane druhej priam hlasné mlčanie sudcov pri zjavnej diskriminácii a trestaní svojich kolegov za iný názor je dôkazom toho, že náš sudcovský stav nebol schopný v tejto verejnej skúške vlastnej morálnej kredibility obstáť.

JE MOŽNÉ ETICKÉ SPRÁVANIE VYNUCOVAŤ?

Prof. Krsková vo svojom článku „Peripetie okolo sudcovskej etiky na Slovensku“ píše: „Cnosť nemôže byť vynútená....Vynucované akty konformity už nie sú cnosťou“⁶⁹, a preto je skeptická, ak má byť zlepšením presadzovania etických pravidiel zosilnenie kontroly a sprísnenie postihu.

Podľa môjho názoru, etické správanie od sudcov však verejnosť oprávnenne očakáva a pokiaľ my, sudcovia, pripustíme jeho kontrolu a vynútiteľnosť vrátane postihov za etické zlyhanie, neuberie to nič na našej dôveryhodnosti a dôstojnosti, naopak máme šancu presvedčiť verejnosť o tom, že máme skutočný záujem na stanovení mravných hraníc svojho fungovania, ktoré sú schopné vytesniť tých, ktorí ich prekračujú.

Pokiaľ sme totiž konfrontovaní s tak veľkou nedôverou verejnosti a sami vidíme, že sa vytráca zodpovednosť voči vlastnej profesii a jej mravným hodnotám a namiesto nej nastupuje existenčná potreba nejako vyjsť so systémom, od ktorého závisí náš pokoj, kariéra a plat, je najvyšší čas počúvať tých, ktorí tvrdia, že vlastnú dôstojnosť, ale aj dôveru verejnosti si získame len vtedy, keď budeme o etike nielen hovoriť, eticky sa budeme správať, ale ak dáme aj

68 Gabriel Šipoš riaditeľ Transparency International Slovensko **Zdroj:** Prieskum agentúry Focus pre Transparency International Slovensko, 2009

69 A. Krsková, Peripetie okolo sudcovskej etiky na Slovensku. Výzvy slovenského súdnictva a možnosti zlepšovania existujúceho stavu. Seminárny Bulletin. Transparency International Slovensko

verejnosti prísľub, že za zlyhanie v rovine etickej sme pripravení niesť aj zodpovednosť.

Ak sa obzrieme do minulosti, uvidíme, že všetky vyspelé kultúry boli vytvorené a udržiavané duchovnou silou a nie formálnymi a tvrdými sankciami. Tie nastupujú, keď sa mravný poriadok nedá udržať inak, len silou sankcií, resp. keď hodnotu slova a gesta nenesie ako štafetu civilizácia ďalej.

Je len málo krajín, v ktorých sa sudcovia sami rozhodli vyjadriť sudcovskú etiku formou kódexu. Etický kódex sudcov nemá väčšina európskych krajín. Celkom iná, viac ako storočná, je tradícia sudcovského kódexu v USA, ale aj v Kanade.

AKÝ JE DOTERAJŠÍ VÝVOJ TVORBY ETICKÝCH ŠTANDARDOV NA SLOVENSKU?

Etický kódex sudcov z dielne ZSS, schválila dňa 19. 4. 2001 Rada sudcov a dňa 4. októbra 2001 bola uzavretá v zmysle ustanovenia § 26 ods. 2 zákona č. 385/2000 Z.z. v znení platnom a účinnom do 15. 4. 2002 Dohoda o zásadách sudcovskej etiky medzi Radou sudcov a ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky. Jej znenie sa mi však nepodarilo z dostupných verejných zdrojov získať, dokonca nie je zverejnená na stránke Súdnej rady ani stránke MS SR. Verejnosť o týchto zásadách nič netuší a usudzujem, že o nich nevedia ani sudcovia. Etický kódex je zverejnený len na internetovej stránke ZSS.

Súdnej rade, ktorá vznikla dňa 1. 7. 2001 na základe novely Ústavy SR (ústavný zákon č. 90/2001 Z.z.), zákon č. 185/2002 Z.z o súdnej rade v zmysle v ustanovení § 4 ods. 2 písm. d/ zveril kompetenciu po, dohode s ministrom spravodlivosti Slovenskej republiky schvaľovať zásady sudcovskej etiky.

Z prechodných ustanovení zákona č. 185/2002 Z.z. o súdnej rade (z § 151a) vyplýva, že do prijatia zásad Súdnou radou podľa osobitného zákona sa **zásady prijaté Radou sudcov Slovenskej republiky podľa doterajších predpisov považujú za zásady prijaté Súdnou radou.**

Súdna rada však žiadnu aktivitu v tomto smere od svojho vzniku nevyvinula. Nevenovala žiadnu pozornosť vyhodnoteniu existujúcich pravidiel, nevenovala sa potrebe prípadnej aktualizácii etických zásad, ich precizácii, prípadne ich doplneniu v zmysle medzinárodných štandardov o prijatie etických princípov pre funkcionárov súdov.

AKÝ JE VÝKLAD ETICKÝCH ZÁSAD?

Súdna rada, napriek tomu, že doposiaľ nevyužila svoju kompetenciu po dohode s ministrom spravodlivosti schváliť etické zásady a tie pôvodné (Radou sudcov schválené) doposiaľ platné nezverejnila, predviedla vlastný výklad etických zásad, resp. ich porušenia, ktoré videla v etickom zlyhaní sudcu Najvyššieho súdu SR **za podanie trestného oznámenia na predsedu Najvyššieho súdu SR a vyslovenie kritického názoru v médiách.**

Súdna rada v podanom disciplinárnom návrhu zo dňa 8. septembra 2009 **navrhuje** uložiť sudcovi NS **najprísnejší trest, odvolanie z funkcie sudcu.** V ten istý deň Súdna rada prijala uznesenie o dočasnom pozastavení výkonu jeho sudcovskej funkcie. Sudca má stále pozastavený výkon funkcie a čaká na rozhodnutie disciplinárneho súdu.

Svojský výklad etických zásad sudcu predviedol aj **predseda Okresného súdu** v Banskej Bystrici, ktorý dňa 11. 9. 2009 **podal** disciplinárny **návrh proti bývalej sudkyňi** Okresného súdu Banská Bystrica a súčasne navrhol, aby jej ministerka spravodlivosti dočasne pozastavila výkon funkcie.

Ministerka spravodlivosti rozhodnutím zo dňa 25. 9. 2009 dočasne pozastavila sudkyňi výkon funkcie. V rozhodnutí uviedla, že predseda okresného súdu odôvodnil svoj disciplinárny návrh tým, že napriek tomu, že uznesením Kolégia predsedov sudcovských rád pri Krajskom súde v Banskej Bystrici z 9. 4. 2009 bola sudkyňa upozornená na nevhodnosť spôsobu a prostriedkov, ktorými vyjadrila svoje stanoviská ako sudkyňa, podpísala vyhlásenie kampane uverejnenej dňa 22. júna 2009 na internetovej stránke Aliancie Fair- Play *Červená pre Harabina*, kde žiadala súdnu radu, aby zvažila dôsledky voľby Štefana Harabina do funkcie predsedu Najvyššieho súdu SR nielen na súdnictvo, sudcov, ale aj občanov Slovenska a aby ho nevolila. Ďalej v článku denníka Pravda dňa 22. 6. 2009 vyzvala členov Súdnej rady, aby odstúpili od hlasovania, pretože podmienky vylučujú normálne hlasovanie. Týmto, podľa navrhovateľa, porušila základné povinnosti sudcu týkajúce sa jej občianskeho života.

Disciplinárny súd rozhodnutím zo dňa 28. 9. 2009 zastavil voči sudkyňi disciplinárne konanie z dôvodu, že na základe faxom podaného návrhu, ktorý mu bol doručený 28. 9. 2009, predseda okresného súdu zobral návrh na začatie disciplinárneho konania späť.

V súvislosti s týmto prípadom je známe, že zásah do sudcovskej funkcie sudkyne vzbudil mimoriadnu reakciu verejnosti a zaostril aj pozornosť politikov a politic-

kých strán na situáciu v súdnictve. Už na druhý deň reagoval predseda Vlády SR, ktorý verejne vyhlásil, že „nie je možné ani teoreticky niekoho sťahovať za prejavovaný názor“. Následne predseda súdu oznámil, že berie návrh na začatie disciplinárneho konania voči sudkyni späť z dôvodu, že sa stal predmetom politického boja. Ministerka spravodlivosti svoje rozhodnutie o dočasnom pozastavení výkonu funkcie nezrušila, ale verejne vyhlásila, že „urobila kroky, aby sudkyni bola funkcia vrátená“.

Sudkyňa sa vrátila do výkonu funkcie, avšak ku dňu 28. 2. 2010 sa po 20 rokoch funkcie sudcu vzdala a z radov sudcov definitívne odišla.

Disciplinárne senáty predviedli tiež svoju schopnosť „spevniť kontúry etických pravidiel svojím zmyslom pre kazuistiku“, a to v rozhodnutí prvostupňového disciplinárneho senátu, zo dňa 21. 10. 2009, ktorým bol uznaný sudca OS Michalovce vinným zo závažného disciplinárneho previnenia **za napísanie listu prezidentovi republiky. Uložil mu disciplinárne opatrenie zníženie funkčného platu o 50 percent na obdobie 6 mesiacov.** Proti rozsudku vo výroku o uznaní viny a uložení trestu sa sudca hneď po vynešení rozsudku odvolal.

Navrhovateľ (predseda OS Michalovce) v podanom disciplinárnom návrhu navrhoval uložiť sudcovi najprísnejší trest, **odvolanie z funkcie sudcu.** Sudca mal pozastavený výkon sudcovskej funkcie až do uplynutia maximálnej dvojrôčnej doby pozastavenia. Sudca v júni 2010 nastúpil do práce. Odvolací disciplinárny súd zrušil prvostupňové rozhodnutie v celom rozsahu a vec vrátil na ďalšie konanie. Novovymenovaný predseda Okresného súdu Michalovce vzal návrh na začatie disciplinárneho konania voči sudcovi späť v januári 2011.

Aj na týchto príkladoch vidíme, ako nutne potrebujeme o etických zásadách hovoriť, ale aj jasne stanoviť, čo je a čo nie je etické, ako aj vyjadriť tieto zásady jasnými pravidlami (rozšírenými aj o skupinu funkcionárov súdov), formalizovanými a inštitucionalizovanými v takej podobe, ktorá nebude zneužitelná na vypudenie nechcených kritikov z justície, ale tých u ktorých sa stavovská hrdosť, zodpovednosť a česť dávno vytratili.

PREČO PRICHÁDZAME S NÁVRHOM NOVÉHO ETICKÉHO KÓDEXU A AKÉ ZMENY PRINESIE?

Etické zásady obsiahnuté v Etickom kódexe sudcov z roku 2001, ktoré sú doposiaľ platné, môžeme len ťažko považovať za mravné princípy, ktoré by sa stali vnútornou

výbavou sudcov, a ktoré by boli počas jeho existencie sudcami akceptované a účinne vynucované.

Etický kódex z roku 2001 je príliš všeobecne koncipovaný a za obdobie od jeho prijatia je už prekonaný, napríklad čo sa týka práva sudcu vyjadriť svoj názor verejne alebo jeho povinnosti informovať o prijatých rozhodnutiach. Navyše nikdy nebol vytvorený a neexistuje žiaden subjekt, či autorita, ktorá by nezávisle vykladala čo je a čo nie je porušením konkrétnej zásady sudcovskej etiky a ktorá by prispela k zjednoteniu judikatúry v oblasti disciplinárneho stíhania sudcov. Jediným subjektom, ktorý tak v súčasnosti činí, je konkrétny disciplinárny senát. Výklad etických princípov, najmä princíp primeranosti (vyplývajúci aj z čl. 5.1 Európskej charty štatútu sudcov), pritom pri navrhovaných a uložených sankciách často krát nie je dodržaný.

Zmena, ktorú navrhujeme realizovať, spočíva v prijatí novely zákona o Súdnej rade, na základe ktorej bude Súdnej rade zverená kompetencia schváliť Etický kódex sudcov a zriadiť Etickú komisiu.

Etickú komisiu navrhujeme zriadiť, na základe zákona, pri Súdnej rade. Komisia by mala 5 členov, o ktorých hlasovaním rozhodne Súdna rada. Členmi budú authority justičného ale aj mimo justičného prostredia.

Navrhujeme tiež novelizovať zákon o sudcoch v ustanovení § 30 ods. 1 písm. f/ tak, že povinnosťou sudcu bude dodržiavať zásady sudcovskej etiky obsiahnuté v Etickom kódexe sudcov schválenom Súdnou radou Slovenskej republiky.

Medzi povinnosti funkcionárov súdov navrhujeme zaradiť aj povinnosť dodržiavať zásady sudcovskej etiky funkcionárov súdov obsiahnuté v Etickom kódexe sudcov.

V súvislosti s tým navrhujeme aj doplnenie § 116 ods. 1 písm. a/ zákona č. 385/2000 Z.z. tak, že za disciplinárne previnenie bude považované zavinené nesplnenie povinnosti sudcu vyplývajúcej z tohto zákona alebo porušenie povinnosti dodržiavať zásady sudcovskej etiky upravené v Etickom kódexe sudcov prijatom Súdnou radou Slovenskej republiky.

Navrhovaný Etický kódex⁷⁰ bude vymedzením konkrétnych práv a povinností sudcu spätých s výkonom sudcovskej profesie, bude vytvárať etické predpoklady pre posilnenie kvality a zvýšenie profesionality sudcovského rozhodovania a má byť prejavom prístupu každého sudcu

⁷⁰ Etický kódex sudcov. Zdroj: Sudcovská nezávislá iniciatíva ZOJ, www.sudcovia.sk

k výkonu funkcie a stotožnenia sa s ustálenými zásadami profesijnej etiky, mravnosti a morálky. Zároveň je nevyhnutným prvkom v súvislosti so zabezpečením fungujúceho sankčného mechanizmu.

Návrh nového Etického kódexu v čl. I definuje všeobecné zásady sudcovskej etiky a to nezávislosť, nestrannosť, spravodlivosť a transparentnosť, zdvorilosť a tolerantnosť, bezúhonnosť a slušnosť, spôsobilosť a kvalifikovanosť a dôvernosť.

Na rozdiel od etického kódexu z roku 2001 nový navrhovaný kódex v článku II podrobne špecifikuje pravidlá etického správania vyplývajúce z jednotlivých zásad.

Dodržiavanie **zásady nezávislosti** je jedným z predpokladov realizácie základného práva na spravodlivý proces. K tejto zásade navrhujeme do čl. II zakotviť pravidlá, podľa ktorých sudca nepodlieha nijakým tlakom, či hrozbám, nenechá sa ovplyvniť ani názormi svojich kolegov a do bodu 1.6 navrhujeme zakotviť aj právo a zároveň povinnosť sudcu informovať príslušné orgány štátu a verejnosť o akomkoľvek pokuse narušiť jeho nezávislosť.

K zásade nestrannosti navrhujeme do bodu 2.7 zakotviť aj pravidlo, v zmysle ktorého sa sudca nezúčastňuje konaní, v ktorých hrozí konflikt záujmov a povinnosť sudcu vyhýbať sa situáciám, ktoré by mohli byť dôvodom pre jeho odvolanie z prípadu. Navrhovaná úprava vychádza aj z ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. vo veci Piersack proti Belgicku), podľa ktorej sudca musí byť nestranný zo subjektívneho ako aj z objektívneho hľadiska.

Zásada spravodlivosti je v istom zmysle pretlmočením princípu humanizmu do konkrétnejšej podoby, ktorá je jeho predpokladom. Spravodlivosť okrem iného znamená aj rešpektovanie a ochranu práv iných. Spravodlivosť vyžaduje od sudcu angažovanosť, odpor proti krivde a nerovnoprávnosti a pre sudcu má byť jedným zo základných regulátorov jeho práce.

Dôležitou zmenou oproti pôvodnému stavu sú pravidlá vyplývajúce zo **zásady transparentnosti**, ktoré umožnia verejnosti nahliadnuť do fungovania súdnictva a budú tak aj jednou zo základných foriem kontroly súdov verejnosťou a v konečnom dôsledku i prostriedkom zvyšovania dôveryhodnosti a autority súdov v očiach verejnosti. Súvisí aj s prijatou zmenou zákona o sudcoch a s povinnosťou zverejňovať prijaté rozhodnutia.

K zásade zdvorilosti a tolerantnosti navrhujeme do bodu 4.4 prijať pravidlo, podľa ktorého sudcovia preukazujú úctu predstaviteľom iných inštitúcií, občanom ako aj svojim kolegom a to ako v práci tak aj v komunikácii s verejnosťou. V zmysle navrhovaného kódexu je však povolená kritika vo vlastných radoch, ak bude podložená objektívnymi dôvodmi.

K zásade dôvernosti navrhujeme výslovne zakotviť právo sudcu vyjadriť svoj názor v médiách ku všetkým otázkam, ak zákon neurčuje výslovne inak. Ustanovenie § 30 ods. 11 zákona č. 385/2000 Z.z totiž zakotvuje povinnosť sudcu zdržať sa verejného vyslovovania svojho názoru vo veciach predjednaných súdmi, čím sú taxatívne vymedzené prípady, kedy sudca nesmie vyjadriť svoj názor verejne. V ostatných veciach je verejné vyjadrovanie názoru sudcu realizáciou občianskeho práva na slobodu prejavu a slobodu slova. Právo slobodne vyjadriť svoj názor je totiž garantované Ústavou SR a preto sudcu nemožno disciplinárne stíhať za vyjadrenie svojich názorov, aj keby šlo o kritické názory na pomery v justícii. Ako je zrejme z viacerých aktuálnych disciplinárnych konaní vedených proti sudcom, títo sú v podstate postihovaní za svoj vlastný názor vyjadrený v médiách alebo aj za plnenie si občianskej povinnosti (napr. vypovedať ako svedok alebo podať trestné oznámenie).

Výraznú zmenu predstavuje článok III, v ktorom budú obsahované konkrétne **pravidlá etického správania funkcionárov súdov**, ktorých sa starý kódex nedotýkal.

ČO JE POTREBNÉ NA DOBRÚ IMPLEMENTÁCIU ETICKÝCH ŠTANDARDOV?

Profesijná etika je vytváranie koncepcie určitého povolania vo vzťahu ku škále spoločenských hodnôt, ktorým má toto povolanie slúžiť. Teda predovšetkým to, akým spôsobom sa prejavuje podmiernenosť sociálnych úloh konkrétnej profesie v praxi mravných vzťahov. Na formovaní osobnosti sudcu sa podieľajú nielen teoretické vedomosti, ale aj profesionálna a osobnostná kultúra. Profesionálna kultúra predstavuje systém určitých kvalít zabezpečujúci úroveň pracovnej, profesionálnej činnosti a určujúci osobnostný obsah odborníka. Je nevyhnutné, aby sa sudcovia vzdelávali nielen profesionálne, ale aj „sociálne“. Etika, či profesijná etika právnikov sa vyučuje i na právnických fakultách.

Justičná akadémia v rámci vzdelávania a prípravy budúcich sudcov by mala vykonávať nielen tréningové kurzy zamerané na osvojenie si vedomostí a zručností potrebných na výkon funkcie sudcu alebo súdneho úradníka, ale je nevyhnutné, aby v rámci celoživotného vzdelávania sud-

cov organizovala semináre na túto tému, so zabezpečením výmeny skúseností s inými právnickými profesiami (napr. prokurátormi, advokátmi, exekútormi, notármi), ale aj so sudcami zo zahraničia.

Samotná akceptácia a aktívne dodržiavanie týchto pravidiel, kódexu, zo strany sudcov je však prejavom ich prístupu k výkonu funkcie. Prijatie navrhovaných zmien a stotožnenie sa sudcov so všetkými pravidlami etického správania sa vyplývajúcimi zo zásad profesijnej etiky, môže byť krokom k tomu, aby sa slovenská justícia (znovu) stala aj v očiach verejnosti nezávislou, spravodlivou, spoľahlivou a dôveryhodnou.

Ak chceme vrátiť justícii stratenú dôveru, musíme etické zásady poznať, diskutovať o nich, etické správanie vyžadovať predovšetkým od seba samých, ale nutne potrebujeme, aby nielen authority v justícii, ale aj z mimo justičného prostredia dohliadali nad tým, či sa sudcovia správajú v súlade s etickými princípmi, teda mravne, čestne a dôstojne, ale aj usmerňovať sudcov pri riešení etických dilem a tým stanovovať jasné hranice medzi tým, čo je a čo nie je etické a čo je dokonca odsúdeniahodné.

Etická komisia, ktorú navrhujeme zriadiť pri Súdnej rade by mala byť mravným strážcom etického správania sudcov nielen v ich profesijnom živote, ale hlavne subjektom, ktorý bude schopný nezávisle a nestranné posúdiť výkladovými pravidlami etické zásady obsiahnuté v Etickom kódexe sudcov a prispieť tak k zjednoteniu judikatúry disciplinárnych senátov, ktoré pri posudzovaní disciplinárnych návrhov za etické zlyhania budú vychádzať.

Hoci etická komisia by nemala mať právomoc postihovať sudcov za etické zlyhania, jej upozornenia na zlyhanie sudcov v oblasti dodržiavania etických princípov, by mali byť súčasťou hodnotenia sudcov.

Od 7. 7. 2010 je návrh Etického kódexu zverejnený na stránke www.sudcovia.sk, zatiaľ ho nepripomienkoval žiaden sudca. Predtým, než si ho osvojí Súdna rada, očakávame diskusiu sudcov, ktorá povedie k naplneniu obsahu IV. kapitoly Kódexu (Záruky dodržiavania pravidiel etického správania stanovených v kódexe) a to, že hlavným garantom dodržiavania pravidiel Kódexu sú sudcovia samotní, ktorí sú presvedčení o ich správnosti a dobrovoľne akceptujú a aplikujú tento kódex.

Disciplinárne súdnictvo v Nemecku

Barbara Krix

sudkyňa, Nemecko

Spoločnosť má právo na spravodlivého a nestranného sudcu, ktorému nechýba mravný cit.

Ako sudkyňa so 40-ročnou praxou a za posledných 11 rokov v štátnej správe v pozícii podpredsedu Okresného súdu v Šlesvicku-Holštýnsku, som doteraz nikdy nepočula o disciplinárnom konaní, ktoré by sa týkalo niektorého z mojich kolegov a nikdy som také konanie ani nezačínala. To však neznamená, že nemeckí sudcovia sú takí korektní, že disciplinárne konanie nikdy neprebíha. Chcem len poukázať na to, že sa nemôžem odvolávať na vlastné skúsenosti, ale len na príklady, ktoré som našla pri hľadaní práva a v rozhodnutiach disciplinárnych súdov.

I. Najprv som chcela zistiť, aké presne sú povinnosti sudcu, u ktorého nedbanlivosť môže vyústiť do disciplinárneho konania. Neexistuje súpis povinností sudcov, ktoré musia dodržiavať, len niekoľko predpisov v nemeckom Zákone o sudcoch (Deutsches Richtergesetz), ako napríklad ustanovenie 38 DRiG týkajúce sa sľubu, ktorý sudca skladá pred nástupom do úradu, ustanovenie 43 DRiG ukladajúce povinnosť uchovávať informácie z rozhovoru v tajnosti a ustanovenie 41 DRiG zakazujúce poskytovanie právnych rád v súkromnom živote. Všetky tieto povinnosti sa zvyčajne dodržiavajú a nezdá sa, že by často podliehali disciplinárnemu konaniu.

Najdôležitejšie je ustanovenie 39 DRiG, ktoré stanovuje: *Sudca sa musí správať tak, aby pri výkone svojich povinností v súkromnom, ako aj v politickom živote nebola ohrozená dôvera v jeho nezávislosť.*

V tomto ustanovení sú dva aspekty, ktoré by som chcela zdôrazniť.

1) Ustanovenie je prívetmi všeobecné „správať sa tak, aby nebola ohrozená dôvera v jeho nezávislosť“. Poukazuje to na to, že je na správnej kontrole, na predsedovi snemovne, predsedovi súdu, aby rozhodol, aké správanie sudcu si vyžaduje disciplinárne opatrenia. V tomto bode si môžeme všimnúť určitú závislosť sudcu od štátnej správy, ktorá môže ohroziť jeho nezávislosť. Všeobecné právne ustanovenia sú vždy tvorivé, ako aj nebezpečné. Poskytujú priestor pre interpretáciu a rozvoj právnej praxe a zároveň otvárajú dvere zneužitiu.

2) Pomyslite na etický kódex správania. Ak vezmeme vyjadrenie ako „sudca by mal“, „sudca by nemal“, „sudca musí“, zabezpečí sa tým správna kontrola a nakoniec ministerstvo doplní všeobecné ustanovenia etickými požiadavkami. Toto je terminologické protirečenie. Je to svedomie každej osoby a nie vonkajšie prostredie, ktoré kontroluje etické požiadavky. Porušenie úradných povinností sa nachádza na inej úrovni.

Uvediem vám príklad – prípad, ktorý sa stal nedávno v Nemecku: **Počas konania na sociálnom súde:** Navrhovateľ sa domáha dôchodku, pretože je práceneschopný. Ako dôsledok úrazu môže svoje pravé rameno zdvihnúť len do určitého uhla. Jeho právnik ho žiada, aby ukázal svoju práceneschopnosť. Urobí to a sudca poznamená: „Pre Hitlera by to stačilo“.

Som si istá, že ma dokážete ľahko ďalej sledovať. Jeho správanie nie je len prejavom neúcty a neslušnosti, ale aj znakom pohrdania súdom zo strany sudcu, ktorý vyústil do straty dôvery u navrhovateľa, právneho zástupcu a verejnosti. V takomto prípade sú disciplinárne opatrenia odôvodnené.

Výsledkom môjho výskumu bolo zistenie, že v Nemecku neexistuje zoznam úradných povinností sudcu. Právne prípady tvoria rozhodnutia disciplinárnych súdov.

II. Ďalším krokom bolo vyhľadanie právnych nástrojov pre disciplinárne konanie.

Základným ustanovením je 26 DRiG, ktoré stanovuje:

- 1) *Sudca podlieha kontrole štátnej správy dovtedy, kým nie je ohrozená jeho nezávislosť.*
- 2) *Kontrola štátnej správy má právomoc postihovať nepriemerané plnenie úradných povinností a napomenúť sudcu, aby si plnil povinnosti bezodkladne podľa ustanovenia 1.*
- 3) *Ak sudca tvrdí, že jeho nezávislosť je ohrozená opatrením kontroly štátnej správy, súd musí o žiadosti sudcu rozhodnúť.*

Sudca podlieha kontrole dovtedy, kým jeho nezávislosť nie je ohrozená. To znamená, že sudcu možno kontrolovať a postihovať za spôsob, akým plní svoje povinnosti, ale nikdy nie za obsah rozhodnutia, aj keď bolo nesprávne. To je úlohou odvolacieho súdu.

Uvediem tu príklad:

Sudca odsúdil obvineného na trest odňatia slobody v trvaní štyroch mesiacov bez možnosti podmieneného prepustenia. Keď sa vyniesol rozsudok, obvinený už bol v cele po dobu dvoch mesiacov. Obvinený podal okamžite odvolanie proti vyšetrovacej väzbe. Sudca sa domnieval, že rozhodnutie spadá do kompetencie odvolacieho súdu. Namiesto zaslania dokumentov odvolaciemu súdu si ich ponechal vo svojej kancelárii, aby mohol spísať rozsudok, čo mu trvalo ďalší mesiac.

Predseda tohto súdu napomenul sudcu kvôli prieťahom v konaní. Sudca podal žalobu na disciplinárnom súde so žiadosťou, aby súd vyhlásil, že napomenutie porušuje ústavné právo bez právneho dôvodu. Myslel si, že jeho nezávislosť je ohrozená.

Disciplinárny súd sa nezhodoval s jeho názorom a sudcovu žalobu zamietol, pretože nezávislosť nebola ohrozená a napomenutie sa týkalo len neprímeraného plnenia jeho úradných povinností.

V skratke, tvrdím, že nezávislosť musí mať svoje hranice, keď sa vyskytne zanedbanie úradných povinností; kontrola správou súdu sa musí obmedziť hneď, ako sa začne týkať základnej myšlienky sudcovskej profesionálnej činnosti.

III. Kto bude rozhodovať o disciplinárnych opatreniach?

Ustanovenie 26.3 stanovuje, že o tom má rozhodovať súd. To znamená, že len sudcovia môžu byť členmi disciplinárneho súdu a nie členovia ministerstva alebo členovia správy súdu. Ani predsedovia a podpredsedovia nemôžu byť členmi disciplinárneho súdu.

Nemecký Zákon o sudcoch je národným zákonom. Podrobnosti o zložení disciplinárnych súdov spadajú do kompetencie na úrovni spolkovej krajiny. Preto budem hovoriť len o súčasnej situácii v regióne Šlesvicko-Holštýnsko, ale situácia je podobná aj v ostatných spolkových krajinách.

Predseda súdu iniciuje disciplinárne konanie hneď, ako sa dozvie o prípadnom zneužití úradných povinností sudcom tohto súdu. Informuje o tom ministerstvo. Rozhodne, či postačí sudcu napomenúť, alebo či sa vyžaduje prísnejšie opatrenie. V prípade, že áno, postúpi spis disciplinárneho súdu, ktorý o tom rozhodne.

Disciplinárny súd sa skladá zo sudcov menovaných na doživotie vo veku nad 35 rokov. Sú pozostáva zo stálych a nestálych členov, nestáli členovia pochádzajú zo špe-

ciálnych súdov, ako napr. sociálny súd, finančný súd, pracovný súd alebo z prokuratúry. Počas konania zastupujú súd, z ktorého pochádza navrhovateľ alebo odporca.

Členovia disciplinárneho súdu sú menovaní na obdobie dvoch rokov predsedajúcou komisiou toho súdu, ku ktorému je disciplinárny súd pripojený. V regióne Šlesvicko-Holštýnsko je to Okresný súd v Kiel. Musím vysvetliť, čo presne myslím pod pojmom „predsedajúca komisia“. Každý súd v Nemecku má predsedajúcu komisiu, ktorá spolu s predsedom súdu rozhoduje o prideľovaní sudcov na súde – kto pracuje v ktorej miestnosti alebo na ktorom kolégiu – a o prideľovaní právnych prípadov, ktoré prichádzajú počas roka – kto bude pracovať na ktorom prípade. To sa robí vždy na začiatku roka. Predsedajúca komisia tiež rozhoduje o všetkom, čo sa týka pracoviska sudcov. Predseda súdu hlasuje o každom sudcovi, tak ako ostatní členovia. Všetci členovia súdu vyberajú členov komisie na obdobie štyroch rokov. Predsedajúca komisia je orgánom samosprávy súdu.

Predsedať komisia Okresného súdu v Kiel menuje členov disciplinárneho súdu. Členom môže byť ktorýkoľvek sudca. Vo všeobecnosti hlava súdu navrhuje kvalifikovaného kandidáta.

Chcela by som zdôrazniť, že ministerstvo a štátna správa sú informovaní o začínajúcom vyšetrovaní, sú tiež stranami v konaní, ale nemajú vplyv na sudcov. Sudcovia rozhodujú o sudcoch.

Strany majú právo odvolať sa na „Dienstgerichtshof“, ktorý je pripojený k vyššiemu krajskému súdu v Šlesvicku. Potom môže odvolanie smerovať na Spolkový ústavný súd, ak existuje domnienka, že došlo k porušeniu ústavných práv.

Medzi publikovanými rozhodnutiami disciplinárneho súdu som našla viac takých prípadov, keď bol sudca navrhovateľom, ktorého nezávislosť ohrozilo opatrenie správy súdu, než takých, keď sudca ako obvinený čelil obvineniu zo zneužitia úradných povinností. Hovorím len o publikovaných rozhodnutiach, ktoré som našla, presné čísla nepoznám.

IV. Aké opatrenia sa ukladajú sudcom za zneužitie úradných povinností?

- Pri menej závažných prípadoch je to predseda vyššieho krajského súdu, ktorý postihuje zneužitie sudcovského úradu. Sudca má právo odvolať sa na disciplinárny súd.
- V závažnejších prípadoch disciplinárny súd rozhoduje o žiadosti predsedu vyššieho krajského súdu ako súdu prvého stupňa.

Strany majú právo odvolať sa a v každom závažnejšom prípade musí odvolanie smerovať na Spolkový disciplinárny súd v Karlsruhe.

Disciplinárny súd môže uložiť tieto tresty:

- peňažný trest vo výške neprevyšujúcej jeden mesačný plat,
- zníženie platu neprevyšujúce 1/5 a najdlhšie na obdobie piatich rokov,
- preloženie na iný súd,
- odvolanie z úradu.

Pred niekoľkými rokmi som počula o jednom prípade v Šlesvicku-Holštýnsku. Sudca zneužil svoj úrad pri podvode. V trestnom konaní bol odsúdený na trest odňatia slobody a v disciplinárnom konaní bol odvolaný z úradu.

Institucionální rámec disciplinárního soudnictví

Jan Vyklícký

sudca, predseda Obvodného súdu v Prahe, Česká republika

Disciplinární (kárná) odpovědnost přichází v úvahu tam, kde jsou závažným způsobem porušena pravidla, jejichž dodržování si ten který systém stanovil jako významná. Logickým předpokladem tedy je, že taková pravidla existují. Neméně významné je, když už jsou pravidla v nějakém etickém kodexu nebo zákonném vyjádření obsažena, zda jsou také srozumitelná, reálná a také známá mezi adresáty z řad justičních osob.

Z hlediska disciplinárního práva v české justici jde především o čistě profesionální povinnosti a jejich dodržování nebo porušování, tedy o normativní systém právních norem. Věcný obsah těchto povinností definuje zákon v § 87 ve vztahu § k 79 až 83 zákona č. 6/2002 Sb. v platném znění o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů (dále ZOS), někdy dost nelogicky (§ 87 odst. 2 – dnes se nacházíme v situaci, kdy není jasno a už vůbec ne zásadní shoda v tom, co to vlastně znamená výkon funkce předsedy a místopředsedy soudu. Hodnotit jejich chování z hlediska disciplinární odpovědnosti je proto logický nesmysl. Politicky vzato je tomu ovšem naopak. Čím víc nejasností, tím lépe s nimi lze manipulovat!).

Může se ovšem jednat i o normativní systém mravních norem, jejichž /ne/dodržování má význam i z hlediska hodnot, zmíněných ZOS. Každé chování soudce, snižující důvěryhodnost soudnictví v očích veřejnosti má takový potenciál. V tomto směru v Česku jednoznačné parametry nenacházím. Pro určitou část soudců, členů Soudcovské unie, existuje etický kodex, formulovaný na základě tzv. „Bangalorského etického kodexu“. Ale jako by nebyl, nejde totiž o sdílený katalog mravních norem, respektive mezi soudci není vůbec známý. Soudnictví jako celek žádný katalog mravních norem nemá. Je tedy otázka, zda je vůbec legitimní normy tohoto druhu brát v potaz právě z hlediska disciplinární odpovědnosti. Legální to, zaplať pánbůh, není.⁷¹

V Česku není vůbec jednoduché reálně disciplinární soudnictví uchopit také z dalšího důvodu. Není totiž vůbec jasné, o jaké soudnictví se v Česku jedná. Současná česká soudní doktrína připomíná pohádku „O chytré horáky“

není ani středoevropská, ani severská, ani románská, ani samosprávná ani důsledně byrokratická, ani tradiční ani moderní. Ze všeho má a má mít kousek (jak se to hodí a bude hodit) a z každého systému jí něco chybí. Přitom nic by dnes nebránilo tomu, aby české soudnictví bylo nějaké, neboť všechny justiční systémy demokratických zemí obstály v testu konformity s principy nezávislého soudnictví ve smyslu takových mezinárodně aprobovaných standardů, jaké třeba vyhlásilo VS OSN o nezávislosti soudnictví v roce 1985. Tím, že české soudnictví ztratilo jasné kontury, stává se zároveň problematickou úvaha o tom, za co vlastně má soudce odpovídat. Nelze použít ani obecnou definici smyslu demokratického soudnictví, neboť pro kárnou odpovědnost, založenou na principu zavinění, tím nelze řešit situace, kdy soudce doplácí na deficitní jednání státní správy při plnění zákonné povinnosti vytvářet podmínky pro řádný výkon soudnictví.

Ze středoevropských doktrín převzala ta česká jejich byrokratický charakter s prvky silného ministerstva, odňata jí však byla byrokratická spolehlivost a předvídatelnost postavení soudce. Spolehlivý kariéerní řád, závislý jen na tom, zda soudce bude odpovídajícím způsobem plnit své povinnosti, jasné a silné postavení předsedy soudu. Místo toho se rozvíjí politicky účelová profesionálně nekompetentní arbitrární praxe, založená primárně na osobních vazbách a intelektuálních frázích, podporovaná silnou vrstvou ideově vyprázdněné kavárenské subkultury samotného soudnictví. Prosazují se kamarádi, lidé spojení určitým způsobem života. Zatímco je deklarována metoda transparentních diskusí a výběrových řízení, jejich výsledek je předem jasný. Relevantní roli v nastavení pravidel, sestavování výběrových komisí budou mít i nadále politici – buď prostřednictvím vyděšených předsedů soudů (závislých ve svém postavení na ministru spravedlnosti) nebo dokonce přímo.

Česká soudní doktrína nerozvíjí ani románské či severské vzory konsensuálních soudních systémů, případně samosprávnou koncepci ve smyslu doporučení zejména Rady Evropy a jejich poradních orgánů. Nemá žádná pevná pravidla ani flexibilitu samosprávných systémů, vedených politicky neutrálním principem řádné spravedlnosti (neustranné, kompetentní a dosažitelné v rozumné době).

71 Na Slovensku je tomu jinak. Tamní zákon obsahuje odkaz na etický kodex a tím se jejich systém etických pravidel získává vlastní potenciál – předpokládám diskusí právě o tomto aspektu

Nepomohl ani Ústavní soud ČR, který v rozhodnutí sp. zn. Pl. ÚS 39/08 českému justičnímu prostředí zkomplikoval možnost vycházet z tradice středoevropského soudnictví rakouského typu. Pod heslem obrany proti (abstraktnímu) riziku personální korupce toto riziko povýšil na reálnou hrozbu rozšířením jeho dopadu vlastně na každého uchazeče o vedoucí funkci nebo jakýkoli jiný postup ve smyslu kariéristické soudní doktríny. V rozporu s logikou citovaného nálezu byl také zákaz opakování v řídicí funkci velmi rychle interpretován jako relativní, tedy například s možností přechodu do totožné funkce k jinému soudu nebo do vyšší funkce a vylepšen o výstupy oné kavárenské subkultury a primariátu neformálních vztahů. Ani rozhodnutí Ústavního soudu dostatečně nepřispělo k tomu, aby se justiční systém Česka vydal směrem k jiné doktríně, pokud to měl na mysli. Stále jsem přesvědčen, že z hlediska ústavní konformity a koncepční čistoty, abychom vůbec věděli v jakém soudnictví žijeme, měla být poslední novela zákona (č. 314/2008 Sb.) smetena ze světa jako nekoncepční (účelová, degradující legislativní proces i samotnou ideu soudní moci jako třetí nezávislé moci demokratického státu), jak navrhovala skupina senátorů. To je přirozeně téma na samostatný seminář.

České soudnictví je proto ideově neukotvené, nepatří vlastně nikam. Co potom s jeho disciplinárním systémem? Podle čeho vlastně hodnotit chování soudce? Na druhou stranu kauzálně získává disciplinární soudnictví další význam. Má totiž příležitost až povinnost autoritativně tvořit představu o tom, jaké chování soudce lze požadovat a považovat za správné, ovšem vlastně zároveň také co to je správné soudnictví a jaké hodnoty má chránit. Disciplinární soudnictví stojí rovněž před určitě nesnadným úkolem označit viníky selhávání soudnictví v různých situacích a podmínkách. Ne každá chyba výkonu soudnictví je chybou soudce!⁷²

Disciplinární řízení je v Česku podle současného stavu jednostupňové. Rozhodují šestičlenné senáty, složené ze dvou soudců nejvyšších soudů a jednoho soudce za vrchní, krajské a okresní soudy a tří přísedících. Mezi přísedícími musí být vždy z navržených členů jeden státní zástupce, jeden advokát a jeden akademik. Konkrétní složení senátu je určeno losem.

Smíšené složení disciplinárních senátů u mě nevzbuzuje systémové pochybnosti. Z hlediska legitimacy a psychologického dopadu na důvěryhodnost jejich rozhodování

⁷² Podle mého názoru je tomu spíš naopak. Mocenským vnučením politických priorit (restrikce rozpočtu) je soudnictví logicky zbavováno odpovědnosti za množství případů selhávání. Nikoli stát jako celek, jeho odpovědnost naopak nebezpečně stoupá – i to je téma pro samostatnou úvahu

považují změnu spíše za pozitivní. Absence instančního přezkoumání disciplinárního rozhodnutí sice jistě rozpaky vyvolává, nepovažují je však za významné. Výhodou naopak může být zrychlení disciplinárního řízení.

Ústavní soud ČR v rozhodnutí sp. zn. **Pl. ÚS 33/09 z 29.9.2010 nepřítakal názoru, že kárný senát podle současné úpravy zákonem č. 7/2002 Sb. ve znění dle novely zákonem č. 314/2008 Sb. nesplňuje požadavek nezávislého soudu**, který by o věci mohl v konečné instanci (třeba jedině) rozhodnout ve smyslu čl. 5.1. oddílu 5 Evropské charty o statutu soudce, zejména principu VI. bodu 3 Doporučení RE č. 12/1994. Pokud by se jednalo jen o disciplinární tribunál, pak by odnětí práva instančního přezkoumání citovaným dokumentům odporovalo a mohlo by snižovat stupeň ochrany soudce. Tyto úvahy v současné době není možné dále rozvíjet a posléze vysvětlím, proč to ani nepovažuji za téma primární hodnoty (mají zástupný význam).

Reálná hrozba vyplývá z ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb. v platném znění. Tímto ustanovením je, ve srovnání s úpravou platnou do 30. 9. 2008 (před novelou zákonem č. 314/2008 Sb.) na trojnásobek prodloužena subjektivní a o 30% objektivní lhůta pro zánik odpovědnosti za přestupek. To je, v kontextu s výše uvedenými pochybnostmi o povaze české soudní doktríny a předvídatelných motivacích řady předsedů soudů (většinou právě kárných žalobců) docela znepokojivá skutečnost. Znamená, kromě jiného, že soudce může žít až tři roky v nejistotě, zda proti němu bude zahájeno kárné řízení. A to není příjemná pozice. Z hlediska abstraktní úvahy to je také riziko deformace chování soudce. Přitom tato změna nebyla potřebná. Při řádném výkonu dohledové činnosti byla zejména objektivní lhůta pro zánik odpovědnosti za přestupek dostatečná; podle mého názoru i ta subjektivní.

Jak jsem naznačil, zmíněné pochybnosti ohledně některých aspektů úpravy disciplinárního práva nepovažuji za problém zásadního významu. Ten totiž, podle mého názoru, spočívá v samé podstatě zakotvení českého soudnictví v systému institucí demokratického státu. V postavení jednotlivých reprezentantů moci soudní, ve stupni jejich závislosti na okolnostech, které určují jejich motivace nebo alespoň mají takový potenciál, se smyslem soudnictví nemají nic společného a v jejich pozadí mohou stát jiné zájmy. Vůbec tím nechci naznačit, že by se muselo jednat o zájmy obecně nelegitimní v demokratické společnosti. Spíš mně jde o ohrožení autentických hodnot jedné ze složek státní moci jejich nahrazením hodnotami jiné složky. To se týká až podstaty vyvážení mocí demokratického

státu (např. dnes restrikce rozpočtu pro soudnictví v kolizi s pravidly řádného procesu).

Ovšem, zaplať pánbůh, tyto pochybnosti se zřejmě nejméně týkají právě soudců a přísedících kárných soudů. V souvislosti s § 4 odst. 7 zákona č. 7/2002 Sb. v platném znění (zproštění obvinění ze spáchání kárného provinění v případě rovnosti hlasů) představuje kárné řízení větší ochranu soudce před politickým subjektivismem, než jiná ustanovení soudcovského práva. Není mně známé, že by se v judikatuře kárných senátů objevovaly nějaké znepokojivé tendence. Spíš platí, že judikatura kárných soudů může doplnit chybějící normy řádného chování soudce v konkrétních podmínkách a obecně představu o tom, co to vlastně dobré soudnictví znamená. Nebo jinak, v čem jsou představy iniciátorů kárných řízení v rozporu s nezávislostí soudce demokratického státu. Třeba v důsledku nepatřičných motivací kárných žalobců.

Jan Vyklický
Praha, únor 2011

Ústavní soud ČR – Pl. ÚS 33/09
(cit. Tomáš Langášek, generální sekretář Ústavního soudu)

Ústavní soud zamítl nálezem z 29. 9. 2010 návrh Nejvyššího správního soudu na zrušení § 21 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění zákona č. 314/2008 Sb., jako nedůvodný; co do ostatních ustanovení zákona č. 7/2002 Sb. návrh na jejich zrušení odmítl z procesního důvodu, konkrétně pro nedostatek aktivní legitimity navrhovatele.

Kárně obviněný soudce Okresního soudu v Chomutově J. S. podal v průběhu řízení před kárným senátem Nejvyššího správního soudu návrh na přerušení řízení a předložení věci Ústavnímu soudu podle ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy. Rozpor s ústavním pořádkem spatřoval kárně obviněný soudce v tom, že se podle nové právní úpravy (oproti dosavadnímu stavu) rozhoduje v jedné jediné instanci a že proti rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu není přípustné odvolání. Jelikož se s touto argumentací **Nejvyšší správní soud** ztotožnil, kárné řízení se soudcem J. S. přerušil a **předložil Ústavnímu soudu návrh na zrušení celého zákona č. 7/2002 Sb.** Nejvyšší správní soud ve shodě s kárně obviněným soudcem J. S. považuje za stěžejní důvod protiústavnosti napadeného zákona skutečnost, že řízení o kárné odpovědnosti soudců je toliko jednoinstanční; podle § 21 napadeného zákona

totiž proti rozhodnutí v kárném řízení není odvolání přípustné.

Ustanovení § 21 zákona č. 7/2002 Sb. zní: „*Odvolání proti rozhodnutí v kárném řízení není přípustné.*“.

Ústavní soud dospěl k závěru, že obecně právo na odvolání není v ústavním pořádku zakotveno; **právo na dvouinstančnost řízení je garantováno toliko v trestním řízení** ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k této Úmluvě („*Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně.*“). Ústavní soud však dospěl k závěru, že **kárné řízení se soudcem nelze považovat za řízení o trestním obvinění** ve smyslu čl. 6 Úmluvy a čl. 2 odst. 1 zmíněného Protokolu č. 7, a proto nemohl konstatovat jinak, než že **právo na odvolání proti rozhodnutí v tomto řízení v ústavním pořádku České republiky výslovně garantováno není**. Kromě toho, i kdyby Ústavní soud dospěl k závěru, že kárné řízení se soudcem je obsahově řízením o trestním obvinění ve smyslu citovaných ustanovení Úmluvy a Protokolu č. 7, sám tento protokol připouští v čl. 2 odst. 2 výjimku z práva na dvouinstančnost řízení o trestním obvinění v případě, že je „*příslušná osoba v souzena v prvním stupni nejvyšším soudem*“. Jinými slovy, i kdyby šlo o trestní obvinění, obstála by jednoinstančnost tohoto řízení v testu ústavnosti, neboť v prvním a posledním stupni zde rozhoduje Nejvyšší správní soud, tedy nejvyšší soud ve smyslu citované výjimky čl. 2 odst. 2 Protokolu č. 7.

Ústavní soud v této souvislosti připomněl, že není jeho úkolem hodnotit vhodnost přijatého modelu kárného řízení. Lze sice přitakat navrhovateli, že právo na odvolání proti meritornímu soudnímu rozhodnutí je v českém právním řádu pravidlem s nepříliš četnými výjimkami, ale ani z této skutečnosti však povinnost odvolání zavést vždy dovést nelze.

Dle názoru Ústavního soudu nezpůsobuje protiústavnost napadeného zákona ani skutečnost, že jednoinstanční model kárného řízení byl zaveden poté, kdy již po určité době existoval model dvouinstanční. Tuto změnu nelze vnímat – jak činí navrhovatel – jako ústavně zapovězené snížení standardu procesní ochrany základních práv. Ústavní soud se kloní k názoru, že samotná jednoinstančnost řízení není způsobitelná ovlivnit nezávislost soudní moci. Ústavní soud nepochyboval ani o tom, že by kárný senát Nejvyššího správního soudu, složený kromě soudců Nejvyššího správního soudu též ze soudců jiných soudů a ze zástupců dalších právnických profesí, nebyl soudem

ve smyslu čl. 81 Ústavy, resp. „*nezávislým a nestranným tribunálem*“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud tedy shrnul, že právní úprava, jež kárně obviněnému neumožňuje podat odvolání proti rozhodnutí kárného senátu Nejvyššího správního soudu, protiústavní není.

Soudcem zpravodajem byl **Miloslav Výborný**. Odlišná stanoviska k výroku a odůvodnění zaujali soudci Stanislav Balík, Vlasta Formánková, Dagmar Lastovecká a Michaela Židlická, kteří by návrhu alespoň zčásti vyhověli, a Jiří Mucha a Jiří Nykodým, podle nichž měl být návrh jako celek z procesních důvodů odmítnut, neboť navrhovateli – Nejvyššímu správnímu soudu – chyběla zcela aktivní procesní legitimace k podání návrhu, a to i ve vztahu k § 21 zákona č. 7/2002 Sb.

Diskusia – východiská, priebeh a závery

Diskusia počas oboch dní konferencie sa sústredila na otázky týkajúce sa potreby nového etického kódexu, jeho významu a miery záväznosti, ďalej inštitucionálnych predpokladov vhodných k zvýšeniu zodpovednosti sudcu a tiež k niektorým otázkam disciplinárneho súdnictva. Zhrnutie diskusie obsahuje autentické formulácie, ktoré odzneli v diskusii a sú uvedené bez štylistických a obsahových zásahov.

K ETICKÉMU KÓDEXU A JEHO ZÁVÄZNOSTI

Východiská:

Východiskom, z ktorého sa diskusia k tejto téme odvíjala, bolo konštatovanie existencie Etického kódexu sudcov na Slovensku, schváleného Radou sudcov SR dňa 19. 4. 2001. Uvedený kódex obsahuje povinnosti sudcu v občianskom živote, pri výkone funkcie a povinnosti voči profesii. Etický kódex nie je dostupný na stránkach Súdnej rady SR, hoci sa podľa zákona zásady prijaté Radou sudcov Slovenskej republiky podľa dovtedajších predpisov považujú za zásady prijaté Súdnu radou SR.

Existujúci Etický kódex z roku 2001 obsahuje „v rozumnej a primeranej miere pravidlá správania sa sudcov“, ako sa konštatuje v preambule tohto kódexu. Obsahuje teda stručné zhrnutie povinností v celkovom rozsahu 1,5 strany formátu A4.

Obsah a tiež štruktúra existujúceho etického kódexu vzbudzujú pochybnosti o tom, či tento kódex vyhovuje požiadavkám moderného etického kódexu a tiež potrebám slovenskej praxe.

Súdna moc, tak ako zvyšné dve moci, pochádza od občanov. Sudcovia ako subjekty, ktoré ju vykonávajú, sa však občanom nezodpovedajú v opakujúcich sa intervaloch voľieb. Pri realizácii moci, bez efektívnej spätnej väzby od jej pôvodcu, by mali byť o to väčšie nároky kladené na zodpovednosť. K zodpovednému výkonu moci nesporne prispieva aj definovanie hodnôt, pretavených buď do zákonom stanovených povinností alebo etických štandardov.

Za jeden zo spôsobov spätnej väzby možno považovať prieskumy o dôveryhodnosti občanov v súdnictvo. V súčasnosti je dôveryhodnosť v súdnictvo najnižšia od novembra 1989.

Platný etický kódex za 10 rokov svojej existencie neprešiel žiadnymi zmenami. Potreba prijatia nového kódexu vyplýva aj z Programového vyhlásenia Združenia sudcov Slovenska z 13. decembra 2008. Zároveň členovia iniciatívy Za otvorenú justíciu vypracovali nový návrh etického kódexu, ktorý je možné pripomenovať na ich webovej stránke.

Uvedené sú hlavné východiská diskusie o potrebe nového etického kódexu sudcov v SR.

Diskusia:

V diskusii odznievali konštatovania, že doposiaľ sa pozornosť venovala najmä právnej úprave, osobnosti sudcu menej. Súvisí to aj s vnímaním sudcu v stredoeurópskom priestore, kde bol sudca vnímaný skôr ako úradník, ktorý má byť iba ústami zákona. Avšak dnes už aplikácia práva nie je vnímaná iba ako mechanická subsumpcia skutkového stavu pod právnu normu. Vyžaduje sa tvorivá interpretácia, či dokonca sudcovská tvorba práva. Preto je téma etiky sudcu a jeho zodpovednosti témou aktuálnou a zároveň večnou. Etické štandardy sú považované za minimum, ako rámec, v ktorom by sa sudca, bez ohľadu na svoje presvedčenie, mal pohybovať.

V diskusii ďalej odznelo, že na konferencii v roku 2004, ktorú organizovalo Združenie sudcov Slovenska, neodznegli žiadne návrhy, ako existujúci etický kódex upraviť alebo doplniť. Od roku 2005 sa etickému kódexu nevenovala dostatočná pozornosť. Súdna rada však každoročne navrhovala, navrhuje a je aj teraz v plánoch Justičnej akadémie zahrnutá problematika etiky, etických zásad.

Ďalej bolo konštatované, že doterajší etický kódex bol zneužívaný v disciplinárnych návrhoch, bol používaný proti tým, ktorí ho dodržiavali, čo je dôvod na jeho preformulovanie. V tejto súvislosti bolo tiež konštatované, že slovenské súdnictvo neprofiluje osobnosti a preto môže existovať akýkoľvek kódex, pokiaľ nebudú v slovenskej justícii ľudia, ktorí ho budú správne aplikovať.

V diskusii ďalej odznelo, že v procese tvorby nového etického kódexu by sa na ňom mali podieľať aj zástupcovia iných právnických profesií. Takýto proces by mohol zvýšiť dôveryhodnosť v justíciu.

Účastníci z Českej republiky konštatovali, že to, čo niektorým českým sudcom chýba, je sebavedomie, ochota prezentovať názory pred verejnosťou, stáť si za nimi, dokázať ich a obhájiť. Naopak, český sudca chce viac-menej bez prítomnosti verejnosti rozhodnúť, následne rozhodnutie rýchlo vyniesť a potom sa opäť stiahnuť do kancelárie a ďalej už nediskutovať. Ďalej sa na verejnosti neprezentovať a nebyť viditeľný. Týmto spôsobom nie je možné získavať verejnosť pre pochopenie sudcovskej práce. Ukazuje sa to v poklese dôvery verejnosti v súdnictvo.

Z diskusie vyplynulo, že by bolo vhodné prijať nový etický kódex, ktorý by mohol byť inšpirovaný existujúcimi zahraničnými kódexmi.

Ďalej bola predmetom diskusie otázka záväznosti etického kódexu, v zmysle možnosti vyvedenia disciplinárnej zodpovednosti za jeho porušenie. Podľa súčasnej právnej úpravy v Slovenskej republike je jednou z povinností sudcu aj dodržiavať zásady sudcovskej etiky. Zároveň je disciplinárnym previnením aj zavinené nesplnenie alebo porušenie povinností sudcu. Z uvedeného vyplýva, že porušenie povinností vyplývajúcej z platného Etického kódexu je v súčasnosti disciplinárnym previnením.

K miere záväznosti etického kódexu odznievali názory, že za porušenie povinností z neho vyplývajúcich by nemala byť vyvodzovaná disciplinárna zodpovednosť. Niektorí účastníci považovali za vhodnejšie, aby etické pravidlá existovali v rovine sformulovaných princípov a boli oddelené od disciplinárnej zodpovednosti, najmä s ohľadom na ich možné zneužitie. Etický kódex by podľa uvedeného mal mať povahu zásad, ktoré by mali odporúčajúci charakter. Za vhodné považovali, aby novovytvorená etická komisia prostredníctvom svojich stanovísk postupne formovala názor na to, čo je etické. Uvedené odznievalo najmä v nadväznosti na zahraničné príspevky, ktoré oddeľovali etiku a disciplinárnu zodpovednosť.

Zároveň odznievali v diskusii príspevky spochybňujúce zmyslupnosť nezáväzného etického kódexu sudcov na Slovensku. Niektorí účastníci považovali za potrebné, aby závažné zavinené porušenie etických noriem bolo disciplinárnym previnením. V uvedenom by rovnako mala zohrať úlohu novovytvorená etická komisia, ktorá by mohla vydávať stanovisko v rámci prebiehajúceho disciplinárneho konania. Na podporu záväznosti etického kódexu (teda kódexu spojeného s disciplinárnou zodpovednosťou) odznievali argumenty o záväznosti kódexov v iných profesiách. Záväzný etický kódex majú slovenskí advokáti a notári. Z iných ako právnických profesií majú záväzný

etický kódex napríklad aj všetci zdravotnícki pracovníci, prijatý vo forme prílohy k zákonu.

V nadväznosti na prednesené zahraničné príspevky, ktoré odlišujú disciplinárnu zodpovednosť a etiku v diskusii odznelo, že v krajinách, kde sa súdnictvo vyvíjalo kontinuálne desiatky, prípadne stovky rokov, majú veľmi prísny a zároveň jemný pohľad na to, aby sa disciplinárne konania a etické štandardy nemiešali. Uvedené môže byť následkom dlhodobého vývoja. Rozdielna situácia je však v krajinách, kde sudcovský stav nie je konfrontovaný s etickými štandardmi tak dlho. V nadväznosti na uvedené boli kladené doplňujúce otázky prednášateľom o tom, ako je možné zabezpečiť dodržiavanie nezáväzného kódexu v kultúre, kde by dobrovoľné rešpektovanie etického kódexu zlyhávalo. Sudkyňa z Kanady konštatovala, že v Kanade je predpokladom ustanovenia do funkcie sudcu niekoľko-ročný výkon inej právnickej profesie, na výkon ktorej sa vzťahuje striktný a záväzný etický kódex. Následne, keď sa stane sudcom, nie je problémom pochopenie významu etického kódexu a jeho dodržiavanie. Ďalej bolo v diskusii viackrát poukázané na príklad Bulharska, ktoré po reakcii Európskej únie na vysokú mieru korupcie v súdnictve, prijalo nový etický kódex sudcov, ktorého porušenie je disciplinárnym previnením. Následná aplikačná prax sa javí ako pozitívna.

Väčšina účastníkov sa zhodla na tom, že by bolo vhodné prijať nový etický kódex. Otázka miery záväznosti novovytvoreného etického kódexu, v zmysle jeho prepojenia na disciplinárnu zodpovednosť, by mala byť predmetom ďalšej diskusie.

K ZRIADENIU ETICKEJ KOMISIE

Účastníci konferencie diskutovali o možnosti zriadenia etickej komisie, jej kreovania a možných právomociach.

Z hľadiska možných právomocí etickej komisie by predovšetkým mohla poskytovať stanoviská na požiadanie sudcom k tomu, či konkrétne správanie je alebo nie je v rozpore s etickým kódexom. Uvedené stanoviská by sa v anonymizovanej podobe mohli zverejňovať. Etická komisia by tak prostredníctvom svojich stanovísk približovala zásady etického kódexu aplikačnej praxi. Z diskusie o Etickej poradnej komisii v Kanade vyplynulo, že stanoviská tohto orgánu by mali chrániť sudcu pred prípadným následným disciplinárnym postihom. Ak by teda komisia vyslovila názor, že konkrétne správanie sudcu nie je v rozpore s etickým kódexom, nemal by byť za uvedené konanie sudca disciplinárne zodpovedný.

Zároveň, a to v závislosti od záväznosti etického kódexu

xu, by etická komisia mohla poskytovať stanoviská k jeho porušeniu pre disciplinárne konanie. Uvedené stanovisko etickej komisie by pre disciplinárny súd malo odporúčajúci charakter, s ktorým by sa tento súd musel v odôvodnení rozhodnutia vysporiadať.

Etická komisia by mala byť zložená zo zástupcov aj iných právnických profesií, napríklad z osobností z akademickej obce. Zároveň by v nej mali byť zastúpené aj osobnosti z iných odborov, a to najmä v záujme otvorenia súdnictva.

Zriadenie Etickej komisie by účastníci konferencie považovali tiež za dobrý krok k zvýšeniu dôveryhodnosti verejnosti v súdnictvo.

KU KREOVANIU DISCIPLINÁRNYCH SENÁTOV

Reakciou na prednášku Michala Bobeka, ktorý informoval o novej právnej úprave disciplinárneho súdnictva v Českej republike, bola diskusia o kreovaní disciplinárnych senátov na Slovensku. Viacerí účastníci konferencie konštatovali, že český spôsob nominovania kandidátov na funkciu disciplinárneho sudcu je vhodnejší, než slovenský. V Českej republike sú členmi disciplinárnych senátov 3 sudcovia, po jednom z Najvyššieho súdu ČR, z Najvyššieho správneho súdu a z ostatných súdov. Zvyšnými tromi členmi senátu sú prísediaci, po jednom z radov advokátov, štátnych zástupcov a zástupcov právnických fakúlt. Výber sa realizuje losovaním zo zoznamov nominovaných a uskutočňuje ho predseda disciplinárneho súdu, pričom disciplinárnym súdom v Českej republike je Najvyšší správny súd ČR.

Účastníci konferencie sa zhodli na tom, že nominovanie kandidátov na členov disciplinárnych senátov bez priameho politického vplyvu, teda nominovanie najmä zo stavovských organizácií a z akademickej obce, by bolo vhodným riešením aj pre slovenské disciplinárne súdnictvo.

K INÝM POLITICKÝM VPLYVOM NA SÚDNICTVO

Predmetom diskusie boli aj iné politické vplyvy na súdnu moc. Účastníci sa zaujímali u sudcov z iných krajín o riešenia pri kumulácii funkcií u jednej osoby. Ide o prípady, ak sudca, pri pozastavenom výkone funkcie, vykonáva inú, politickú funkciu (napríklad vo výkonnej moci). V reakciách na uvedenú otázku bolo konštatované, že v týchto prípadoch je predovšetkým ohrozená dôvera verejnosti v nezávislosť súdnictva.

Zároveň bolo konštatované, že v Českej republike sudcovia môžu byť členmi politických strán, okrem sudcov Ústavného súdu ČR. Problémom je dočasné „odsťahovanie“ si sudcu do politiky, a teda sedenie na dvoch stoličkách. Uvedené by bolo v ČR považované za nezlučiteľné a obchádzať to prerušením mandátu sudcu je obchádzaním ústavy, čo považujú za neprijateľné.

V Kanade sa sudca počas výkonu funkcie nesmie zapojiť do politiky. V prípade, ak sa sudca chce angažovať v politike, musí rezignovať na funkciu sudcu. Ak raz rezignuje, musí sa opätovne uchádzať o túto funkciu. Na poslednej konferencii o sudcovskej etike v Kanade, bolo jednou z tém aj vhodné pôsobenie sudcu na dôchodku. V súčasnosti prebieha v Kanade diskusia o tom, či je politická funkcia a angažovanosť vhodná rola pre sudcu na dôchodku, a to najmä vzhľadom na pravidlo – „raz sudcom, navždy sudcom“.

ZHRNUTIE ZÁVEROV

Podľa vyššie uvedeného sa účastníci konferencie zhodli na tom, že by bolo vhodné prijať nový etický kódex.

Otázka miery záväznosti novovytvoreného etického kódexu, v zmysle jeho prepojenia na disciplinárnu zodpovednosť, by mala byť predmetom ďalšej diskusie.

Účastníci konferencie sa ďalej zhodli na vhodnosti zriadenia etickej komisie, ktorá by mala byť zložená aj zo zástupcov iných právnických profesií a tiež osobností z iných odborov. Charakter právomocí Etickej komisie by súvisel s mierou záväznosti etického kódexu, pričom by komisia mohla poskytovať sudcom stanoviská na požiadanie k tomu, či konkrétne správanie je alebo nie je v rozpore s etickým kódexom, prípadne tiež poskytovať stanoviská k porušeniu etického kódexu v disciplinárnom konaní.

Účastníci konferencie sa zhodli na tom, že nominovanie kandidátov na členov disciplinárnych senátov bez priameho politického vplyvu, teda nominovanie najmä zo stavovských organizácií a z akademickej obce, by bolo vhodným riešením aj pre slovenské disciplinárne súdnictvo.

„Zodpovednosť sudcu: Sudcovská etika a disciplinárna zodpovednosť“

P r í l o h y

Príloha 1**Etický kódex⁷³****PREAMBULA**

Nezávislé a dôveryhodné súdnictvo je pre spravodlivosť v našej spoločnosti nepostrádateľné.

Zásady sudcovskej etiky majú za cieľ formulovať v rozumnej a primeranej miere pravidiel správania sa sudcov a v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a zákonmi, rozvíjajúc ich princípy tak, aby nenarušovali zásady nezávislosti sudcov pri ich rozhodovacej činnosti a zároveň posilňovali dôveru verejnosti v nezávislý a nestranný výkon súdnictva.

Tieto zásady treba vykladať tak, aby k splneniu tohoto cieľa prispievali.

Sudcovia, vychádzajúc zo:

- Základných zásad OSN o sudcovskej nezávislosti schválených Valným zhromaždením OSN v novembri 1985,
- Odporúčania č. R /94/ 12 Výboru ministrov Rady Európy z decembra 1994 o nezávislosti, výkonnosti a úlohe sudcov,
- Európskej charty o zákone pre sudcov /Charta sudcu/ prijatú Radou Európy v Štrasburgu v dňoch 8.-10. júla 1998, dobrovoľne na seba berú ďalšie povinnosti nad rámec stanovený zákonmi, a na ten účel Rada sudcov Slovenskej republiky podľa § 26 ods.2 Zák.č.385/00 Z.z. prijala tieto zásady sudcovskej etiky.

I. POVINNOSTI V OBČIANSKOM ŽIVOTE**1) Súkromný život sudcu**

1. Sudca nesmie využívať prestíž svojho úradu na získanie výhod pre seba alebo iného, ani využívať, či poskytovať informácie, ktoré získal v súvislosti so svojím postavením či funkciou, na účely, ktoré nesúvisia s jeho poslaním.
2. Sudca dbá o svoju dôveryhodnosť pri správe svojho majetku a majetku svojej rodiny aj tým, že nevstupuje do právnych vzťahov, ktoré by mohli narušiť vážnosť a dôstojnosť funkcie sudcu.

2) Mimopracovné aktivity sudcu

1. Sudca sa má vyhýbať aktivitám, ktoré by mohli byť prekážkou bezúhonného vykonávania jeho funkcie a svojou povahou, spôsobom financovania, či realizácie, ohroziť dôveru v jeho nezávislosť.
2. Sudca je povinný zdržať sa najmä finančných a obchodných aktivít, ktoré by mohli byť v rozpore s jeho nezávislosťou, riadnym plnením pracovných povinností, a v ktorých by mohol využívať svoje postavenie a úrad.
3. Výkon mimosúdnych aktivít nesmie narušovať dôstojnosť sudcovského úradu a dôveryhodnosť súdnictva. Na realizáciu týchto aktivít nesmie sudca bez povolenia a kompenzácie využívať sídlo súdu, jeho technické vybavenie či personál.

3) Verejný život sudcu

1. Výkon svojich politických práv využíva sudca primerane tak, aby jeho činnosť neohrozovala dôveru v riadny výkon funkcie sudcu a súdnictva.
2. Svojím občianskym životom a svojím správaním na verejnosti má byť sudca príkladom dobrých spoločenských spôsobov a osobnej dôstojnosti.
3. Sudca sa má vyhýbať spoločnosti, miestam a osobám, ktoré by ho mohli kompromitovať.

II. POVINNOSTI PRI VÝKONE FUNKCIE SUDCU

- 1) Sudca má byť zdržanlivý pri prezentovaní svojich názorov na verejnosti, aby nevyvolal podozrenie, že ovplyvňujú nezávislosť a nestrannosť jeho rozhodovania.
- 2) Povinnosťou sudcu je sústavne dopĺňať svoje odborné znalosti, rozširovať si všeobecný rozhľad a tým si udržiavať vysokú úroveň odbornej spôsobilosti.
- 3) Sudca sa má vyhýbať zbytočnej a neprimeranej publicite.
- 4) Sudca sa má zdržať komentovania súdnych prípadov na verejnosti, nesmie svoje rozhodnutia prejedukovať. Rovnako vyžaduje takéto správanie od zamestnancov súdu, ktorých riadi a kontroluje.
- 5) Ak sudca poskytne stručné vyhlásenie o rozhodnutej veci v záujme informovania verejnosti, dbá na zachovanie dobrej miery.
- 6) Sudca sa správa trpezlivo, dôstojne a zdvorilo k osobám zúčastneným na konaní i ku všetkým ďalším osobám, s ktorými z titulu svojej funkcie koná (pozn. vybrať najvhodnejší výraz jedná, prichádza do styku) a rešpektuje ich osobnosť.

⁷³ Zdroj: Združenie sudcov Slovenska (<http://www.zdruzenie.sk/Eticky-kodex>)

- 7) Sudca usiluje o to, aby každé jeho rozhodnutie bolo nielen vecne správne a zákonné a jeho odôvodnenie zrozumiteľné a presvedčivé.

III. POVINNOSTI VOČI PROFESII

- 1) Sudca zachováva voči ostatným sudcom náležitú úctu a správa sa k nim kolegiálne
- 2) Sudca by mal prispievať k tvorbe, zdokonaľovaniu a rešpektovaniu etických pravidiel v záujme integrity a nezávislosti súdnictva.
- 3) Sudca by mal považovať za česť podieľať sa na riadení a rozvoji súdnictva a na zdokonaľovaní právneho systému.

Schválené Radou sudcov dňa 19. apríla 2001

Príloha 2

Návrh Etického kódexu predložený na diskusiu sudcovskou nezávislou iniciatívou Za otvorenú justíciu.

Etický kódex sudcov

Uvedomujúc si, že existencia pravidiel etického správania sa sudcov je dôležitým faktorom pre

- zvýšenie dôvery verejnosti v justičný systém,
- ochranu ľudských práv a posilnenie myšlienky právneho štátu,
- prevenciu a obmedzenie korupcie v justičnom systéme, sudcovia sa zaväzujú vo výkone svojej funkcie i mimo nej dodržiavať pravidlá stanovené v Etickom kódexe sudcov.

Ako najvyšší orgán správy súdnictva v Slovenskej republike prijala Súdna rada Slovenskej republiky Etický kódex sudcov (ďalej len Kódex) a prevzala hlavnú zodpovednosť za aplikáciu týchto pravidiel v správaní sudcov.

PREAMBULA

Etický kódex určuje morálne povinnosti sudcov, ktorých funkcia je chápaná v demokratickej spoločnosti ako celoživotné povolanie jednotlivca.

ZDROJE

Kódex je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, statusovými a inštitucionálnymi sudcovskými zákonmi, odporúčaniami Výboru ministrov Rady Európy o postavení sudcov, prokurátorov a vyšetrovacích orgánov, ako aj v súlade so všetkými ostatnými národnými a medzinárodnými právnymi predpismi týkajúcimi sa sudcov vrátane medzinárodných sudcovských organizácií.

**Článok I
VŠEOBECNÉ ZÁSADY**

Všeobecné zásady stanovujú normy a vytvárajú rámec pre reguláciu správania sudcov vo výkone funkcie i mimo nej.

Zásada nezávislosti

Byť nezávislý je záväzkom sudcu voči spoločnosti. V sú-

lade s Kódexom je sudca nezávislý vtedy, keď sa pri výkone svojich povinností riadi výlučne svojím vnútorným presvedčením, platnými zákonmi a všeobecnými etickými zásadami Kódexu. Nezávislý sudca nepodlieha tlaku, nátlaku, ovplyvňovaniu, ani priamemu či nepriamemu vplyvu vyvíjanému predstaviteľmi iných štátnych orgánov, ktoré sú alebo nie sú súčasťou justičného systému, zo strany jednotlivcov alebo ich skupín.

Zásada nestrannosti

V súlade s Kódexom je sudca nestranný vtedy, keď pri zhodnotení faktov v prípade vychádza výlučne z objektívnej analýzy predložených dôkazných prostriedkov, zachováva si odstup od všetkých strán konania a ich právnych zástupcov, ďalej sa vystríha nevhodného správania, ktoré by mohlo byť interpretované ako preferenčné (zvýhodnené) zaobchádzanie, zaujatosť či predpojatosť na základe rasy, pôvodu, etnickej, rodovej, náboženskej príslušnosti, vzdelania, osobného presvedčenia, politickej príslušnosti, osobného či verejného postavenia alebo materiálnych statkov, sympatií resp. nesympatií k stranám sporu alebo ich právnym zástupcom.

Zásada spravodlivosti a transparentnosti

V súlade s Kódexom je sudca spravodlivý vtedy, keď berie do úvahy špecifiká každého individuálneho prípadu v rámci právnych predpisov a prijíma rozhodnutia v súlade so všeobecnými ľudskými hodnotami a hodnotami demokratického právneho systému. Transparentnosť správania a konania sudcu je zárukou spravodlivosti jeho rozhodnutí.

Zásada zdvorilosti a tolerantnosti

Sudca je zdvorilý vtedy, keď svojím správaním a konaním vždy preukazuje náležitú úctu svojim kolegom, stranám sporu, ich právnym zástupcom a iným účastníkom súdneho konania.

Sudca je tolerantný vtedy, keď prejavuje otvorenosť a trpezlivosť pri počúvaní druhej strany a ochotu vypočuť nové argumenty, názory a stanoviská, ktoré súvisia s prejednávanou vecou. Tolerancii nie je na prekážku jasné odmietnutie sudcu tolerovať prednesy účastníkov, ktoré s prejednávanou vecou zjavne nesúvisia.

Zásada bezúhonnosti a slušnosti

Sudca je bezúhonný vtedy, keď neprijíma materiálne či iné výhody bez ohľadu na ich povahu, ak by tieto výhody mohli vrhnúť tieň pochybností na jeho nezávislosť.

Slušnosť znamená, že sa sudca vyhýba všetkým aktivitám, ktorými by sa spreneveril profesijnej cti a nenaplnil by tak oprávnené očakávania spoločnosti spojené s výkonom jeho funkcie.

Zásada spôsobilosti a kvalifikovanosti

Sudca je spôsobilý a kvalifikovaný na výkon funkcie vtedy, keď sa vyzná v slovenskom právnom poriadku a súčasne je oboznámený s právom medzinárodným a európskym a je schopný dohliadať na ich dodržiavanie v praxi.

Spôsobilosť a kvalifikovanosť sudcu sú základným predpokladom efektívneho výkonu jeho profesijných povinností.

Zásada dôvernosti

Sudca podlieha požiadavkám dôvernosti, preto musí byť diskretný a zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach a informáciách získaných v súvislosti s výkonom svojich profesijných povinností.

Článok II**PRAVIDLÁ ETICKÉHO SPRÁVANIA
VYPLÝVAJÚCE ZO VŠEOBECNÝCH ZÁSAD****1) Pravidlá etického správania vyplývajúce zo zásady NEZÁVISLOSTI**

Nezávislosť predstavuje predpoklad pre dôsledné presadenie myšlienok právneho štátu a záruku ochrany základných ľudských práv a slobôd a tiež ústavných hodnôt.

APLIKÁCIA

- 1.1. Sudca uplatňuje svoje práva a prijíma rozhodnutia výlučne v súlade s právom a podľa svojho vnútorného presvedčenia.
- 1.2. Sudca netoleruje, ani nepodlieha nijakým vonkajším tlakom, nátlaku, hrozbám, priamym ani nepriamym snahám ovplyvňovať jeho prácu bez ohľadu na ich zdroj, motívy či príčiny.
- 1.3. V rozhodovacej činnosti si sudca zachováva nezávislosť a nenecháva sa ovplyvňovať názormi iných vrátane svojich kolegov. Súčasne nikdy svojím konaním nespochybnuje svoju nezávislosť.
- 1.4. Sudca sa nijakým spôsobom nezapája do politických a straníckych aktivít, ani nepatrí do politickej strany či obchodných záujmových skupín.
- 1.5. Konanie a správanie sudcu mimo výkonu funkcie nesmie byť v rozpore s jeho povinnosťou chrániť a nepoškodzovať obraz nezávislosti súdnej moci. Sudca sa správa a koná tak, aby sa vyhol akýmkoľvek podozreniam, že podlieha vplyvu iných štátnych orgánov, jednotlivcov alebo ich zoskupení, vplyvom zvnútra či zvonka súdnictva.
- 1.6. Sudca má právo i povinnosť informovať príslušné orgány štátu a verejnosť o akomkoľvek pokuse narušiť jeho nezávislosť.

2) Pravidlá etického správania vyplývajúce zo zásady NESTRANNOSTI

Od sudcu sa očakáva nestrannosť konania v procese uplatňovania hmotného i procesného práva a vo vzťahu k právam účastníkom konania.

APLIKÁCIA

- 2.1. Sudca preukazuje rešpekt dôstojnosti každého jednotlivca tak pri výkone profesijných povinností, ako aj mimo súdnu budovu, netoleruje preferenčné zaobchádzanie, zaujatosť ani predpojatosť na základe rasy, pôvodu, etnickej, rodovej, náboženskej či politickej príslušnosti, osobného, spoločenského a majetkového postavenia.
- 2.2. Sudca vzbudzuje a chráni zdanie nestrannosti aj v konaniach, keď verejnosť prejavuje silné pozitívne alebo negatívne emócie voči účastníkom konania, ktoré sudca vedie. V takých prípadoch sudca prijme rozhodnutie len na základe zisteného skutkového stavu a v súlade s právom.
- 2.3. V súvislosti s prípadmi prijatými na prerokovanie sudca nerobí žiadne verejné vyhlásenia, nekomentuje prípady akýmkoľvek spôsobom, ktorý by ho zaväzoval ku konkrétnemu výsledku konania alebo ktorý by vo verejnosti vyvolal dojem, že je zaujatý a neobjektívny. Mimo súdnych pojednávaní sa sudca nepúšťa do diskusií o prípade s účastníkmi konania ani v ich prítomnosti, ani s právnymi zástupcami účastníkov konania či tretími stranami.
- 2.4. Sudca sa správa primerane a vyhýba sa situáciám, ktoré by mohli byť priamym či nepriamym dôvodom pre jeho odvolanie z prípadu.
- 2.5. Sudca rešpektuje právo všetkých strán vyjadriť sa, urobiť vyhlásenie či vzdať sa nároku v konaní, na ktorom sa zúčastňujú.
- 2.6. Sudca neposkytuje právne poradenstvo v právnych otázkach.
- 2.7. Sudca sa nezúčastňuje konaní, v ktorých hrozí konflikt záujmov. V takých prípadoch alebo pri pochybnostiach, že pre skutočnosť osobnej povahy hrozí podobný konflikt, sudca otvorene a jasne nahlási všetky skutočnosti relevantné pre konanie vo veci a zriekne sa účasti na prípade.

3) Pravidlá etického správania vyplývajúce zo zásady SPRAVODLIVOSTI A TRANSPARENTNOSTI

Požiadavka spravodlivosti vyplýva zo skutočnosti, že právne normy nemôžu postihnúť a regulovať všetky situácie, ktoré môžu nastať v bežnom živote.

Požiadavka transparentnosti vyplýva z potreby neustále ubezpečovať verejnosť o legálnosti a spravodlivosti konania a správania sudcov.

APLIKÁCIA

- 3.1. Sudca prijíma rozhodnutia, len ak je presvedčený, že sú spravodlivé a v súlade s právom vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania. Sudca venuje zvláštnu pozornosť otázkam týkajúcim sa slobody a dobrého mena jednotlivcov.
- 3.2. Ak zákony dávajú sudcovi možnosť vyriešiť isté prípady podľa vlastného uváženia, sudca sa riadi zásadou spravodlivosti.
- 3.3. V súlade so zákonom sudca poskytne verejnosti informácie o rozhodnutí, ktoré prijal (vrátane procesných rozhodnutí) včas a zrozumiteľným a náležitým spôsobom.
- 3.4. Sudca smie mediálne objasňovať svoje rozhodnutia len do miery, ktorú mu povoľuje zákon, pričom dbá na to, aby svojim konaním – objasňovaním nijakým spôsobom neohrozil práva a záujmy účastníkov konania.
- 3.5. Sudca verejnosti – osobne alebo prostredníctvom médií – oznámi dôvody svojho konania a rozhodnutí, no zároveň sa vyhýba akémukoľvek správaniu či konaniu, ktoré by mohlo byť interpretované ako uspokojovanie vlastných potrieb či nadmerné úsilie získať uznanie verejnosti.

4) Pravidlá etického správania vyplývajúce zo zásady ZDVORILOSTI A TOLERANTNOSTI

Požiadavky zdvorilosti a tolerantnosti vychádzajú z predpokladu, že sudca je morálny a profesionálne vzdelaný. Prispievajú k lepšiemu výkonu povinností zo strany sudcov, ako aj k lepšiemu fungovaniu justičného systému.

APLIKÁCIA

- 4.1. Správanie sudcu v spoločnosti by malo byť v súlade so zásadami dobrých mravov. V komunikácii s verejnosťou a kolegami sudca prejavuje ochotu a ohľaduplnosť.
- 4.2. Sudcovia sú slušní, zdvorilí a taktní tak pri výkone svojej funkcie, ako aj pri výkone iných verejných činností a v osobnom živote.
- 4.3. Sudca sa k občanom správa s úctou a berie ohľad na ich práva a slobody.
- 4.4. V práci, ale aj pri komunikácii s verejnosťou sudcovia preukazujú úctu svojim kolegom, predstaviteľom iných inštitúcií a občanom.

Bez ohľadu na postavenie v organizačnej štruktúre pracovné vzťahy medzi sudcami a zamestnancami systému súdnictva vychádzajú zo zásad vzájomného rešpektu a tolerance. Sudcovia sa vystríhajú akéhokoľvek správania, ktoré by mohlo poškodiť dobré meno súdnictva. Zdvorilosti a tolerantnosti nie je na prekážku kritika do

vlastných radov, pokiaľ je podložená objektívnymi dôvodmi.

5) Pravidlá správania vychádzajúce zo zásady BEZÚHONNOSTI A SLUŠNOSTI

Bezúhonnosť a slušnosť sú predpokladom úcty a dôvery a akejkoľvek činnosti sudcov.

APLIKÁCIA

- 5.1. Sudca nevyžaduje ani neprijíma žiadne dary, stimuly ani výsady, nech už majú akúkoľvek podobu a sú ponúkané či už jemu alebo členovi jeho rodiny, najmä v snahe ovplyvniť tak rozhodnutie sudcu. To sa nevzťahuje na dary, ktoré upravuje zákon.
- 5.2. Sudca sa musí vystríhať nemorálneho správania či zdanenia nemorálneho správania vo svojom konaní.
- 5.3. V spoločenských vzťahoch ani pri výkone činností sudcovi zákonom dovolených nesmie sudca využívať svoje úradné postavenie a autoritu vo svoj prospech.
- 5.4. Morálnym a čestným správaním a zodpovednosťou v úradných i neúradných aktivitách je sudca príkladom ostatným zamestnancom v justičnom systéme.
- 5.5. Sudca sa musí zdržiavať akéhokoľvek konania, ktoré by ho mohlo zdiskreditovať nielen pre výkon povolania, ale aj v spoločenskom živote.
- 5.6. Sudca si musí budovať dobré meno a nepoškvrnenú česť.
- 5.7. Sudca musí konzistentne a neochvejne dodržiavať etické normy.
- 5.8. **Sudca nevyužíva pre kariérny postup osobné kontakty a prostriedky, ktoré poškodzujú jeho dôstojnosť.**

6) Pravidlá správania vyplývajúce zo zásady SPŔSOBILOSTI A KVALIFIKOVANOSTI

Požiadavka spôsobilosti a kvalifikovanosti sudcov vychádza z práva účastníkov súdneho konania, ako aj z práva spoločnosti ako takej na právne služby najvyššej kvality.

APLIKÁCIA

- 6.1. Sudca sa nesmie venovať iným činnostiam (zákonom dovolených) na úkor výkonu funkčných povinností sudcu.
- 6.2. Sudca musí pracovať na zvyšovaní vlastnej kvalifikácie a podnikať kroky na zvyšovanie vedomostí, zlepšovanie schopností a osobných vlastností nevyhnutných pre správne vykonávanie úradných povinností.
- 6.3. Sudca musí mať vždy prehľad o súčasnom dianí v medzinárodnom práve, vrátane medzinárodných dohôd a iných právnych noriem upravujúcich ľudské práva.

7) Pravidlá správania vyplývajúce zo zásady DÔVERNOSTI

Dôvernosť vychádza z potreby chrániť účastníkov súdneho sporu, aj ich príbuzných pred možným zneužitím informácií, ktoré sudca získal v súvislosti s výkonom úradných povinností.

APLIKÁCIA

- 7.1. Sudca musí v spoločenskom styku i súkromnom živote zachovávať absolútnu mlčanlivosť o skutočnostiach a informáciách, ktoré získal v súvislosti s výkonom svojich povinností sudcu a musí požadovať to isté od svojich kolegov, asistentov, vyšších súdnych úradníkov, justičných čakatelov a justičného personálu.
- 7.2. Sudca nezneužije informácie, ktoré získal počas výkonu svojej funkcie.
- 7.3. Sudca má právo diskutovať o právnych otázkach vo všeobecnosti, ale má povinnosť zachovávať mlčanlivosť o konkrétnych skutočnostiach týkajúcich sa prípadov a nemá právo zverejňovať žiadne informácie o súkromnom živote občanov, ani žiadne iné informácie, ktoré by mohli poškodiť záujmy a dobré meno osôb.
- 7.4. Sudca nemá právo podávať predbežné verejné vyjadrenia v konkrétnych prípadoch.
- 7.5. Sudca má právo vyjadriť svoj osobný názor v médiách ku všetkým otázkam, pokiaľ zákon neurčuje výslovne inak.

Článok III

KONKRÉTNE PRAVIDLÁ ETICKÉHO SPRÁVANIA FUNKCIONÁROV SÚDOV (PRESEDOV A PODPRESEDOV SÚDOV)

- 1) Funkcionár súdu sa k sudcom a zamestnancom súdu správa s úctou, rešpektuje ich osobnú dôstojnosť a vyvaruje sa akémukoľvek zdaniu protekcie.
- 2) Funkcionár súdu neberie zreteľ na intervencie, tlak či iný typ nezákonného vplyvu pri menovaní do funkcií, preloženiach alebo kariérnych postupoch sudcov. Transparentnosť jeho konania je v tomto ohľade garanciou spravodlivosti, objektivity a najlepšieho možného výberu.
- 3) Funkcionár súdu je zodpovedný za organizáciu práce úradu, ktorý vedie, a spravuje ho takým spôsobom, aby dosahoval najlepšie možné výsledky. V najväčšej možnej miere spolupracuje s inými orgánmi justície a orgánmi štátnej a verejnej správy, pričom rešpektuje ich konkrétne kompetencie.
- 4) Funkcionár súdu musí mať prehľad o dianí na úrade, ktorý vedie, aby mohol prijímať správne manažérske rozhodnutia a zodpovednosť.
- 5) Funkcionár súdu dohliada na prácu a konanie svojich kolegov, ako aj na prácu administratívnych pracovníkov

a iných zamestnancov a zasahuje do nej len v prípadoch nutnosti, najmä s cieľom zabrániť nenáležitému správaniu.

- 6) Funkcionár súdu garantuje dodržiavanie zásady náhodného výberu a pridelovania vecí sudcom a senátom pomocou technických prostriedkov a programových prostriedkov schválených príslušným orgánom.

Článok IV

ZÁRUKY DODRŽIAVANIA PRAVIDIEL ETICKÉHO SPRÁVANIA STANOVENÝCH V TOMTO KÓDEXE

- 1) Hlavným garantom dodržiavania pravidiel Kódexu sú sudcovia samotní, ktorí sú presvedčení o ich správnosti a dobrovoľne akceptujú a aplikujú tento Kódex.
- 2) Súdna rada Slovenskej republiky, ktorá vykonáva všeobecný dohľad nad aplikáciou a dodržiavaním Kódexu a pravidelne aktualizuje zásady v ňom stanovené.
- 3) Etická Komisia, ktorá je zriadená pri Súdnej rade. Vzniká na základe zákona o súdnej rade. O zložení Etickej komisie, ktorá je päťčlenná, zložená z autorít z mimosúdneho prostredia rozhoduje Súdna rada hlasovaním

Článok V

ZODPOVEDNOSŤ V PRÍPADE PORUŠENIA PRAVIDIEL KÓDEXU

1. Etická komisia sa vyjadruje na podnet: sudcu, jednotlivca a disciplinárneho senátu
 - k dodržiavaniu a výkladu pravidiel etického správania zo strany sudcov
 - k podnetom a sťažnostiam od občanov na konanie sudcov v rozpore s etickými zásadami
 - zasiela stanovisko k disciplinárnym konaniam vo veciach porušenia pravidiel etického správania, ktoré sú vedené proti sudcom z podnetu alebo návrhu na disciplinárne stíhanie sudcu iného subjektu ako Etickej komisie

Tento Kódex bol schválený uznesením Súdnej rady číslo XX zo dňa xx.xx.2010

Návrh Etického kódexu predkladá sudcovská nezávislá sudcovská iniciatíva Za otvorenú justíciu na diskusiu.

*Spracovala: JUDr. Elena Berthotyová
V Bratislave dňa 7. júla 2010*

Príloha 3

Ako a kto definuje sudcovskú etiku?⁷⁴

CODE		AUTHOR
Austria	Declaration of Judicial Ethics (2007)	Association of Judges
Bulgaria	Code of Conduct of Bulgarian magistrates (applicable for all judges, prosecutors, investigating magistrates etc.)	Supreme Judicial Council
Croatia	Code of Judicial Ethic	Judiciary
Czech Republic	Deontological Code (2005)	Union of Judges of the Czech Republic
Estonia	Code of Ethics of Judges (2004)	all Estonian judges
Greece		Supreme Judicial Council and plenary session of all Supreme Court judges
Hungary	Code of Ethics (2005)	Association of Judges
Italy	Deontological Code	National Judicial Association
Latvia	Code of Judicial Ethics	Committee of Judicial Ethics (set up by law)
Lithuania	Code of Ethics of the Judges of the Republic of Lithuania (2006)	Decision of the General Meeting of Judges
Malta	Code of Ethics for Members of the Judiciary and the Chief Justice's Guidelines (2004)	Commission for the Administration of Justice and Chief Justice
Poland	Rules of Judicial Ethics (2003)	National Council of the Judiciary
Romania	Deontological Code (2005)	Supreme Judicial Council
Slovakia	Code of Ethics (2001)	Judicial Council after agreement with Minister of Justice
Slovenia	Code of Ethics (2001)	Association of Judges
The Netherlands		Every court sets its own rules of ethical conduct, usually on the basis of the Impartiality Guidelines, adopted by the assembly of the presidents of the courts. The presidents of the courts have also adopted guidelines on outside activities.
England and Wales	Guide to Judicial Conduct (2004)	Judges' Council
UK Supreme Court	Guide to Judicial Conduct	President and all Justices

74 Zdroj: Sieť predsedov najvyšších súdov Európskej únie, Praktické aspekty nezávislosti súdnictva, Úvodná správa/Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union, Practical aspects of independence of justice, Introductory Report (Kolokvium/Colloquium, Dublin, 19. 03. 2010)